

KNUT KARMANNE

PIMEITÄ POLKUJA

SANOMALEHTIMIEHEN
SEIKKAILUJA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1929.

KOHTAUS PIMEÄLLÄ RAJALLA.

Oli kirkas kuutamoyö muistaakseni marraskuun lopulla. Kuljin jalan Terijoelle Kuokkalasta, missä erinäiset asiat olivat viivyttäneet minua iltamyöhään. Hevosta en ollut saanut ja olin valinnut vanhan rantatien sen vuoksi, että tunsin sen entuudestaan hyvin, ja oloihin nähden oli tämä tie paljon turvallisempi kuin iso maantie, sillä se oli monin paikoin kulkua vaikeuttavan paksun lentohiekan peittämä, jonka vuoksi sitä vähän käytettiin. Salaperäinen ja varsinakin öiseen aikaan yksinäiselle kulkijalle vaarallinen rajaseudun irtolaisväestö, josta sota, puute ja punaisen Venäjän rajan läheisyys olivat tehneet miltei rosvoja, käytti tavallisesti retkillään suurta Kuokkalasta Terijoelle johtavaa valtatieä. Tapahtuma, josta aion kertoa, sattui nimittäin siihen aikaan, jolloin laukaustenvaihto Suomen ja Venäjän rajalla oli vielä jokapäiväinen ilmiö ja hämärät, yhteiskunnan ulkopuolelle joutuneet henkilöt kulkivat, mikä milläkin asialla, puolelta toiselle. Kaiken varalta olin ottanut mukaani isokokoisen browningin ja voimakasvaloisen, kauaksi näyttävän taskulampun, joten ase-

hin tottuneena olin verraten hyvin varustettu ikävien kohtausten varalta.

Mereltä puhalsi kostea, kylmä tuuli, hiljainen aallokko kohahteli rantaa vastaan, mutta tiellä, missä sitä ei peittänyt lentohiekka, oli ensimmäinen pakkanen jo purrut kareelle viime päivien sateitten synnyttämät lätäköt. Rannikon kohina ja tuulen humina korkeissa puissa yhtyivät valittavaksi syyssinfo- niaksi, joka kalpeassa kuutamossa teki mielen alakuloiseksi, herättäen ajatuksia kaiken katoavaisuudesta. Ja todellakin, juuri tämä rannikko ja sen autioksi jääneet, rappeutuneet huvilat, joissa ennen oli asunut onnellisia ihmisiä, näyttivät hartaudella kuuntelevan tuota katoavaisuuden suurta soittoa. Alituisesti sivuutin autioita rakennuksia. Syysyönä, pimeässä, yksinäisellä seudulla, ne tekevät aina kaamean vaikutuksen. Ne ovat kuin raunioituneita ihmisiä, joilla ei enää ole muita toiveita kuin kuolema, mutta joiden kasvojen piirteistä voi vielä lukea monet koetut ilot ja surut.

Olin kulkenut jo useita kilometrejä. Minut valtasi väkisinkin kaamea tunne tällä ennen asutulla, mutta nyt autiolla seudulla, jonka ränsistyneitä, tyhjiä asu-

muksia kalpea kuu kaukaa taivaanrannalla valaisi. Jokaista huvilaa, jonka ohi kuljin, pidin tahtomattainkin tarkoin silmällä, ikäänkuin sieltä olisi minua uhannut jokin salaperäinen vaara.

Niin lähestyin taas muuatta huvilaa, joka autiona ja ränsistyneenä seisoa törrötti aivan meren rannalla. Tie oli täällä kokonaan lentohiekan peittämä, ja olin sen kadottanut, mutta minä arvasin, että sen täytyi olla jossakin huvilan lähellä. Senvuoksi suuntasin kulkuni sinne, vaikka mieluimmin olisin mennyt rakennuksen ohi niin kaukaa kuin suinkin. Kuten jo sanoin, en pitänyt näistä ihmisten hylkäämistä hökkeleistä. Sivuuutettuani huvilan löysin pian kovan tien ja samalla katsoin vaistomaisesti taakseni. Hämmästyin ja jäin seisomaan. Erästä huvilan alakerran ikkunasta näkyi valoa. Se herätti minussa ihmettelystä, varsinkin kun tiesin, ettei näissä huviloissa, jotka ovat hatarasti, vain kesää varten rakennetut, kukaan talven aikana asunut. — Pimeitä hommia, ehkä jokin rajaseudun likainen juttu, — ajattelin. Otaksuin huvilassa olevan joko salakuljettajia tai sitten Venäjän puolelta saapuneita pakolaisia; olivathan nämä kaksi ihmisryhmää siihen aikaan tavallisia ilmiöitä

rajalla. Päätin ottaa selvän asiasta, sillä pakolaisten puolelta ei minua uhannut pieninkään vaara, pikemmin he tarvitsivat apuani, kun taas salakuljettajille ei minun tarvinnut näyttäytyä. Tein pienen kierroksen siten, ettei ikkunasta voitu lähestymistäni huomata, jonka jälkeen aloin hiipiä huvilaa kohti. Kaiken varalta otin browningin ja avasin sen varmuuslukon. Saavuttuani ikkunan luo tirkistin sen kulmauksesta varovasti huoneeseen. Siellä paloi takassa pieni tuli. Permännolla virui keskikokoinen mies, jolla oli pitkävartiset saappaat jalassa ja yllänsä karkea sarkapuku. Hänen päänsä ympäri oli kiedottu suuri valkoinen side, joka oli paikka paikoin veren tahraama. Haavoittuneen vieressä oli polvistuneena toinen, jotakuinkin samalla tavalla puettu mies, mutta hän oli kaikesta päättäen paljon kookkaampi, ja hänen jaloissaan oli paksulla anturanahalla pohjatut lapikkaat, joiden varret ulottuivat yli polven. Hänen harmaan takkinsa taskusta pisti esiin coltin tukki. Miehen ahavoittuneilla, karkeilla kasvoilla, jotka muuten olivat verratien säännölliset, oli huolestunut ilme; hän näytti hoiavaavan haavoittunutta. — Varmaankin joku rajan takaa lentäneen luodin uhri, — arvelin, — ja toinen on

selvästi oikea rajankävijä, salakuljettaja, ainakin sen hän on näköinen.

Olen usein ihmetellyt, miten henkilöillä, jotka altuisesti vaarantavat elämänsä, on vaistomainen tunne vieraan läsnäolosta. Olin ehkä varomaton ja liiaksi kiintynyt tarkastamaan permannolla lepäävää haavoittunutta — minusta tuntui, kuin olisin hänet josakin aikaisemmin nähnyt — kun havahduin käskevään huutoon: »Älkää liikahtako!» Minä tyrmistyin, sillä polvillaan oleva mies tähtäsi coltillaan päähäni kovilla kasvoillaan julma ja ankara ilme. Tilanne oli selvä. Tiesin hyvin, että hänen coltinsa luodit helpos- ti läpäisevät rakennuksen ohuen seinän, joten en ollut sen takana turvassa, vaikka olisinkin onnistunut pelastamaan pääni coltin ulottuvilta. Mies nousi ylös ja varovasti lähestyen antoi kädellään merkin, että siirtyisin enemmän ikkunan eteen. Minä tottelin, ja hän komensi minut nostamaan käteni ylös. Sen teh- dessäni pudotin browningin hiekkaan. Hän tuli ikkunan luo, avasi sen ja jonkin verran ystävällisempi ilme kasvoillaan hän kehoitti minua tulemaan ikku- nan kautta huoneeseen yhä edelleenkin pitäen coltin- sa valmiina.

— Onko teillä aseita ja millä asioilla liikutte täällä keskellä yötä? — kysyi hän rauhallisesti.

Miehen koko olemus, hänen miehekkäät, avonaiset kasvonsa, rehelliset, joskin kylmät silmänsä ja korskea ryhtinsä tekivät minuun miellyttävän vaikutuksen, jonka vuoksi annoin hänelle kaikki asiaan kuuluvat tiedot, samalla mainiten, että minulla oli browninki, mutta olin pudottanut sen hiekalle, ikkunan alle. Mies näytti täysin hyväksyvän selitykseni, sillä hän nouti browningin, jonka hän luottavasti ojensi minulle, samalla työntäen coltin taskuunsa.

— On aina parempi täällä rajalla, että on kaksi asestettua, — sanoi hän hymähtäen.

— Mutta toverinne tuolla, onko hän pahastikin haavoittunut ja mikä hän on miehiään, onko hän suomalainen? — kysyin.

— Hän on vanha tuttavani, suomalainen sanomalehtimies. Olin itsekin menossa Terijoelle, kun löysin hänet täällä rannalla tien vieressä virumassa. Hän on kaikesta päättäen ollut rajalla tai jossakin sen läheisyydessä, ja hän on luultavasti saanut bolshevikilta luodin päähänsä. Mutta miten hän on joutunut tänne, näin kauaksi rajalta, sitä en voi käsittää.

Kannoin hänet tähän tyhjään huvilaan ja sytytin tulen takkaan, sillä yö on kylmä ja hän oli vilusta aivan kohmettunut. Hän on ollut tiedottomana koko ajan. Olen sitonut uudelleen hänen päänsä, jonka ympäri hän oli kietonut paitansa, mutta haava on perin paha, ja ihmettelen, että hän vielä on hengissä. Häntä ei kannata kuljettaa mihinkään, sillä joka tapauksessa hän kuolee vielä tänä yönä; tunnen hyvin tällaiset asiat. Paljon parempi on hänelle saada kuolla rauhassa, kuin että häntä retuuteltaisiin pitkin teitä. Se on ainoa onni, minkä hän enää voi saada elämältä. Muuten olisin kiitollinen teille, jos voisitte jäädä tänne, kunnes hän on kuollut. Menemme sitten yhdessä Terijoelle, ja minä toimitan hänen ruumiinsa ihmisten ilmoille. Hän oli kunnan poika, olin hänen kanssaan paljon yhdessä, mutta kerran on meidän kuoltava, — sanoi uusi tuttavani vakavasti. Hän laskeutui polvilleen, kumartui haavoittuneen yli ja hellän varovasti kohenteli sadeviittaa, joka oli käärönä kuolevan pään alla.

Minä heitin permannolla olevia puita takkaan, sillä huoneessa oli kylmä. Tuli suureni ja valaisi kirkkaasti lattian ja siinä lepäävän haavoittuneen mie-

hen. Tarkastelin hänen kalpeita kasvojaan, ja ne tuntuivat taaskin minusta omituisen tutuilta; varmaankin olin tavannut hänet jossakin aikaisemmin. Yht’äkkiä sulkeutuneet silmäluomet alkoivat liikkahdella, hänen huuliltaan tuli joitakin hiljaisia sanoja, joista voin erottaa vain saksalaisen sanan »müller», ja sitten hän vähitellen tuli tajuihinsa, avaten silmänsä. Hän loi raukean katseen kookkaaseen mieheen, joka oli polvistuneena hänen vieressään. Hänen kasvoilleen levisi jälleennäkemisen iloinen tuntu, ja minä kuulin, miten hän sai hiljaa kuiskatuksi: »Lehikäinen, te täällä!» Samalla tarttui hän miestä kädestä, jota hän näytti hartaasti puristavan.

— Niin, minä olen täällä, — sanoi mies ja hänen kovalle, ankarien kokemusten uurtamille kasvoilleen laskeutui hetkeksi jonkinlainen lapsellinen, hellä ilme, — mutta teidän asianne ovat huonosti, kuka teitä on ampunut ja miten olette tullut tänne?

— Vähät siitä, älä kysy. Minä tunnen, että kuolen, mutta anna minulle vähän vettä, — kuiskasi haavoittunut sammuvalla äänellä.

Lehikäinen, kutsun häntä nyt näin, otti repustaan astian ja lähti hakemaan vettä.

— Olemme joskus tavanneet toisemme, — sanoi kuoleva, luoden minuun sammuvat silmänsä, joissa elämä enää vain hiljaa liekehti. — Minä olen iloinen, että olette täällä. Voin toimittaa erään asian. — Samalla hän avasi muutamia takkinsa nappeja ja otti sen povitaskusta paperikäärön, jonka hän ojensi minulle, sanoen:

— Tehkää niitten kanssa mitä tahdotte. Ne ovat muistelmani. Voitte ne julkaista, jos ne ovat sen arvoisia, mutta ei ennen kuin kymmenen vuoden kuluttua. Jos luette ne aikaisemmin, ei niitten johdosta mitään toimenpiteitä. Te lupaatte?

Minä lupasin. Samassa tuli Lehikäinen tuoden vetä. Hän kohotti hellävaroen haavoittuneen päätä ja antoi hänen juoda. Jonkin hetken kuluttua haavoittunut tarttui Lehiäkaisen käteen, elämän sammuva liekki lehahti vielä kerran lämpöisenä hänen silmissään, ja hän sai töin tuskin sanotuksi:

— Jos tapaatte hänet, Sonjan, tervehtikää häntä, ja monet kiitokset teille hyvästä toveruudesta — kaikes-ta.

Hän kuoli.

Vallitsi syvä hiljaisuus. Vain ulkoa, kalpean kuuva-

lon hämähäyttämästä yöstä, kuului syystuulen virittä-mä aaltojen ja metsän katoavaisuus-soitto. Kauan oli Lehikäinen kumartuneena vielä lämpöisen ruumiin yli. Vihdoin hän painoi kiinni puoliavoimiksi jääneet silmäluomet, otti pään alta sadeviitan ja peitti sillä kuolleen.

Suljettuamme tarkoin huvilan oven jatkoimme Lehikäisen kanssa matkaa Terijoelle. Yö oli kylmä. Kosteaa, vajottava rantahiekka oli jäätynyt, joten siinä oli helppo kulkea. Tuuli oli aamupuoleen tyyntynyt, ja vain mainingit kohisivat hiljaa rantaäyräillä. Kuu oli laskenut, oli tullut aivan pimeää, ja meidän oli taskulampuilla valaistava tietämme, sillä syysaamun sarastus viipyi vielä poissa. Koko rannikko oli kuollut ja autio; vain kaukaa mereltä — Kronstadtista — näkyi jokin yksinäinen tuli.

— Mikä hän oli miehiään? Olen aikaisemmin hänet jossakin tavannut, mutta en voi muistaa missä? — kysyin seuralaiseltani.

— Hän kirjoitteli lehtiin, olemme olleet paljon yhdessä, — vastasi Lehikäinen lyhyesti. Siinä pitkin askelin vierelläni kulkiessaan hän näytti miettivän jotakin salaperäistä ongelmaa eikä ollut halukas jatka-

maan keskustelua.

Oli varhainen aamu, mutta vielä pimeä, kun saavuin Terijoelle, mistä minun oli ensimmäisessä junassa matkustettava Viipuriin. Erosin Lehikäisestä suurella, kylän halki kulkevalla tiellä. Minulla oli siihen aikaan paljon työtä, joten unohdin pian koko tapahtuman ja myös muistelmat, jotka olin saanut kuolleelta. Vasta vuosien kuluttua löysin ne vanhojen papereitteni joukosta. Kadun sitä, etten ole niihin aikaisemmin tutustunut, sillä niitten joukossa on useita tavallaan mielenkiintoisiakin elämyksiä. Erikoisen siikermän muodostavat muistelmat, joissa kuollut kertoo saksalaisesta sanomalehtimiehestä Kurt Mülleristä, jonka nimen hän vähää ennen kuolemaansa, tajuttomana ollessaan, mainitsi. Muistelmia lukiessani olen alituisesti koettanut johtaa mieleeni, missä olin kuolleen sanomalehtimiehen tavannut ja mikä oli hänen nimensä, hänen kirjoituksissaan se ei esiinny, mutta turhaan. Ja tämä onkin ymmärrettävissä, sillä kohtaammehan elämässä sadoittain ihmisiä, joita emme jälkeinpäin, vuosien kuluttua, jaksa edes ulkonäöltä tuntea, puhumattakaan siitä, että muistaisimme heidän nimensä. Ihmiset ovat sittenkin niin perin

samannäköisiä.

TIFLISIN KUMMITUS.

Saksalainen sanomalehtimies Kurt Müller oli noita harvinaisia ihmisiä, jotka eivät löydä rauhaa missään, vaan joiden on pakko, ikäänkuin jonkin salaperäisen manauksen velhoamina, Jerusalemin ikuisen suutarin tavoin vaeltaa paikasta toiseen. Siitä, kun hänet ensimmäisen kerran tapasin, oli jo maailmansodan alkaessa kulunut monta vuotta. Hän hävisi tuon tuostakin pitkiksi ajoiksi näköpiiristäni ja ilmestyi taas jossakin maailmankolkassa näkyviin. Vaikka olimme monivuotiset tuttavat, en tietänyt hänestä muuta, kuin että hän oli syntyään saksalainen ja aina matkoilla. Ja tuskin on olemassa maata, missä Müller ei olisi käynyt; tänään Englannissa, huomenna Venäjällä, ylihuomenna Kiinassa. Hän oli useampien saksalaisten lehtien kirjeenvaihtaja ja pystyi omalla tavallaan kirjoittamaan mistä kysymyksestä tahansa. Hänellä oli aivan hämmästyttävä taipumus päästä asiain perille. Kun hän vielä omasi hyvän käsityskyvyn, erinomaisen muistin ja kirjoitti jotakuinkin kiintoisasti, niin mitäpä muita ominaisuuksia sanomalehtimies kaivannee, Mutta kaiken lisäksi oli Mül-

lerillä eräs merkillinenkin puoli; hänellä oli aina paljon rahoja, joitten kanssa hän ei laisinkaan kitsastellut, kuten saksalaiset yleensä. Hän väitti saavansa niitä Berliinissä olevalta rikkaalta enoltaan, mutta minulla oli vakava syy otaksua, että tämä rikas eno oli Saksan yleisesikunnan salaisten asiain osasto.

Vuonna 1913 syksyllä tapasin hänet Pietarissa. Nevskin valtakadulla tuli vastaan tavattoman aha-voitunut mies, joka pysähtyi ja mainitsi nimeni. Tarkasteltuani kotvan aikaa tummia kasvoja älysin vihdoin, että edessäni seisova kuumen etelän värjäämä mies oli vaaleaverinen Kurt Müller. Kohtaus oli sydämellinen. Hän kertoi tulevansa Afganistanista ja ainakin toistaiseksi jäävänsä Pietariin.

Vielä saman päivän iltana istuimme Müllerin työhuoneessa Gogolinkadun varrella. Syksyinen sade pieksi ikkunoita, mereltä tuleva tuuli ulvahteli kadunkulmauksessa, mutta sisällä huoneessa oli lämmintä ja kodikasta. Sikarit paloivat, ja punertava kahetialainen viini helmeili isoissa laseissa.

Tuollainen pimeä, myrskyinen ilta on ikäänkuin luotu hiljaista keskustelua varten. Müller oli jo tehnyt laajasti selkoa matkoistaan Afganistanissa, kun

hän yht’äkkiä vaiken, kävi totiseksi ja sitten purskah-
ti iloiseen nauruun.

Katsoin häneen kysyvästi.

— Niin, suo anteeksi, — sanoi hän, — mutta mie-
leeni johtui omituinen seikkailu, joka sattui minulle
pari viikkoa sitten lähellä Tiflisiä. Henkimaailma ja
aaveet ovat aina pysyneet loitolla minusta, mutta sil-
loin ne ainakin joksikin aikaa saivat minut vakuute-
tuksi olemassaolostaan. —

Nojauduin tuolin selkämystään ja valmistauduin
kuulemaan hänen kertomustaan. Panimme uudet si-
karit palamaan, Müller täytti lasit ja alkoi:

— Tutustuin Tiflisissä erääseen venäläiseen liike-
mieheen, herra Borisoviin, joka ehdottomasti tahtoi,
että tulisin lepäämään viikon päviksi hänen huvi-
laansa, joka sijaitsi kaupungin lähistöllä. Kun olin
matkasta väsynyt, suostuin hänen ystävälliseen kut-
suunsa, ja niin ajoimme eräänä iltapäivänä noin ki-
lometrin päässä kaupungista sijaitsevalle huvilaseu-
dulle. Rakennus, jonka hän oli vuokrannut, oli kak-
sikerroksinen. Paitsi isäntääni kuului perheeseen ai-
noastaan nuori rouva, joka oli syntyään kaukaasia-
lainen. He asuivat alakerroksessa, kun taas yläkerros,

missä minä sain huoneen, oli tyhjä. Sinne veivät portaat eteisestä, mutta samoihin portaisiin johti talon takaa toinenkin ovi, joka oli lukittu ja josta ei kuljetu. Yläkerroksen päästä päähän kulki pitkä käytävä. Huone, jonka minä sain asuttavakseni, sijaitsi käytävän äärimmäisessä päässä. Se oli hauskasti kalustettu ja varustettu kaikilla mukavuuksilla, m. m. oli siellä vanhanaikuinen iso seinäkello.

Päivää, jolloin saavuin huvilaan, seurasi lämmin, kuutamoinen etelän yö. Syötyämme illallista avonaisella kuistilla öljylampun ja kynttiläin valossa istuimme myöhään tarinoiden. Ei mikään ainakaan minuun tee omituisempaa vaikutusta kuin tuollainen kuutamoinen yö etelässä, vieraalla seudulla. Aavemainen hämäryys ja kuolemanhiljaisuus vallitsevat kaikkialla, ja jos joitakin ääniä kuuluu, ovat ne käsittämättömiä ja salaperäisiä.

Kello 11:n ajoissa nousin pöydästä. Sanoin isäntäväelleni hyvää yötä ja palava kynttilä kädessä aloin kavuta portaita toiseen kerrokseen. Käytävän vanha permanto natisi omituisesti, kun sitä astellen kuljin huoneeseeni. Sinne saavuttuani suljin oven lukkoon, sytytin pöydällä olevan öljylampun, otin erään

kirjan, istuin nojatuoliin ja aloin lukea. Vaikka olin-kin väsynyt, tunsin selvästi, etten vielä voinut nukkua. Avoimesta ikkunasta tuulahti huoneeseen kukkien tuoksu, ja jostakin kaukaa kuului balalaikan katkonaisia säveliä.

Vanha seinäkello käydä nakutteli harvaan. Yön hetket kuluivat. Kello löi 12. Yht'äkkiä kuulin käytävästä omituista natinaa, samanlaista kuin olin kuullut tullessani huoneeseeni. Höristin korviani. Hiljainen, natiseva ääni läheni. Varmaankin joku hiipi käytävässä lähestyen ovea. Kuului varovainen nakutus ja samalla käheä ääni kuiskasi venäjäksi: »Päästäkää sisään.»

Vaikka minua kummastutti myöhäinen vierailu ja minulle kokonaan outo ääni, sillä kenenkään talonväkeen kuuluvan ääni se ei ollut, menin kuitenkin ja avasin oven.

Edessäni seisoj harmaapartainen, vanha mies, jonka tuuheiden kulmakarvojen takana kiilui hurjakatseinen silmäpari. Hänen hirvittävät, luisevat ja ryppyiset kasvonsa olivat kalmankalpeat, ja niillä oli omituinen kiihoittunut ilme. Minut valtasi kaamea tunne. Jäin seisomaan avatun oven eteen ja tuijotin

häneen ikäänkuin johonkin haudantakaiseen olentoon. Hän loi minuun lyhyen, terävän silmäyksen ja astui sisään huoneeseen.

»Nuori mies», sanoi hän omituisen kuivalla ja käheällä äänellä, »teitä ei nukuta, eikä minuakaan nukuta, pelataan korttia».

Samalla hän istuutui pöydän ääreen ottaen korttipakan taskustaan.

Kysyin häneltä, kuka hän oli, ja ilmoitin kuivasti, ettei minua huvittanut keskellä yötä korttipeli, mutta silloin hän katsoi minuun niin kiukkuisesti ja hirvittävä ilme kasvoillaan, että minä tahtomattanikin lysähdin tuolille ja otin vaistomaisesti hänen jo jakamansa kortit käteeni.

Ja niin me aloitimme pelin. Se oli n. s. »tjotkaa», siellä yleistä korttipeliä. Hän ei kertaakaan katsonut minuun, hän vain jakoi ja pelasi hirvittävän intohimoisesti. Kun katselin hänen kalpeita kasvojaan ja vapisevia, luisevia käsiään, tuntui minusta ikäänkuin hänestä olisi lähtenyt mätänevän ruumiin haju. Tunsin jäsenissäni omituista herpaantumista ja vain koneellisesti, ikäänkuin jonkin ulkonaisen voiman pakkamana löin kortin toisensa jälkeen pöytään. En

edes ollut selvillä siitä, kumpi meistä voitti ja kumpi hävisi, ja luulen, ettei koko pelissä ollut minkäänlaista järkeä. Ainakin muistan kerran lyöneeni kokonaan väärän kortin hänen korttinsa päälle, mutta se meni täydestä; hän korjasi tikin. Yleensä oli hänellä halu ottaa kaikki tikit itselleen, vaikkapa minun korttini olisikin voittanut. Jos tahdoin saada minulle tulevan tikin, oli minun se salamannopeudella korjattava, muutoin hän sieppasi sen luisevilla, likaisilla sormillaan. Merkillisempää pelaajaa en ole milloinkaan nähnyt, ja jos me olisimme pelanneet rahaa, olisi hän tehnyt minusta muutamassa tunnissa keppikerjäläisen. Mutta Jumalan kiitos, sitä hän ei vaatinut.

Kello löi 1 yöllä.

Sen kuullessaan öinen vieraani katsoi minuun pitkään, keräsi pöydältä kortit, nousi ja sanoi:

»Nuori mies, teitä nukuttaa ja minuakin nukuttaa, lopettakaamme peli. Hyvää yötä.»

Hän poistui sulkien oven mennessään. Kaikki oli hiljaa, vain käytävässä kuului omituinen etääntyvä natina.

Seisoin pöydän vieressä ja kuuntelin vähitellen häipyvää askelten ääntä. Nyt, jälkeinpäin, en tarkoin

voi sanoa mitä ajattelin, sillä omituinen tyrmistyttävä kauhu, jollaista en koskaan ennen ollut tuntenut, oli vallannut minut. Kun ajatukseni vähitellen alkoivat selvitä, tunsin olleeni jonkinlaisessa hypnoottisessa tilassa. Oliko se johtunut äärettömästä kauhuntunteesta, vai oliko tuo kamala vieras tosiaankin hypnotisoinut minut hurjalla, käskevällä katseellaan, jonka voiman vieläkin tunsin vapisevissa jäsenissäni, en voinut tarkoin selittää itselleni. Pyyhin tuskanhien otsaltani, joka tuntui omituisen haalealta, ja hiivin, en tiedä minkä vuoksi, varpaillani, mahdollisimman hiljaa oven luo. Varovasti kääntäen avainta lukitsin sen.

Kun käännyn takaisin ikkunaan päin, oli kuu laskeudessa, luoden valjua valoaan puutarhassa kasvavien hopeapoppelien oksille. Omituiset puistatukset kävivät vieläkin läpi ruumiini; en ikinä olisi luullut voivani tuntea moista kauhua. Jätin lampun palamaan ja heittäydyin täysissä pukimissa vuoteelleni. Mietin siinä, kuka oli kaamea vieraani ja mistä johtui se voittamaton kauhuntunne, jonka hän oli minussa herättänyt. Jos kuolleet tosiaankin voivat tulla haudoistaan ja esiintyä lihallistuneina, niin varmasti oli hän suoraan haudasta noussut; sen näköinen hän

oli. . . mutta voiko se olla mahdollista? . . . Yö kului, aivoni työskentelivät kuumeisina, mutta mitään selvää ajatusta ei niissä syntynyt, ja vihdoinkin häipyi kaikki olemattomuuteen.

— — —

Kauhistuneena hypähdin ylös vuoteesta — taas koputettiin oveen. . . Oli aamu, aurinko oli jo korkealla taivaalla. Minulta pääsi helpotuksen huokaus. Avasin oven.

Palvelijatar toi teen sisään.

Tarjottimella oli minulle osoitettu kirje. Se oli isännältäni, joka pyysi minulta anteeksi, että hänen oli jo aamulla aikaisin täytynyt matkustaa liikeasioissa Bakuun. Hän kehoitti kirjeessään minua olemaan kuin kotonani, luvaten palata pian takaisin.

Se oli minulle ikävä yllätys. Olin jo ajatellut, että heti tavattuamme kerron hänelle kaikki ja että yhdessä koettaisimme ottaa selvää, oliko öinen häiritsijäni tosiaankin aave, vai oliko hän lihaa ja verta, ja miten hän siinä tapauksessa oli päässyt lukittuun rakennukseen.

Aamiaispöydässä tapasin rouva Borisovan. Olin jo huoneessani päättänyt, etten kertoisi hänelle öises-

tä seikkailustani mitään — hyvin ymmärrettävästä syystä; en tahtonut peloitella häntä, yksinäistä naishenkilöä. Tiedustelin kuitenkin varovasti, asuiko huvilassa muita ihmisiä kuin he. Rouva Borisova katsoi minuun ihmetellen ja vastasi kieltävästi.

— Miten sellaista tiedustelette? — kysyi hän.

— Olen luultavasti nähnyt unta, että joku vanha, kauhean näköinen ukko kävi yöllä huoneessani, — vastasin hymyillen, samalla tarkastaen hänen kauniitten kasvojensa ilmettä.

Hän katsoi minuun pitkään mustilla, sametinpehmeillä silmillään — rouva Borisova oli syntyään tatarilainen ruhtinatar, eli kuten täällä sanotaan »lammasruhtinatar» — ja sanoi hymyillen:

— Miehet näkevät tavallisesti pikku-ukkoja, mutta te olette poikkeus, te olette minusta aivan erikoinen mies ja sen vuoksi te näette isoja ukkoja.

Rouva Borisovan viehättävässä seurassa kului päivä väleen. Hän oli tuollainen itä-etelän kaunotar, lyhyenlöntä, vähän lihavahko. Valkoinen, rohkeasti avokaulainen kesäpusero peitti vain puolittain hänen korkean povensa. Hän oli kasvoiltaan kaunis kuten Kaukaasian tatarilaisnaiset yleensä, ja hänen

mustissa samettisilmissään oli paljon etelän yön haaveellisuutta ja salaperäisyyttä.

Kun kävelimme puutarhassa, jonne lähdimme aamiaispöydästä, johtuivat mieleeni taaskin yön tapahumat ja kysyin häneltä, olivatko huvilan kaikki ovet öisin lukitut.

Hän laski kätensä käsivarrelleni, kumartui minuun päin ja sanoi viehkeästi hymyillen:

— Olette niin iso mies ja pelkäätte, te pelkäätte minuakin — naista. — Sitten hän tuli vakavammaksi ja vastasi: — Tietysti ovat talon ovet lukitut, miten muuten uskaltaisimme siellä nukkua. Me emme ole Venäjällä, olemme Kaukaasiassa, ja täällä on aina oltava varuillaan. Jos todella jotakin olette nähnyt, niin olkaa varma siitä, että ne ovat olleet »isoja ukkoja».

— Niinkö, — sanoin minä ja painoin hänen pyöreätä, lämmintä käsivarttaan kylkeäni vastaan.

Se oli tietenkin minun puoleltani vain keimailua, ehkä välttämätön kohteliaisuuden osoitus, ehkä muutakin; venäläiset naiset, etenkin siellä etelässä, ovat vaarallisia, ja jo tietoisuus siitä vaikuttaa mieheen tenhoavasti — väkisinkin lämpenee.

Seuraavana iltana tulin taas kello 11:n aikaan huo-

neeseeni. Istuin lukemaan. Minusta tuntui siltä, kuin olisin jotakin odottanut. Kuumeinen ajatus vaivasi aivojani: »Mahtaako mies ilmestyä tänäkin yönä luokseni?» Vanhan kellon osoittimet kulkivat hitaasti eteenpäin. Mitä enemmän puoliyönhetki läheni, sitä hermostuneemmaksi tunsin itseni. Vihdoin kello löi 12. Minut valtasi vapisuttava, kaamea tunne, ja minä aloin vaistomaisesti kuunnella. Yht’äkkiä hypähdin seisomaan. Tosiaankin! . . . Tuttu natina kuului käytävästä. Kuuntelin henkeäni pidätellen. Se läheni. Nyt se oli aivan oven takana. Kuului hiljainen koputus ja käheä ääni: »Päästäkää sisään.»

Tunsin kylmän hien virtaavan ruumiistani. Minä jouduin jonkinlaiseen hypnoottiseen tilaan. Tahdomattani lähestyin ovea ja avasin sen.

Sama kalpea, hirvittävän näköinen, harmaapartainen mies astui sisään ja sanoi kolealla äänellä:

»Nuori mies, teitä ei nukuta, eikä minuakaan nukuta, pelataan korttia.»

Minä en voinut vastustaa, minulla ei ollut siihen voimaa, niin pelkäsin häntä, ja me pelasimme. Olin kokonaan kauhun valtaamana, enkä uskaltanut edes puhua. Kalpea, luisevakasvoinen, vapiseva vanhus,

joka pelasi intohimosta väristen, oli kauhea katsella. Olin selvästi tuntevinani ruumiin hajun, ja kortit vapisivat käsissäni kuin haavan lehdet. Minulla ei enää ollut pienintäkään käsitystä koko pelin menosta. En edes voinut erottaa eri värejä, saatikka sitten yksityisiä kortteja. Kylmän hien virratessa ruumiistani löin umpimähkään pöytään kortin, mikä milloinkin sattui etusormeni ja peukaloni väliin. Mutta äijä ei siitä välittänyt; hänelle oli kaikki muu samantekevää, kunhan vain peli kävi. Tällä kerralla hän suureksi tyydytyksekseen sai säännöllisesti kaikki tikit, sillä aina kun minä yritin jonkun korjata, katsoi hän mielettömällä silmillään minuun niin kiukkuisesti, että pidin parhaana olla ottamatta tikkejä. Aika oli pitkä kuin ikuisuus, kunnes kello vihdoinkin löi 1. Silloin mies keräsi kortit, pisti ne taskuunsa ja nousi sanoen:

»Nuori mies, teitä nukuttaa ja minuakin nukuttaa. Hyvää yötä!» Hän poistui.

Kun ovi oli sulkeutunut, istuin voimattomana paikallani. Minut valtasi jonkinlainen raivontunne, ja kirkkaan salaman tavoin välähti ajatus aivoissani: »Miksi en heti ottanut häntä niskasta kiinni ja heittänyt ulos? Kauhea salaperäisyys olisi ainakin silloin

selvinnyt.» Mutta samalla tunsin, etten olisi voinut sitä tehdä. Hänen hurjassa, mielipuolisuutta muistuttavassa, käskevässä katseessaan oli jonkinlaista hypnoottista voimaa, joka oli pakottanut minut alistumaan.

Hiljainen kahina kuului uudelleen oven takaa. Hän oli vieläkin siellä. »Miksi hän oli palannut, miksi hän ei poistunut?» Kuuntelin hengitystäni pidätellen. Vihdoin alkoi taaskin kuulua tuttu, hitaasti etenevä natina, joka johtui hänen askelistaan. Mutta nyt se kuului hiljemmin kuin ennen. Tuntui siltä, kuin hän olisi liikkunut hyvin varovasti.

Lopulta kaikki vaikenä. Vain hiljainen, yötuulen aikaansaama suhina kuului ulkona kasvavien suurien puitten latvoissa. Nousin sulkeakseni oven.

Yht’äkkiä katkaisi hiljaisuuden hirvittävä kiljahdus, ja sen jälkeen kuului milloin kovenevaa, milloin hiljenevää valitusta, joka toisinaan yltyi kauhistuttaviksi avunhuudoiksi. Ääni oli naisen, ja se kuului selvästi käytävän toisesta päästä. Vain kerran elämässäni olin kuullut niin suurta tuskaa ja mieletöntä kauhua tulkitsevaa huutoa. Se olikin hirvittävä tapahtuma. Se sattui Heratissa, Afganistanissa, kun eräs af-

gani, isäntä talossa, missä asuin, mustasukkaisuuden raivostuttamana silpoi tikarillaan kuoliaaksi nuoren, kauniin vaimonsa, jota hän epäili uskottomuudesta. Tämä surullinen tapahtuma on jäänyt raskaaksi muistoksi sydämelleni, sillä minusta tuntui, kuin olisi ollut jollakin tavoin sekaantunut siihen juttuun. No, niin! Valittava itku ja avunhuudot jatkuivat. Avasin kiireesti oven. Käytävässä oli pimeä. Tarvitsin ehdottomasti valoa. Sytytin kynttilän ja se kädessäni menin käytävään. Valittava ääni oli nyt muuttunut hiljaiseksi nyyhkytykseksi, ja toisinaan kuulin sanat: »Armahda minua, Jumala!»

Kun saavuin käytävän päähän, näin seinän vieressä makaavan japanilaiseen iltaviittaani puetun naisen. Hänen hajallaan oleva, tuuhea, sysimusta tukkansa oli valunut kasvoille. Hänen rintansa vavahteli nyyhkytyksistä. Kumarruin hänen puoleensa, poistin suortuvat hänen kasvoiltaan — hän oli rouva Borisova.

Asetin kynttilän käytävän permannolle, nostin hänet käsivarsilleni ja aloin kantaa häntä huoneeseeni, jonka avoimesta ovesta valo virtasi pimeään käytävään. Kuin turvaa etsien hän painoi päänsä olkaani.

Tunsin, miten hänen nyyhkytyksiä täynnä oleva lämmin rintansa vavahteli.

Päästyämme huoneeseen laskin hänet pitkälleen sohvalle. Kaasin vettä lasiin, kohotin hänen päätään ja annoin hänen juoda. Nyyhkytykset lakkasivat pian, hän kohoutui istumaan, korjasi hajallaan olevia suor-tuviaan ja alkoi puhua nopeasti, katkonaisin lausein:

»Kuinka kauhea mies! . . . En ole eläessäni sellaista nähnyt. — Hän tuli teidän huoneestanne — näittekö hänet — oliko se kummitus? . . .»

Istuuduin hänen viereensä ja kerroin hänelle kaikki, mitä oli tapahtunut. Hän kuunteli minua jännitetty ilme kasvoillaan. Kun olin lopettanut, katsoi hän minuun vielä kyynelkimmelteisillä, mustilla silmillään, tarttui käteeni ja kuiskasi:

»Olette lujahermoinen mies, herra Müller, te olette rohkea. Sellaisista miehistä minä pidän. Miten turvalliseksi heikko nainen tunteeakaan itsensä ollessaan teidän kanssanne.»

»Niin, rouva Borisova», sanoin minä, »en ole koskaan pelännyt». — Ja kuitenkin oli asian laita päinvastoin. Hermoni vieläkin vapisivat. — Hän puristi kättäni ja katsoi minua silmiin. Irroitin käteni päät-

tävän kylmästi hänen lämpöisen ja pehmeän käten-
sä puristuksesta, nousten samalla ylös sohvalta . . . En
ole koskaan kärsinyt aloitehaluisia naisia.

Viehkeä hymy, joka vast'ikään oli leikkinyt hä-
nen ihanilla kasvoillaan, jähmettyi kylmäksi vaka-
vuudeksi.

»Se oli varmasti oikea kummitus», sanoi hän. »Se
läheni minua, näin selvästi kuun valossa sen hirvit-
tävät silmät. Se tuli aivan lähelle minua, ja miten jul-
masti se katsoikaan minuun . . . Minä huusin ja kaa-
duin permannolle. Kun uskalsin vähän katsoa ym-
pärillemi, oli se hävinnyt. Se oli kauheata . . . Tahdon
alas, omaan huoneeseeni. . . »

Saatoin hänet alas. Hän kutsui palvelustytön, sa-
noi minulle hyvää yötä, heittäen poistuessaan kors-
keasti niskojaan kuin ruoskaa maistanut nuori varsa.

Menin takaisin huoneeseeni. Sinä yönä en nuk-
kunut. Istuin nojatuolissa ajatellen yön tapahtumia,
jotka vähitellen kiteytyivät aivoissani kolmeksi kysy-
mykseksi: »Kuka oli salaperäinen mies — kummitus?
Miksi oli rouva Borisova tullut yläkerran käytävään?
Ja miksi en minä voi koskaan ottaa sellaista onnea
vastaan, joka minulle tarjotaan?» Ensimmäinen ky-

symys jäi ainakin sinä yönä arvoitukseksi, toisen jotakuinkin ratkaisin, mutta kolmas jäi ja jää ratkaisematta; ihmisen on useasti vaikea ymmärtää omaa sydäntään, niitä vaikutteita, jotka määräävät hänen menettelynsä.

Seuraavana aamuna saapui herra Borisov. Hän toi minulle kirjeen. Se oli eräältä ystävältäni, jonka kanssa olin matkustellut Afganistanissa. Tämä pyysi minua vielä samana päivänä tulemaan Tiflisiin, lähteäksemme iltajunalla sieltä Moskovaan. Minulle tuli kiire. Herra Borisoville en pitänyt tarpeellisena puhua mitään öisistä tapahtumista. Kaunista rouva Borisovaa en tavannut; sanottiin, että hän vielä nukkui.

Ja niin lähdin matkatovereinani kaksi salaperäistä muistoa — toinen kauhean »aavemiehen» ja toinen suloisen rouva Borisovan.

— — —

Kurt Müller sytytti sikarin, täytti lasit, joi pohjaan ja jatkoi:

— Sain jälkeenpäin herra Borisovilta kirjeen, jossa hän ilmoitti, että öinen häiritsijäni oli ollut muuan huvilassa edellisenä kesänä asunut mielipuoli, jolle oli jäänyt käytävästä puutarhaan johtavan oven

avain. Niin sai väistyä tuon kauhean muiston salaperäisyys, mutta siihen liittyviä elämyksiä en helposti unhot.

ITSEÄNSÄ PAOSSA.

Kuten yleensä suurilla kaupungeilla oli Pietarilakin se viehättävä ominaisuus, että se ikäänkuin nielaisi ihmisen, joka hävisi sinne kuin kala valtamereseen. Tavallisillakaan kulkureiteillä, esimerkiksi Nevskillä, tapasi aniharvoin tuttavain ja silloinkin aivan sattumalta. Mutta jos vähänkin vältti pääväyliä ja niitten varrella olevia ravintoloita, sai olla varma siitä, ettei tavannut ainoatakaan tuttavaa kuukausi-määriin.

Minulla oli siihen aikaan kiireellisiä töitä, jonka vuoksi kartin tuttavien kohtaamista, jotka useinkin viekoittelevat meidät perin miellyttävällä tavalla tuhlaamaan kallista aikaamme. Pesiädyin senvuoksi verraten kaukana pääväylistä sijaitsevan asuntoni tienoille ja kävin syömässä eräässä pienessä ravintolassa, joka ei kuitenkaan ruokansa puolesta ollut Pietarin huonoimpia.

Eräänä elokuun sunnuntaina olin syönyt päivällisen verraten myöhään, eikä minulla ollut erikoista halua lähteä asuntooni. Istuin ravintolassa, avoimen ikkunan luona, juoden kahvia ja tupakoiden. Lännen

puolelle siirtynyt aurinko valaisi kirkkaasti hiljaisen kadun. Vastapäätä olevan ison talon portin luona istui vanha, pitkäpartainen talonmies, velto, tyytyväinen ilme kasvoillaan, jyrsien auringonkukan siemeniä. Iltapäivä oli kuulas, ja kesän kuumuuden jälkeen juuri sellainen sää on Pietarissa houkutteleva. Ajattelin Slavjankaa, Pienen Nevan rannalla olevaa rauhallista kesäravintolaa, ja sinne näkyviä, tuuheitten pajujen verhoamia joen viehkeitä rantoja, kun kuulin, miten saliin tuli joku vieras, joka pyysi päivällistä. Ravintolassa ei ollut sillä hetkellä muita kuin minä; päivällisvieraat olivat jo olleet ja menneet. Senvuoksi olin utelias näkemään, millainen myöhästynyt tuli ja oli. Käännyin katsomaan. Näin herrasmiehen, jolla oli valtavan suuret silmälasit nenällä, hiukset vedetty mahdollisimman alas otsalle ja ylähuuli viiksetön. Minusta tuntui, kuin hänessä olisi ollut jotakin tutunomaista, mutta en kiinnittänyt siihen suurempaa huomiota. Hetken kuluttua maksoin ja aioin poistua. Mennessäni vieraan sivuitse katsoin häneen vielä kerran ja hämmästyin.

— Müller! — huudahdin, tervehtien häntä.

— Istu! Ole Jumalan nimessä hiljaa! — sanoi hän

kuiskaavalla äänellä, katsoen arasti ympärilleen.

Istuin häntä vastapäätä. Kuten jo sanoin, oli ravintola tyhjä. Palveluskunta oli suurimmaksi osaksi poistunut, sillä päivällisen ja illallisen välillä oli siellä tavallisesti hiljaista. Samassa tuli viinuri, tuoden hänelle ison palan sampea, leipää, voita ja olutta. Hänen poistuttuaan sanoi Müller kuiskaavalla äänellä:

— Minusta on tullut vainohullu. Minä piileksin, pakenen poliisia.

Ja taas hän katsahti varovasti ympärilleen.

— Ja senkö vuoksi olet noin naamioinut itsesi? — kysyin minä naurahtaen. Müller ei tavallisesti käyttänyt silmälaseja, hänen tukkansa oli tavallisesti ylöspäin kammattu, ja viime näkemältämme muistin, että hänellä oli ollut verraten pitkät viikset.

— Puhu hiljaa, asia on perin vakava. En ole viikonpäiviin, sen jälkeen kuin tulin matkoiltani, käynyt asunnossani. Sen vain tiedän, että minua on käyty siellä etsimässä.

— Mutta mitä olet sitten tehnyt? — tiedustelin häneltä huolestuneena. Tilanne alkoi minustakin tuntua vakavalta, sillä tunsin Venäjän poliisin, enkä ainakaan itse mihinkään hintaan olisi tahtonut olla sen

takaa-ajamana. — Onko asia poliittista laatua?

— En ole tehnyt kerrassaan mitään, — sanoi Müller hiljaa, pistäen palasen sampea suuhunsa. — Eikä asia ole missään tapauksessa poliittinen. Mutta kaikki Venäjänmaan etsivät, ehkäpä vielä ohranan agentitkin, ajavat minua takaa kuin koirat jänistä. Olen harhaillut ja pakoillut milloin missäkin maaseutu-kaupungissa ja vihdoinkin tulin tänne pugahtaakseni jollakin tavoin rajan yli Suomeen ja sieltä Saksaan. Kai tahdot auttaa minua pakenemaan?

— Tietenkin teen sen. Mutta mistä hitosta sinua sitten syytetään?

— Murhasta, kauheasta murhasta, joka noin pari viikkoa sitten tehtiin hedelmäveitsellä. Kerron sinulle koko jutun, mutta en täällä. Sinähän asut tässä lähellä. Menemme teille, jos sinulle sopii.

Müllerin syötyä lähdimme. Kadulla hän vilkuili koko ajan arasti ympärilleen. Vasta sitten kun oli työhuoneessani vajonnut syvään nojatuoliin ja saanut hyvän sikarin hampaattensa väliin, hän jonkin verran rauhoittui. Pyysin emännöitsijääni keittämään väkevää mokkaa; hänen hermonsa kaipasivat sitä.

*

Müller otti silmälasit päästään ja poisti hiukset otsaltaan. Katselin häntä tarkemmin. Hän oli laihtunut. Hänen vakavakatseiset silmänsä olivat muuttuneet luihuiksi ja arasti vilkuileviksi. Olin jo huomaavinani hänen kasvoillaan vankilan harmaan, kalpean värin. Minua alkoi pöyristyttää, sillä minusta tuntui todellakin siltä, että hän oli tappanut ihmisen.

— Kuulehan, — sanoin minä. — Sinun on vähän äkkiä hävittävä täältä. Venäläisen poliisin kanssa ei leikitellä, ja kaiken lisäksi hermosi eivät kestä tätä lymyilemistä. Onko tuosta murhasta ollut sanomalehdissä?

— Ei pääkaupungin lehdissä ole ollut mitään, — vastasi Müller. — Poliisi tietenkin menettelee vanhan tapansa mukaan: se ei anna sanomalehdille mitään, ennenkuin murhaaja on lukkojen takana.

Yht’äkkiä ovelta kuului hiljainen koputus. Müller hypähti seisomaan kalmankalpeana ja hiipi toiseen huoneeseen. Se oli vain emännöitsijä, joka toi pyytämäni kahvin. Sanoin hänelle, että jos joku tulee minua hakemaan, en ole tavattavissa. Hänen mentyään kiersin oven lukkoon.

Müller tuli takaisin ja istuutui vanhalle paikalle.

leen. Juotuaan kupin kahvia ja sytytettyään sammuneen sikarinsa hän alkoi:

— Pari viikkoa sitten lähdin Pietarista matkoille. Minulla ei ollut mitään varsinaista päämäärää. Olin väsähtänyt, ja sinä tiedät, ettei mikään tee niin rauhoittavaa vaikutusta kuin tuulahdukset Venäjän suurilta lakeuksilta. Niissä tuulahduksissa on paljon kärsimyksien synnyttämää kevytmielisyyttä, johon väkisinkin eläytyy ja jolla on ihmeellisen rauhoittava vaikutus ihmisen hermostoon. Saavuin Moskovaan ja jatkoin sieltä edelleen junassa matkaa Nishni-Novgorodiin. Siellä oli parhaillaan markkinat, joilla, kuten tiedät, Eurooppa ja Aasia tapaavat toisensa. Olin siellä kolme päivää, jonka jälkeen eräänä iltana lähdin laivassa Volgaa pitkin Kasaniin. Mutta sitä minun ei olisi pitänyt tehdä, sillä se oli alku kaikkiin onnettomuuksiini.

Yö oli pilvetön ja lämmin. Taivaanrannalta loikuu kalpeata valoaan äärettömälle tasangolle, ja suuri Volga mahtavine vesipaljouksineen kuvasteli sen säteitä. Kaukana virralla, kulkusuunnallamme, tuikkivat laivoja varten sytytetyt merkkilyhdyt, ja tuon tuostakin kuului jonkun kalastajan hentomielinen

laulu tai balalaikan kaipausta livertelevä sävel. Sinä ymmärrät, että tuollainen yö Volgalla ei voi olla vaikuttamatta ihmiseen. Hän tuntee henkensä kevyeksi kuin höyhen. Se väräjäää balalaikan tavoin, ja ajatuksen ainoana kohteena on rakkaus, romanttinen, salaperäinen rakkaus.

Suo anteeksi, että olen näin perinpohjainen kuvauksessani, — huomautti Müller, — mutta se rauhoittaa pilaantuneita hermojani. Sitäpaitsi meillähän on aikaa, ja siitä on jo pitkät ajat, kun olen saanut puhua. . . .

Kaadoin hänelle toisen kupin kahvia ja otin kirjoituspöydän laatikosta pullon konjakkia. Müller käytti yleensä vähän alkoholia, mutta ensimmäisen lasin hän joi pohjaan.

— Nojasin laivan parraspuuhun, — jatkoi hän, — ja katselin virralle, jonka rannoille yön kuulakka ilma vähitellen kohotti haivenkevyen utuvyöhykkeen, kun vierelleni ilmaantui tumma, solakka nainen. Hän nojautui samoin parraspuuhun ja kaihoisa ilme kasvoiltaan hän antoi katseensa liittää kauaksi virralle. Minä tarkastelin salaa häntä: »Ainakin hyvän joukon yli 30:n, siis naisen vaarallisessa iässä», ajattelin. En ole

koskaan pitänyt naimisissa olevista naisista, sillä he katsovat mieheen aivan kuin tahtoisivat sanoa: »tunnen sinut varsin hyvin, minulla on itsellänikin sellainen, et sinä ole mikään salaisuus minulle». Ja sitten, välien tultua tuttavallisemmiksi, he suhtautuvat mieheen samoin kuin omaan aviosiippaansa parhaimpina hetkinään. Mutta kun tiesin, että naimisissa olevat naiset tekevät Volgan-matkoja etsiäkseen seikkailuja, niin kohteliaisuudesta ryhdyin hänen kanssaan keskusteluun. Sain tietää, että hän todellakin oli naimisissa ja matkalla Kasaniin tervehtimään tuttaviaan. Tulimme hyviksi ystäviksi, joskaan hänen seuransa ei minua erikoisesti huvittanut. Viivyimme myöhään laivan kannella ja puhuimme paljon tai oikeammin hän puhui ja minä enimmäkseen kuuntelin. Istuimme lähekkäin säletuoleilla. Hän alkoi lämmitä ja puhua elämästä. Muistan hyvin keskustelumme tämän kohdan, sillä se oli alkuna minulle kohtalokkaiden tapahtumien toiseen vaiheeseen.

»On omituista», sanoi hän piipattaen. »Elämä on kuin viini, mitä vanhemmaksi se tulee, sitä paremmalle se maistuu.»

»En ole aivan samaa mieltä», huomautin minä.

»Elämä on kuin juusto, mitä vanhemmaksi se tulee, sitä pahemmalle se haisee.»

»Mutta minä en puhukaan hajusta», sanoi hän. »Puhun mausta, ja juuri vanha juustohan maistuu hyvälle. Pidätekö te vanhanpuoleisista naisista? En tarkoita rypistyneitä, vaan sellaisia, joissa elämän mahlat vielä voimakkaina juoksevat. Sanon teille, ne ovat miehille hyvin vaarallisia. Voisitteko te, esimerkiksi, pitää minusta? Olen jotakuinkin varma siitä, kunhan vain paremmin tutustumme. Mutta mehän tapaamme toisemme Kasanissa? Hyvä toveruutemme ei saa tähän päättyä.» Hänen uhkea, aitovenäläinen poven-sa kohosi ja laski, ja hän tarttui käteeni puristaen sitä.

»Hyökkäävä nainen», ajattelin minä. »Hän on ainakin parikymmentä vuotta edellä aikaansa, naisen aikaa, mutta tehkäämme pyhän naisasian ajajalle, uranuurtajalle, kunniaa.»

Kiedoin hellästi toisen käteni hänen vyötäröilleen ja puristaen häntä itseäni vastaan kuiskasin:

»Tietysti tapaamme.»

*

Kasanissa olin syönyt hotellissani myöhäisen, mutta hyvän päivällisen ja lojuin huoneeni sohvalla sil-

mäillen sanomalehtiä, kun oveeni kolkutettiin. Hotellin palvelija kutsui minut puhelimeen. Siellä oli tuttavani laivalta. Hän pyysi saada tavata minut ja ehdotti, että menisimme yhdessä vierailulle erään hänen vanhan ystävättärensä luo. Minä suostuin. Hän tuli, ja juotuamme hotellin ravintolassa kahvia lähdimme. Hän lupasi esitellä minut perheensä vanhana tuttavana.

Kasan on paljon itämaisempi kaupunki kuin Moskova. Se on tatarien keskuspaikkoja, ja heitä näkeekin siellä kaikkialla. Kulkiessamme kaduilla tuntui minusta, kuin tatarit olisivat lyöneet leimansa kaupungin venäläiseenkin asujaimistoon; itämainen tunnelma, jota eurooppalaisen on niin vaikea käsittää, valitsi illan hämärässä kaduilla.

»Menemme pieniin kemuihin», laverteli ystävättäreni, puristaen kainalossaan käsivarttani, jonka oli omin luvun anastanut. »Mutta miten teidän nimenne olikaan, en milloinkaan voi sitä muistaa?»

Annoin hänelle käyntikorttini. Se oli kolmas kohdalokas teko, jota nyt saan katkerasti katua.

Tulimme perille. Talo oli kaksikerroksinen ja häikäisevän valkoiseksi rapattu, kuten rakennukset yleensä.

sä Venäjän maaseutukaupungeissa. Menimme kadulta verraten jyrkkiä portaita toiseen kerrokseen, missä seuralaiseni soitti ovikelloa. Huoneistosta kuului pianonsoittoa ja laulua.

Talon emäntä, joka oli suunnilleen seuralaiseni ikäinen eikä millään tavoin eronnut tavallisesta pyylevästä venäläisestä naistyyppistä, toivotti minut tervetulleeksi aitovenäläisellä herttaisuudella. Siellä oli koolla pieni, mutta iloinen seura. Salissa hyppelivät parhaillaan jonkinlaista kaksintanssia smokkiin pukeutunut nuori mies ja pitkähäkö, solakka nainen, jonka tumma hipiä, jonkin verran kyömy nenä ja punaiset, aistilliset huulet viittasivat juutalaiseen alkuperään. Tanssiessaan hän heitteli mustista silmistään tulsia katseita mieheen. Aina tuon tuostakin hän keskeytti kiivaan hypyn ja paljaat käsivarret koholla hän paikallaan tömistellen väräytteli lanteitaan kuin mustalaistanssijatar. Häntä ei voinut sanoa kauniiksi, mutta hänen kasvonsa ja koko olemuksensa kuvastivat suuria, salaperäisiä intohimoja, mikä jo sinänsä on omiansa kuohuttamaan miehen verta.

»Olkaa varovainen», kuiskasi minulle ystävättäreni. »Siinä on nainen, missä mies voi helposti polttaa

sormensa.»

Tanssin päätyttyä siirryimme tarjoiluhuoneeseen, missä isolla pöydällä, jonka ympäri seurue asettui istumaan, oli erilaisia venäläisiä juomia ja hedelmiä. Ilta kului soittaen ja tanssien. Talo oli vieraanvarainen, ja seurue alkoi huomattavasti päihtyä, mikä ilmeni ylivuotavana hilpeytenä. Ja kaikki olivatkin iloisia, keskustelivat ja laskivat leikkiä venäläiselle luonteelle ominaisella välittömyydellä, lukuunottamatta äskeistä tummaa tanssijatarta. Hänen suunsa ympärillä oli kova, katkera piirre, ja hänen suurissa, mustissa silmissään kuvastui hillitön viha, kun ne toisinaan suuntautuivat nuoreen, komeaan mieheen, joka oli syventynyt herttaiseen keskusteluun vieressään istuvan naisen kanssa. — »Ilmassa on mustasukkaisuutta ja sähköä, myrsky voi puhjeta milloin tahansa», ajattelin, sillä tunsin hyvin tuon tumman naistyypin, jolla on juutalaisverta suonissaan. He ovat palavia ja antautuvia rakkaudessaan, heidän verensä pulppuaa suonissa polttavan tulisena, mutta hylättyinä ja petettyinä he tuntevat vain vihaa, joka on kylmä, voimakas ja himoitsee verta. Sellaisen naisen kädessä olen monta kertaa nähnyt kirkkaan teräksen välkäh-

televän, enkä nytkään pettynyt. Ehkäistäkseni onnettomuuden aion juuri ryhtyä keskustelemaan naisen kanssa, kun hän nousi, otti pöydältä hedelmäveitsen ja hiljaa kuin naarastiikeri hiipi nuoren miehen luo.

»Sasha, sinä olet pettänyt minut», sanoi hän matalalla ja kylmällä äänellä, jota kuitenkin värisytti hänen rinnassaan pulpahteleva suuri intohimo.

»Vera, oletko tullut hulluksi?» kysyi mies, kääntyen naiseen päin ja katsoen häntä rauhallisesti silmiin.

Olin noussut seisomaan rientääkseni väliin, sillä pelkäsin pahinta, kun samalla hedelmäveitsen kullattu terä välkähti tunkeutuen miehen kaulaan.

Hieno verisuihku ruiskahti pöydälle. Syntyi hirtittävä hälinä. Naiset pyörtyivät ja miehet juoksentelivat sinne tänne, kuten venäläisten on tapana järkyttävissä tilanteissa. Haavoittunut nojautui rentona tuolin selkämystään pää sivulle riipuksissa ja veren yhä syöksyessä hänen kaulassaan olevasta haavasta. Kaikesta päättäen hän oli kuolemaisillaan. Nainen, joka oli lyönyt, polvistui hänen viereensä ääneen valittaen. Kuulin, miten mies kuiskasi sammuvalla äänellä:

»Vera, miksi teit tämän? Tiedäthän, että sinua rakastan, yksin sinua.»

Tilanne oli perin kiusallinen, ja kun asia ei minua erikoisesti liikuttanut, hiivin yleisen melun ja hämminingin vallitessa eteiseen, otin hattuni ja poistuin hiljaa talosta.

Oli jo sydänyö. Korkealla taivaalla kumotti suuri kuu, luoden kelmeätä valoa kaupungin tyhjille kaduille. Ajuria ei ollut, jonka vuoksi riensin jalkaisin hotelliini. Vain aniharvoin tapasin jonkun yökulki-ajan, useimmiten tatarin, joka vinoista silmistään loi minuun aran ja epäilevän katseen. Kaukaa Volgalta toi hiljainen yötuuli mukanaan kostean hengähdyksen. Päätäni hivellen se selvitti hämmentyneitä aivojani, ja kulkiessani aloin ajatella suhdettani illan ikävään tapahtumaan — murhaan. Olin menetellyt vanhan periaatteeni mukaan, jota aina matkoillani, varsinkin Venäjällä, olen noudattanut: »jos tapahtuu jotakin sellaista, johon poliisi voi sekaantua, niin mikäli mahdollista häviä». Ja miksi olisinkaan jäänyt sinne odottamaan poliisin tuloa? Todistajia oli riittävästi ja tapahtuma täysin selvä, joten minun esiintymise-
ni olisi ollut kokonaan tarpeeton, ja poliisikuulustelut

eivät milloinkaan ole minua erikoisesti huvittaneet.

Kauan harhailtuani kaupungin kaduilla saavuin vihdoin hotelliini. Paneuduin levolle, tuntien hiljais-
ta tyydytystä sen johdosta, että olin poistunut murha-
paikalta.

*

Kun aamulla heräsin levottomasta unesta, jota oli-
vat häirinneet milloin tanssiva, lanteitaan vapisutta-
va tumma nainen, milloin valkoisesta kaulasta purs-
kahtava punainen verivirta, kutsuin palvelijan, jolta
pyysin kahvia ja jonkin aamulehden. Olin utelias nä-
kemään, tiesivätkö sanomalehdet tapahtumasta mi-
tään. Saatuaani lehden näin heti ensimmäisellä sivulla
suuren otsakkeen: »Raaka murha.» Uutinen oli perin
lyhyt ja vaillinainen, mikä nähtävästi johtui siitä, että
murha oli tapahtunut myöhään yöllä. Luin sen kuu-
meisella kiireellä. Siinä olevat tiedot olivat minulle yl-
lättäviä kuin salama kirkkaalla taivaalla. Sen kirjoit-
taja kertoi lyhyesti, yksityiskohtia ja nimiä mainitse-
matta, että »humaltunut ulkomaalainen oli myöhään
yöllä tunkeutunut erääseen yksityiseen seuraan ja ti-
karilla iskenyt muuatta mieshenkilöä, niin että tämä
oli kuollut. Tapahtuman näkijöinä oli ollut useita hen-

kilöitä. Poliisi etsii murhaajaa, jonka ulkonäöstä se on saanut tarkan kuvauksen.»

Minä olin kuin ukkosen iskemä. Tunsin kauhunväreiden hypähtelevän selässäni, ja järkeni ei tahtonut toimia. Olihan selvää, että jos he kaikki olivat päättäneet tehdä minusta murhaajan ja todistaisivat minua vastaan, niin varmasti maallinen vaellukseni loppuisi jossakin Siperian synkimmässä kolkassa. Ihmettelin, etteivät he jo olleet minua vanginneet, mutta ehkä seurue tehdäkseen asian yksinkertaisemmaksi tahtoi antaa minulle aikaa paeta. Se tuntuikin aivan luonnolliselta, ja minä päätin heti käyttää tilaisuutta hyväkseni. Kasaniin en missään tapauksessa voinut jäädä, sillä poliisin oli helppo saada tiedot ulkomalaisista, jotka oleskelivat kaupungissa.

Kutsuin heti palvelijan, jolta tiedustelin junan lähtöä. Minua onnisti: ensimmäinen juna, Moskovon pikajuna, lähti tunnin kuluttua. Maksettua laskun otin kevyen matkalaukkuni ja riensin asemalle. Tunsin oloni paljon rauhallisemmaksi päästyäni kadulle hotellista, jonne poliisit voivat ilmestyä milloin tahansa. Varovaisuuden vuoksi menin jalkaisin asemalle. Matkan varrella ostin itselleni isosankaiset,

mustat silmälasit ja venäläisen ylioppilaslakin; näissä varusteissa arvelin olevani turvassa poliisilta. Asemalla ostin kolmannen luokan lipun — venäläiset ylioppilaat matkustavat, kuten tiedät, useimmiten kolmannessa luokassa. Sen jälkeen piileksin mahdollisemman syrjässä ja vasta junan lähtiessä menin vauunuun.

Niin alkoi pakomatkeni pitkin Venäjän laajaa ja yksitoikkoista tasankoa. Minusta tuntui alituisesti, kuin joku matkustajista olisi ollut perääni lähetetty etsivä, joka piti minua tarkoin silmällä. Niinpä jo Kasanista lähdettyäni keksin tällaisen miehen, jota minun oli täysi syy epäillä poliisiksi. Hänen olemuksensa oli perin salaperäinen, ja mikäli voin huomata, katseli hän minua tuon tuostakin tutkivin silmäyksin. Kun minua vastapäätä oleva paikka vaunussa usean tunnin matkan jälkeen vapautui, anasti hän sen ilman mitään syytä ja ryhtyi keskustelemaan kanssani.

»Miksi käytätte mustia silmälasia?» kysyi hän.

»Lääkärin määräyksestä, minulla on valonarat silmät», vastasin hänelle, koettaen olla mahdollisimman rauhallinen.

»Minne matkustatte?» tiedusteli hän edelleen.

»No, nyt olet lopultakin kiinni», ajattelin, mutta vastasin kuitenkin teeskennellen välinpitämättömyyttä: »Odessaan.»

»Mutta teillähän on lippu Moskovaan», huomautti hän. »Kuulin junailijan siitä mainitsevan.»

»Niin, mutta matkustan Odessaan Moskovan kautta, missä viivyn pari päivää.» Sen sanottuani otin sanomalehden ja levitin sen miehen ja itseni väliin; olin lukevinani.

Niin kuluivat pitkät, äärettömän pitkät tunnit. Luin yhä lehteä, vaikk'en ollut laisinkaan tietoinen siitä, mitä luin. Käteni alkoivat väsyä, mutta en uskaltanut laskea lehteä väliltämme. Odotin joka hetki, että mies nousisi istuimeltaan, painaisi raskaan, esivaltaa edustavan kätensä olalleni ja sanoisi: »Vangitsen teidät murhasta!» Kun vihdoinkin saavuimme Rusajevkaan, meni mies aseman ravintolaan. Minulta pääsi helpotuksen huokaus, tuntui kuin olisin herännyt painajaisen ahdistamasta unesta. Nousin, otin nopeasti matkalaukkuni ja aloin kiireesti kulkea vauuissa junan loppupäähän. Menin useiden kolmannen ja toisen luokan vaunujen läpi, kunnes junai-

lijavaunu sulki minulta tien. Jäin sinne vaunusillalle odottamaan, ja kun juna jo oli liikkeessä, hyppäsin maahan jääden asemalle. Väijyvin silmin katselin siellä ympärilleni ja totesin ilokseni, että olin vapautunut painajaisestani, — etsivä oli mennyt junan mukana.

Asemaravintolassa söin vahvan päivällisen, mikä rauhoitti huomattavasti hermostoani. Illalla matkustin Sysraniin. Olin siellä pari päivää ja jatkoin matkaani Samaraan, mistä lähdin laivassa Volgaa ylös Simbirskiin ja sieltä junassa, tällä kertaa ensimmäisessä luokassa, suoraan tänne. Ja nyt on Pietarin poliisi kintereilläni; kirottu nainen, ystävättäreni Volgalta, on varmaankin ilmoittanut poliisille nimeni.

*

Müller vaikenä, karisti tuhan sikaristaan ja katseli isoa karpästä, joka alakuloisena käveli ikkunan ruudulla, tuntien luultavasti syksyn läheisyyden.

— Sinun on todellakin hävittävä täältä, — sanoin hänelle. — Asia on vakava, ja vaikka totuus lopulta kävisikin ilmi, saat kuitenkin istua tutkintovankilassa riittämiin. Ja venäläinen vankila sitten? En sinne toivoisi pahinta vihamiestänikään.

— Mutta minä en uskalla mennä asuntooni, sillä etsivät pitävät varmaankin sitä silmällä. Huoneiston vuokran voin kyllä järjestää postitse, mutta siellä on erinäisiä tavaroita, jotka tahdon ottaa mukaani, — sanoi Müller.

— Käyn siellä ja järjestän kaikki. Teen sen heti, — sanoin nousten tuolilta, jolla olin istunut.

Niin sovimme asiasta. Minä lähdin, ja Müller jäi odottamaan. Näin menetellen emme paljoakaan vaarantaneet, sillä hänen asumiinsa kahteen huoneeseen johti ovi talonväen eteisestä, joten poliisi voi otaksua, että menin tervehtimään heitä. Mutta minua onnisti vieläkin paremmin. Perhe oli poissa ja sisäkkö, joka avasi oven, tunsu minut vanhastaan. Sanoin hänelle Müllerin olevan matkoilla ja tiedustelin, oliko hänelle tullut kirjeitä. Tyttö antoi minulle kaksi kirjetä, jonka jälkeen poistuvin talosta. Lähestyessäni asuntoani pidin tarkoin silmällä, ettei kukaan minua seurannut.

Saatuaan kirjeet katsoi Müller leimoista, ennenkuin avasi ne, lähtöpaikat ja kalpeni. Toinen kirjeistä oli Kananista. Se ei tosin ollut virallinen kirje, ja mikäli voin päätellä, oli osoite naisen käsialaa, mutta sii-

tä huolimatta Müller ryhtyi sitä avaamaan vapisevin käsin. Pitkäaikainen pakoilu oli järkyttänyt koko hänen hermostonsa. Vedettyään kirjeen esille kuoresta hän alkoi levottomana lukea sitä, ja mitä pitemmälle hän luki, sitä enemmän hänen kasvonsa kirkastuivat. Kun hän oli lopettanut lukemisen, näin taas edessäni entisen Müllerin huolettomana, rehellisesti kevytmielisenä ja jonkin verran elämänsä kyllästyneenä, joita piirteitä minä puolestani pidän miehelle sopivimpina, sillä ne ovat merkinä siitä, ettei hän ole houkkio, vaan käsittää sen surullisen välimatkan, joka erottaa syntymisen kuolemasta. Tosin on olemassa tilanteita, kuten tämäkin, jolloin mies voi menettää tavallisen olemuksensa, mutta eivät hyvätäkään merenkulkijat voi välttää myrskyjä ja olla tuntematta niitten tuomaa jännitystä.

Müller naurahti ja aivan kuin ei mitään erikoista olisi tapahtunut hän sytytti sikarin, heittäytyi rennosti nojatuoliin ja sanoi:

— Se on rakkauskirje. Naiseni Volgalta tai oikeammin Kasanista, mutta minusta mieluimmin Volgalta, ei ole vielä unohtanut minua. Nähtävästi olen tehnyt häneen tavallista syvemmän vaikutuksen. — Matkus-

tan piakkoin Nishni-Novgorodiin häntä tapaamaan. Siellä on kaunis, rehevän puistikon peittämä »korkearanta», josta kuutamolla on ihana näköala kauas tasangolle, missä Volga ja Oka hopeaisina kimmeltelevät. Olen ollut välinpitämättömyydessäni häntä kohtaan mieletön. Vasta tästä kirjeestä löysin hänen sielunsa. On kerta kaikkiaan niin, ettei ihminen osaa käyttää hyväkseen tilaisuuksia, jotka hänelle itse elämä tarjoaa kukkeimpina ruusuinaan. Vasta jälkeensä hän huomaa ne, mutta silloin on useinkin jo myöhäistä; ruusut ovat kuihtuneet.

— Mutta murha? . . .

— Murhako? Ei mitään murhaa ole tapahtunut. Uutinen lehdessä oli nuoren reportterin hullutuksia. Ne ovat miehiä, jotka sekoittavat toisiinsa taivaan ja helvetin. Hedelmäveitsi raapaisi miehen kaulavaltimoon vain pienen reiän, jonka paikalle kutsuttu lääkäri heti paikkasi. Nyt he ovat naimisissa ja onnelliset. Mies kuuluu olevan tytölle uskollinen kuin sylkoira emännälleen. Hän tietenkin pelkää, että tyttö toisella kertaa lyö häntä miekalla. Ja minä sanon, että meidän miesten pitäisi kaikkien saada tuollainen pieni reikä kaulavaltimoomme, — sanoi Müller, ka-

valasti hymyillen.

— Ja koko ajan olet pakoillut omaa itseäsi, — sanoi minä pilkallisesti.

— Niin, mutta minulla oli täysi syy siihen, — vastasi Müller naurahtaen. — Nyt menemme Palkinille illastamaan. Minun on nälkä, sillä ymmärräthän, etten näinä levottomina päivinä ole voinut edes kunnollisesti syödä.

Me lähdimme.

LIIEKANNALLEPANOSUUNNITELMA.

Oli heinäkuun loppupuoli vuonna 1914. Pietari, Venäjän silloinen, mahtava pääkaupunki, eli maailmansodan merkeissä. Aina iltaisin, myöhään yöhön, kulkivat mustasotnialaiset joukot uteliaan roskaväen seuraamina pääkaduilla, toimeenpannen meluisia myötätunnonosoituksia »ystävällisten maitten» lähetystöjen edustoilla. Panslavismi ja »slaavilaiset veljet» olivat ne tunnussanat, joilla Venäjän johtavat miehet koettivat innostuttaa joukkoja pian alkavaan verityöhön, ja varmaa on, että maailmansota olisi myöskin päättynyt niitten tunnussanojen puitteissa, jos suuri Venäjä olisi ollut jalkeilla rauhanehtoja saneltaessa. Silloin olisivat Venäjän liittolaiset katkerasti saaneet tuntea, minkä puolesta he olivat taistelleet, sillä Venäjän panslavististen valtiomiesten silmissä kangasti suuri slaavilainen liittovaltakunta monine vieraitten kansallisuuksien asumine alusmaineen ja äärettömine mahdollisuuksineen, valtakunta, johon nähden muut Euroopan vallat olisivat olleet miltei vasallin asemassa. Olisi syntynyt slaavilainen maailmanvalta, jonka itsevaltiaan keisarin käskyjä olisi

toteltu idästä Tyyneltä valtamereltä länteen Atlantin rannoille.

Nämä suuret aikeet luhistuivat kuitenkin erään saksalaisen sanomalehtimiehen näöltään vähäpätöisiin ja etenkin silloisella Venäjällä tavallisiin seikkailuihin.

Oli yö. Nevskin valtakadulta kuului avoimesta ikkunasta asuntooni, joka sijaitsi Pushkinin puiston lähellä, kansanjoukkojen ulvonta, jotka oli haalittu kokoon myötätunnonosoitusta varten serbialaiselle »veljeskansalle». — Itävalta-Unkari oli näet alkanut koota joukkoja Serbian rajalle antaakseen tukea uhkavaatimukselleen Sarajevon murhan johdosta. Mielensoittajain äänet olivat jo hiljenemässä, niitten etäinen kaiku oli jo hukkumassa suurkaupungin tavalliseen kohinaan, joka etenkin öiseen aikaan ikäänkuin puhuu jonkinlaista salaperäistä kieltä, kun pöydällä oleva puhelin alkoi äkkiä, hermostuneesti soida. Vastasin. Siellä oli vanha tuttavani Kurt Müller, saksalainen sanomalehtimies.

— Oletko päättänyt jo työsi? Pyytäisin sinua illalliselle vielä tänään. Minulla on siihen omat syyni, jotka tavattuamme kerron. Mitä ajattelet esim. Akvariu-

mista, sopiva paikka ja hyvä ruoka?

Kiitin häntä ja lupasin saapua puolen tunnin kuluttua, sillä tunsin itseni todellakin nälkäiseksi, ja hyvän tuttavan kutsua, vallankin jos se tarkoittaa hyvää illallista, ei ole tapani hylätä. Mutta jos olisin edes aavistanut, millaiset tapahtumat näitä illallisia välittömästi seurasivat, olisin varmaankin kieltäytynyt.

Puolen tunnin kuluttua tapasimme toisemme Akvariumissa. Hän oli valinnut hyvän pöydän suuren ravintolasalin puolivälissä. Siellä oli paljon yleisöä, vilkasta, huoletonta venäläistä parhaimmistoa, ja kiihtynyt puheensorina kuului kaikkialta. Mieliä ei ollut tavallinen, vaan mitä suurimmassa määrässä hermostunut. Salin perällä olevalle korokkeelle oli sijoitettu suuri orkesteri.

Söimme herkullisen illallisen. Viinejä ei puuttunut. Kurt Müller, joka aina käytti hyvin kohtuullisesti väkijuomia, oli nyt tavallista persompi. Hän tahtoi, kuten hän itse sanoi, juhlia, nauttia Pietarista ja sen antimista täysin siemauksin, sillä hän ei tietänyt, minä hetkenä hänen oli poistuttava Venäjän alueelta — sanomalehtimiehenä hän jo silloin tunsii ilmassa eurooppalaisen suursodan käryn.

Olimme onnellisesti päässeet kahviin ja »munkki-likööriin», kun salissa yht’äkkiä kuului huuto:

— Tsaarin hymni! Tsaarin hymni!

Orkesteri viritti Tsaarin hymnin, yleisö nousi seisomaan, ja luonnollisesti oli meidänkin pakko nousta, joskin teimme sen vastahakoisesti, sillä olihan hän saksalainen ja minä olin suomalainen.

Mutta kun hymni yleisön vaatimuksesta soitettiin toistamiseen, sanoi Müller:

— Minä en ole tullut tänne seisoskelemaan, saksalaisena minä istun.

— Missä saksalainen istuu, istuu suomalainenkin, — vastasin hänelle, ja niin me jäimme istumaan, rauhallisesti jatkaen keskusteluumme.

Tuskin oli mahtavan hymnin viimeinen sävel sammunut, kun tunsin päästäni hivelevän kylmän tuulahduksen. Ankara paukahdus; tyhjä samppanjapullo oli heitetty viereisestä pöydästä seinään, mutta kaikesta päättäen se oli tarkoitettu minun päähäni, siksi läheltä se oli sitä hipaissut.

— Saksassa ammutaan täysinäisillä ja osataan paremmin, — huudahti Müller vahvasti päihtyneelle, hämäräperäiselle miehelle, jonka hän oli nähnyt heit-

tävän pullon.

— Täällä on itävaltalaisia urkkijoita! — kiljaisi mies nousten paikaltaan.

Syntyi kauhea melu. Lähipöydissä istuneet mieshenkilöt piirittivät meidät, nyrkkejään heristellen ja kiljuen toinen toistaan kovemmin. Müller istui rauhallisena paikallaan sikariaan imeskellen, mutta minä, varovaisuuden vuoksi, nousin ja aloin pitää herroille mustasotnialaisille oikeata juhlapuhetta, jonka pääsisällyksenä oli ajatus, että jolleivät he jätä meitä rauhaan hyvällä, niin he jättävät pahalla, eli niinkuin suomalainen sananlasku sanoo: »Parempi on mennä kuin itkeä ja mennä», jonka heille sananmukaisesti käänsin. Ja kansa alkoi tulla järkiinsä, sillä venäläiset eivät pidä mistään niin paljon kuin voimakkaista puheista. Kiivaimmat intoilijat hajoitti paikalle rientänyt hovimestari, joka heille kullekin kuiskasi jotakin korvaan.

Rauha oli palautettu. Ravintolan esiliinapukuinen palvelija kokosi permannolta särkyneen pullon sirpaleet, ja kaikki olisi ollut hyvin, jolleivät lähistöllä istuvat olisi tuon tuostakin luoneet meihin pitkiä silmäyksiä, joista me kuitenkin vähät välitimme.

Müller oli juuri tilannut toisen neljänneksen »munkkia», kun luoksemme tuli herrasmies, joka matalalla äänellä ilmoitti olevansa poliisin edustaja ja pyysi saada istuutua, ettei herättäisi huomiota.

— Olkaa hyvä, — sanoi Müller vetäen pitkän savun sikaristaan.

Mies istuutui ja alkoi selittää: Poliisille oli ilmoitettu puhelimitse, että me emme nousseet seisomaan keisarihymniä soittaessa. Tosin seisomaan nouseminen, kuten hän mahtipontisesti selitti, oli vapaaehtoista, mutta istuminen keisarihymniä soittaessa, oli jopa vaarallistakin nykyisissä oloissa. Samalla hän tahtoi tietää, keitä me olimme ja mikä oli ammattimme.

Müller antoi hänelle kokonaan väärät tiedot ja huomautti samalla, että me olimme seisoneet hymniä ensikertaa soittaessa, mutta kun se oli toistettu, olimme istuneet, sillä hän ei aikonut koko iltaa seisoa. — Muuten, — sanoi hän, — tämä on ravintola, enkä minä ole tullut tänne seisoskelemaan, vaan istumaan, eikä tämä liioin ole oikea paikka soittaa keisarihymniä.

Yht'äkkiä ilmestyi pöytämme ääreen toinenkin

kutsumaton vieras, harmaapäinen, vanhanpuoleinen herrasmies, joka pyysi anteeksi ja istuutui vapaana olevalle neljännelle tuolille.

— Minä tiedän, hyvät herrat, mistä on kysymys, — sanoi hän kuiskaten. — Voin vakuuttaa, että nämä herrat seisoivat, kun hymniä soitettiin ensimmäisen kerran. Olen valmis milloin tahansa asiassa todistamaan, tässä on korttini. — Hän ojensi korttinsa poliisimiehelle ja poistui kumartaen.

Poliisin edustaja katsoi korttia, pisti sen nopeasti taskuunsa, ja makea, mairitteleva hymy valahti hänen kasvoilleen.

— Kun asia kerran on siten, niin pyydän herroilta anteeksi, että olen teitä vaivannut.

Hän nousi paikaltaan, kumarsi ja läksi.

— Nyt on hitto merrassa, — kuiskasi Müller. — Ole rauhallinen, mutta nyt juodaan pohjaan ja lähdetään täältä.

Minua ei tarvinnut rauhoittaa, sillä en silloin ymmärtänyt asiasta niin mitään.

Tultuamme ravintolan eteiseen oli sama vanhahko herrasmies siellä myös poistumassa. Hän tuli Müllerin luo ja sanoi hänelle hiljaa saksaksi:

— Rohkeita miehiä. Vai tässä pitkin iltaa ruveta seisomaan! Olen itsekin saksalainen, joskin jo vuosia olen asunut täällä sivistymättömässä Pietarissa. Nyt olette minun vieraitani! Ajamme Dononiin!

Müller, joka sitä ennen oli pistäytynyt puhelimesa, kiitti ja suostui. Mennessämme portaita alas hän kuiskasi minulle:

— Pidä varasi, että joudut ensimmäisenä autoon! Olen tilannut auton.

En vieläkään käsittänyt tilannetta. Tarkastelin vanhahkoa herrasmiestä. Hän oli hyvin, miltei keikarimaisesti puettu. Vasemmassa kainalossaan hän kantoi isoa, harmaata nahkasalkkua. Täysin luotettavan näköinen mies, ja minun oli mahdoton käsittää, mistä vaara uhkasi.

Tultuamme kadulle olisi uusi toverimme ottanut ravintolan edustalta ensimmäisen ajurin, mutta Müller sanoi tahtovansa ajaa autolla, jonka hän oli tilannut ja jonka pian piti saapua. Hetken odotettuamme auto tulikin. Kun se oli pysähtynyt, avasin ohjaajan viereisen oven ja istuuduin etupaikalle. Ohjaaja oli avannut takaoven, josta Müller piti kiinni, pyytäen uutta toveriamme astumaan autoon. Tämä oli jo

heittänyt paksun salkkunsu takaistuimelle, helpommin sinne kavutakseen, kun Müller, vaikkakin oli pienekö mies, antoi hänelle niin ankaru sysäyksen, että hän lense kadulle pitkäkseen, samalla itse hypäten autoon, joka silmänräpäyksessä alkoi vinhaa vauhtia kiittää pois ravintolan edustalta.

Ajoimme kauan pitkin syrjäkatuja tarkoin välttäten Nevskiä. Kuulin Müllerin antavan ratissa olevalle miehelle saksankielellä ohjeita. Istuin hiljaa ja koetin arvailla yön omituisia tapahtumia. Minun oli mahdoton käsittää kohtausta vanhahkon herrasmiehen kanssa. Miksi toverini oli hänet heittänyt kaatuun auton astuimelta, ja sitten salkku, joka oli jäänyt meidän käsiimme? Miksi hän puhuu saksaa ohjaajan kanssa? Kello oli kolme yöllä, kun auto vihdoin pysähtyi eräällä kaukaisella syrjäkadulla olevan ravintolan edustalle. Poistuimme autosta. Müller sanoi jotakin kuiskaten ohjaajalle ja antoi hänelle salkun. Auto lähti, ja me menimme ravintolaan, joka vielä oli auki.

Ravintolan pienessä salissa oli vain jokunen myöhäinen vieras — suuren maailmankaupungin yökulkijoita, jotka mikä mistäkin syystä käyvät levolle vas-

ta lintujen herätessä, jos he yleensä milloinkaan öisin nukkuvat. Tarjoilupöydän takana istui korkealla tuolilla pyylevä isäntä, joka kaikesta päättäen oli saksalainen, sillä Müller puhuttelikin häntä saksankielellä, pyytäen yksityishuonetta. Isäntä nyökkäsi hänelle tuttavallisesti ja saattoi itse meidät salin vieressä olevaan pieneen huoneeseen. Tuotuaan toverini pyynnöstä wishkyä ja soodavettä — Pietarissa harvinaista juomaa — poistui isäntä sulkien oven. Müller täytti lasit, kohotti maljan, ja me joimme kumpikin pitkän siemauksen.

— Mitä hittoja tämä kaikki merkitsee? Minä suoraan sanoen en ymmärrä kuin alkusoiton koko tästä öisestä operetista. Mitä pahaa oli tuo vanha äijä tehnyt, kun häntä niin kovakouraisesti kohtelit, ja hänen salkkunsa sitten, etkö aio sitä palauttaa? — tiedustelin häneltä.

— Vanha äijä oli vastavakoiluosaston päällikkö, — vastasi Müller vakavana. — Luuli kaiketi, etten häntä tuntenut. Hän piti meitä perin hämärinä lintuina ja tahtoi itse ottaa selon asioista, mutta epäonnistui täydellisesti. Salkun sisällys on parhaillaan Saksan lähetystössä tutkittavana, ja minä luulen, että se oli

verraton saalis. Auto oli tietenkin lähetystöstä, sillä kun ravintolan eteisessä huomasin, miten arveluttavan käänteiden tapahtumat olivat saamassa, tilasin sen puhelimitse. Käytkö usein Akvariumissa?

— Ani harvoin.

— Neuvon sinua tästä lähtien välttämään sitä kuin kuolemaa. Ja toiseksi, älä kerro kenellekään, mitä tänä yönä on tapahtunut. Vaitiolo on toisinaan ihmisen paras ominaisuus. Muuten luulen, että voimme olla jotakuinkin levollisia, sillä jos salkussa, kuten otaksun, oli tärkeitä papereita, on äijän oman edun mukaista pitää koko tapahtuma tarkoin salassa. Ja nyt jatkakaamme, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Ei sanaakaan enää koko pienestä seikkailustamme, jolla tosin voi olla suuret seuraukset, ei niin paljon meihin kuin koko maailmaan nähden.

Minusta tuntui, kuin hän olisi ollut humalassa, ja niin hän taisi ollakin, sillä pian sen jälkeen hän tilasi samppanjaa. . .

Sen yön jälkeen Kurt Müller katosi. Seuraavana päivänä oli minulla kiireellisiä töitä, jonka vuoksi en asettunut yhteyteen hänen kanssaan. Kun sitä seuraavana aamuna soitin hänelle, kiittääkseni illallisis-

ta, vastattiin minulle hänen asunnostaan, että hän oli jo edellisenä päivänä matkustanut pois.

Maailmansota alkoi. Kului vuosia. Saksa laski voitokkaat aseensa. Rauha tehtiin, mutta Mülleristä en saanut mitään tietoja. Olin jo vakuutettu siitä, että hän nukkui jossakin joko Venäjän aroilla tai Ranskan tasangoilla turpeen alla, kun rauhanteon jälkeen sain häneltä kirjeen, joka m. m. sisälsi seuraavan kappaleen:

»Muistat kaikei vielä tuon salkun, joka etenkin minulle niin kohtalokkaana yönä joutui käsiimme. Siinä oli Venäjän liikekannallepanosuunnitelma ja tarkat tiedot siitä, missä määrin se oli jo silloin toteutettu, sekä kaiken lisäksi yksityiskohtainen suunnitelma hyökkäyksestä Itä-Preussiin. . . Siinä oli jo liiaksikin tietoja, mutta minulle on vielä tänä päivänä käsittämätöntä, miten ne olivat joutuneet vastavakoiuosaston päällikön salkkuun. Niitten suunnattoman merkityksen juuri sellaisena aikana, kuin oli silloin, voit helposti arvata.»

SALAKULJETTAJA.

Oli kolkko iltayö Terijoen rannikolla lokakuun lopulla vuonna 1919. Sade valui virtana, ja mereltä puhalsi kylmä, syksyinen tuuli. Maa ja meri olivat synkän pimeään peitossa. Aallot kohahtelivat rantaa vastaan, ja kauempaa kuului rantahietikkaa rajoittavan metsän surullinen humina.

— Taas leimahti! — huudahti toverini, osoittaen pimeälle merelle, missä kaukana hetkiseksi syttyi kirkas, pitkä valonkieleke. Se oli Yhinmäeltä. Oli parhailaan käynnissä Judenitshin hyökkäys Pietaria vastaan.

Me seisoimme rannalla pitkiin öljytakkeihin verhottuina, minä ja toverini, joka oli ammatiltaan salakuljettaja, yli kolmen kyynärän mittainen, hartiakas mies. Hänen eteenpäin työntynyt leukansa, ahavoituneet, kovapiirteiset kasvonsa ja tuimat silmäkulmansa osoittivat jo sinänsä rohkeutta ja tottumusta vaaroihin.

Taas näkyi samalta suunnalta, kaukaa mereltä, kolme kirkasta leimausta, mutta ne eivät olleet tällä kerralla pitkiä, vaan pikemmin pyöreitä, häviten sä-

teittäin pimeyteen.

— Yhinmäen linnakkeella räjähtelevät hyökkääjien pommit, — sanoi toverini. — Kerrotaan inkeriläisten ja virolaisten maalta käsin etenevän Yhinmäkeä vastaan, jota puolustaa noin viisituhatta kommunistia ja matruusia. Piirittäjain tykit ampuvat Yhinmäkeä. Muuten en ymmärrä, miksi ei Koivistolla oleva englantilainen laivue toimi tarmokkaammin bolshevikkeja vastaan. Tuntuu aivan siltä, kuin se ei totta tarkoittaisikaan.

Toverini sytytti savukkeen ja alkoi välinpitämättömästi silmäillä pimeälle meren ulapalle. Hän oli juuri sanomaisillaan jotakin, kun hän yht'äkkiä vaikenä, tempasi nahkalakin päästään ja pisti sen nopeasti savukkeen eteen, jonka hän sitten lakin verhoamana asetti maahan, sammuttaen tulen jalallaan märkää hiekkaa vastaan. Hän oli kotvan äänettömänä, tähtystellen edelleen merelle.

— Olin näkevinäni tulta, aivan lähellä, — kuiskasi hän hiljaa. — Pieni liekki, aivan kuin joku olisi sytyttänyt tulitikun. Mitä hittoja! Taas se näkyi ihan selvästi. Kukahan tällaisella säällä, keskellä yötä, tulee mereltä, missä kaiken lisäksi on sota käynnissä.

Toverini kohotti öljytakkinsa lievettä ja veti sen alta esiin pitkän, venäläismallisen sotilasrevolverin, pistäen aseensa viittansa ulkotaskuun.

Jo minäkin näin selvästi tulen. Se oli pieni hehku, joka silloin tällöin välähti. Näytti siltä, kuin se olisi ollut lähtöisin palavasta sikarista, jonka polttaja koetti mikäli mahdollista estää tulta näkymästä.

— Mennään metsän varjoon, — sanoi seuralaiseni. — Hitto tiesi, keitä sieltä tulee? Voivat olla vaaratomia ihmisiä, mutta yhtä hyvin vaarallisiakin, ja jos ovat salakuljettajia, niin on mahdollista, että he luulevat meitä tullinuuskijoiksi ja avaavat tulen.

Hiivimme rannalta yli pehmeän hietikon metsän laitaan, missä toverini pysähtyi ja alkoi taas tähystellä merelle. Oli harvinaisen pimeä yö. Paikalta, missä seisoimme, ei voinut laisinkaan erottaa merta, vaikka se ei ollut kauempana kuin suunnilleen viidenkymmenen metrin päässä. Mutta vanha salakuljettaja, joka varmaan oli nähnyt pimeämpiäkin öitä, seisoi kuin patsas liikkumattomana, tähystellen määrättyyn suuntaan.

— Taas välähti tuli! — sanoi hän hiljaa. — Katso kaahan tuonne.

Koetin katsella hänen osoittamaansa suuntaan, mutta mitään ei vähään aikaan näkynyt. Yht'äkkiä näin pimeässä selvästi pienen tulen välähdyksen, se ei ollut ilmiliekki, vaan ikäänkuin jonkinlainen hehkuva esine.

— Niistä miehistä joku polttaa savuketta tai sika-
ria, mutta ei osaa tehdä sitä niin, ettei valo toisinaan näkyisi, — kuiskasi toverini. — He ovat nyt aivan lähellä rantaa, kohta tulevat maihin.

Hetken kuluttua kuuluikin selvästi, miten vene vedettiin rannalle. Sen jälkeen tuli korviimme askelten ääniä. Niistä päättäen oli tulijoita ainakin kaksi. Me vetäydyimme hiljaa ja nopeasti metsään, asettuen siellä rannalta kylään johtavan tien lähistölle, saadaksemme selville, keitä tulijat olivat. He lähenivät. Etumaisena kulkeva näytti tietä voimakasvaloisella taskulampulla. Hänen takanaan kulki toinen mies. He olivat jo sivuuttamassa meidät, kun etumainen miehistä pysähtyi ja sanoi:

— Tästä ei kylään ole pitkälti. Siellä on vielä jäljellä muutamia hotellin tapaisia, ja jossakin niistä saamme kyllä yösijan.

— Tunnen paikat, vaikka en olekaan täällä ollut

moniin vuosiin, — sanoi jäljessäkulkeva, sytyttäen samalla sammuneen sikarinsa.

Minä hämmästyin. Olin jossakin aikaisemmin, ehkä jo kauan sitten, kuullut tuon äänen, mutta missä ja ken hän oli? . . . en jaksanut muistaa. Muuten hän puhui murtaen suomea.

— Minun olisi ehdottomasti saatava huone Imatran hotellista, sillä minun pitäisi tavata hänet siellä, — jatkoi viimeksipuhunut keskustelua.

— Voimme koettaa, — vastasi hänen toverinsa, ja he lähtivät, edelläkulkeva yhä valaisten tietä sähkölampulla.

— Salaperäistä väkeä, — sanoi seuralaiseni, salakuljettaja. — Millähän retkillä nekin liikkuvat? Mutta mikä on vieläkin salaperäisempää, on se, että he tulevat Terijoelle keskellä yötä pimeältä mereltä, missä nykyään on kaikkea muuta kuin turvallista liikkua.

Me seurasimme hiljaa heidän perässään, sillä minäkin asuin Imatran hotellissa.

*

Tultuamme rantaan johtavalta tieltä maantielle liäsimme vauhtia ja aloimme saavuttaa edellämme kulkevat. He astelivat verkalleen, ja kun tulimme hei-

dän kohdallensa, voin, niin pimeä kuin olikin, huomata, että taskulamppua kantava mies oli puvustaan päättäen suomalainen, arvattavasti joku kalastaja jostakin Suomenlahden itäosan rannikolta. Hänen seuralaisensa, joka oli puhunut suomea ulkomaalaiseen tapaan, oli tanakka, keskikokoinen, ja jo hänen vaatteistaan voi arvata, ettei hän ollut paikkakuntalaisia. Sivuutimme heidät mitään puhumatta.

Saavuttuamme hotellin edustalle sanoin salakuljettajalle:

— Tulettehan aamulla minua tapaamaan hotellin ravintolaan. Syömme aamiaista yhdessä. Olisi todellakin mielenkiintoista saada kuulla, onko joku teikäläisistä tullut Venäjän puolelta.

— Kyllä tulen, — oli hänen lyhyt vastauksensa. — Hyvää yötä!

Menin hotellin ovelle ja soitin kelloa. Unelias palvelustyttö viipyi, mutta tuli vihdoinkin ja avasi oven. Samalla saapuivat talon edustalle myöskin vieraat, jotka olimme maantiellä sivuuttaneet, ja kysyivät tytöltä huoneita. Mennessäni portaita ylös toiseen kerrokseen, missä minulla oli huone, kuulin tytön antavan heille myöntävän vastauksen.

Tultuani huoneeseeni otin valoa ja riisin kosteiksi käyneet vaatteet yltäni. Vedettyäni pitkän, villaisen yöviitan päälleni istuuduin pöydän ääreen ja aloin kirjoittaa.

*

Olin tullut Helsingistä Terijoelle muodollisesti Judenitshin hyökkäyksen vuoksi. Pakolaisia saapui tuon tuostakin yli rajan, ja heillä oli aina tietoja, kenellä enemmän, kenellä vähemmän. Olin näet erään helsinkiläisen lehden kirjeenvaihtaja, johon toimeen muuten suhtauduin jotakuinkin laimeasti. Tähän oli olemassa kaksikin syytä: ensinnäkin olivat pakolaisilta saamani tiedot perin epäluotettavia — suusta suuhun kulkeneita huhuja, jotka mielikuvitus oli väritellyt niin kirjaviksi, että niitten perusteella oli vaikea saada selkoa tilanteesta rintamalla, ja toiseksi tiesin jo ennakolta, että Judenitshin hyökkäys tulisi epäonnistumaan, josta sitten hyvissä ajoin lähetinkin tiedon, kun yöaikana rintamalta näkyvästä kajastuksesta totesin, että hyökkäys oli pysähtynyt. Mutta minulla oli kokonaan toinen, salainen syy, jonka vuoksi olin Terijoella. Olin saanut Helsinkiin sähkösanoman: »Tulkaa heti Terijoelle ja asettukaa asumaan Imatran

hotelliin.» Ja mikä teki tämän sähkösanoman salaperäiseksi ja minulle erityisen mielenkiintoiseksi, oli se seikka, että lähettäjän nimi puuttui. Kun sähkösanoma saapui minulle Helsinkiin juuri Judenitshin hyökkäyksen alkaessa, niin päätin matkustaa ja lyödä kaksi kärpystä samalla iskulla. Mutta luulen, että jos Helsingissä olisin edeltäkäsin tietänyt, mistä oli kysymys ja millainen tämä salaperäinen asia oli, niin tuskinpa olisin lähtenyt.

Olin ollut Terijoella jo kaksi päivää, asunut Imatran hotellissa, kulkenut, niinkuin sanomalehtimiehen tulee, silmät ja korvat auki, ja vihdoinkin olin löytänyt rajamaan rohkeimman ja hurjimman salakuljettajan, joka pienestä korvauksesta toimi oppaanani ja oli luvannut minulle tietoja rintamalta. Mutta sähkösanoman lähettäjää, jota jännityksellä odotin, en ollut tavannut.

Kun tapahtumista, joista kerron, on kulunut verraten lyhyt aika, en tahdo tuoda julkisuuteen oikeita nimiä, vaan sanon toveriani, salakuljettajaa, vaikkapa Lehikäiseksi. Oikeastaan ei nimitys salakuljettaja täysin vastannut hänen ammattiaan; hän tosin tavallaan oli salakuljettaja, mutta hän salakuljetti — ih-

misiä. Kaikki ulkovaltain »asiamiehet», joita itäisellä rajaseudulla siihen aikaan oli viljalti, käyttivät häntä oppaanaan tehdessään tiedustelumatkoja salaperäiseen Pietariin. Ja hän oli mies paikallaan; hän tunsi tiet ja ryssän eikä pelännyt lyijyä eikä manttelikuulia. Olipa häntä kerran talvella, kun hän kuljetti erästä amerikkalaista »asiamiestä» jätse lahden poikki Inkerin puolelle, pommitettu Kronstadtista tykeilläkin. Silloin oli, kuten hän itse kertoi, hevonen ammuttu reen edestä, ja tykinluotien räjähdellessä oli amerikkalainen saanut niin ankaran hermokohtauksen, että oli jäänyt jälle makaamaan sätkytellen koipiaan. Mutta Lehikäinen oli heittänyt miehen selkäänsä, ja granaattien vongahdellessa ja jäänsirujen lennелlessä heidän ympärillään oli hän juossut runsaan kilometrin, kunnes olivat päässeet linnoituksen näkyvistä suojelevan meriusvan verhoon. Näistä retkistään hän oli tottunut saamaan harvinaisen runsaan korvauksen, joten hänen kiintymisensä minuun tapahtui enemmän harrastuksesta asiaan kuin palkkion toivossa. Hän oli aina hyvin asetettu, kun taas minulla ei ollut minkäänlaista asetta. Ja kuinka väkevä hän mahtoikaan olla? Kerrottiin, että hän helposti voi

pitää kurissa seitsemän tavallista miestä.

*

Kirjoitettuani myöhään yöhön taivaan hehkuessa veripunaisena Inkerin puolella, missä jokunen kylä paloi, virolaisten ja inkeriläisten Yhinmäkeä vastaan tekemistä hyökkäyksistä, joista olin saanut tietoja salakuljettajani välityksellä, olin mennyt vuoteeseen ja heräsin vasta aamulla kahteen oveltani kuuluvaan voimakkaaseen lyöntiin. Kello oli 7. Koputtaja oli minun mieheni — Lehikäinen. Hän oli aina varhainen. Laskin hänet sisään ja peseytyessäni tiedustelin häneltä yön tapahtumia, oliko rintamalta saapunut pakolaisia.

Hän kertoi asioista tavalliseen, rauhalliseen tapaansa: hän ei tietänyt mitään varmasti, mutta niin kertoivat huhut ja samoin olivat väittäneet pakolaiset, joitten kanssa hän aina, en tiedä miten, tuli tekemisiin. Tällä kerralla hän kuitenkin osoitti omia tietojaan kohtaan niin suurta välinpitämättömyyttä, etten voinut olla sitä huomaamatta, jonka vuoksi kysyin, oliko hänellä jotakin aivan erikoista kerrottavaa.

— Niin, herra, ne viimeöiset miehet, — sanoi hän yksikantaan.

— No, mitä uutta heistä? — kysyin, keskeyttäen parranajon, johon juuri olin ryhtynyt.

— He tulivat varmasti veneellä rantaan, mutta tänään aamulla, kun kävin siellä katsomassa, en löytänyt venettä. Siis joku on tuonut heidät veneellä tänne ja sitten poistunut, mutta ken ja mistä ja mitä varten he tulivat meritse, kun maitse on joka suuntaan Suomen puolella paljon mukavampi liikenneyhteys? He ovat varmaankin tulleet joko Inkeristä tai sitten Kronstadtista. Kaikesta päättäen on heitä ollut useampia, ja kun miehet, jotka me näimme, oli laskettu täällä maihin, ovat muut poistuneet veneellä. Voisimme myöskin otaksua, että he ovat saapuneet jostakin laivasta, mutta silloin olisimme varmaankin nähneet laivan tulet, ja vaikka se olisi kulkenut sammutetuin valoin, niin ainakin jonkin savupiipusta lentäneen kipinän. Joka tapauksessa on heidän tulonsa tänne salaperäinen.

— Ovatko miehet vielä hotellissa? — kysyin häneltä.

— Ovat, nukkuvat luultavasti.

— No niin, menkäämme ravintolaan juomaan aamukahvit, ehkä tapaamme heidät, — sanoin pukien

takin ylleni.

Me lähdimme hotellirakennuksen toisessa päässä olevaan, olosuhteisiin nähden verraten suureen tarjoiluhuoneistoon, joka ei missään tapauksessa vastannut pieniäkään vaatimuksia, mutta oli kuitenkin hauskempi kuin sikäläinen hotellihuone.

Ravintolassa istuimme likaisella liinalla katetun pöydän ääreen, joka sijaitsi maantielle antavan ikkunan edessä. Lehikäinen tahtoi aina istua siten, että hänellä oli vapaa näköala kylän tielle, eikä ollut laisinkaan harvinaista, että hän yht'äkkiä hypähti paikaltaan ja lähti tavoittamaan jotakuta siellä kulkevaa henkilöä.

Olimme juuri saaneet kuumaa kahvia, leipää ja voita, kun matkustajahuoneita hoitava tyttö tuli luokseni ja kuiskasi:

— Herra numero yhdeksässä haluaisi tavata teitä, pyysi käymään siellä.

— Kuka hän on? — kysyin tytöltä.

— En tiedä, — oli lyhyt vastaus.

Lehikäinen katsoi minuun merkitsevästi.

— Arvoitus alkaa selvitä, — sanoi hän. — Numero yhdeksässä asuu toinen eilen illalla näkemistämme

miehistä, hän, joka puhuu ulkolaisesti korostaen.

Minä nousin pöydästä ja läksin.

Tultuani n:o 9:n luo koputin hiljaa oveen.

Huoneesta kuului terävä, kärkevä ääni: »Sisään!»

Avasin oven ja menin huoneeseen. Ikkunan luona olevan pöydän ääressä istui mies jotakin kirjoittaen, selkä oveen päin. Yht'äkkiä hän kääntyi, nousi ja astui askelen minua kohti.

— Kurt Müller! — huudahdin minä ja ojensin hänelle käteni.

— Niin, — sanoi hän rauhallisesti puristaen kättäni. — Etpä ole kokonaan unohtanut minua. Onpa siitä jo vuosia, kun viimeksi tavattiin. Sehän oli Pietarissa, maailmansodan aattona, ja minullehan tuli silloin tavallista kiireempi lähtö. Kiitin jumalaani, kun pääsin ehein nahoin Suomeen ja sieltä Saksaan. Niin, tosiaankin, vuosia on kulunut ja millaisia vuosia. Muistatko vielä, miten Venäjällä sanotaan: »paljon on siitä ajasta vettä virrannut», mutta me voimme nyt maailmansodan jälkeen tavatessamme sanoa: »paljon on siitä ajasta verta virrannut». Muuten onnittelen itseistä Suomea! — Hän tarttui uudelleen käteeni ja puristi sitä lämpimästi. — Suo nyt anteeksi, — jatkoi

hän, — mutta minun on kirjoitettava eräs sähkösanoma ja sitten olen kokonaan käytettävänäsi, tai sinä minun käytettävänäni, miten vaan. — Hän tarjosi minulle sikarin, painoi minut ränsistyneelle sohvalle istumaan ja ryhtyi jatkamaan kirjoittamistaan.

Kirjoitettuaan sähkösanoman, joka oli hämmästyttävän pitkä, pyysi Müller ystävällisesti hymyillen anteeksi ja poistui huoneesta. Hän meni viereiseen numeroon, missä hän hiljaa keskusteli, luultavasti seuralaisensa kanssa. Müllerin tultua takaisin kuulin, miten hänen toverinsa lähti hotellista kaikesta päättären toimittamaan asiaa, jonka oli saanut tehtäväkseen.

Müller istuutui tuolille, sohvan edessä olevan pöydän toiselle puolelle, imaisi pitkän savun sikaristaan ja suuntasi sinertävän harmaat silmänsä minuun.

— Niin se on, viisi vuotta miehen elämässä ei ole mitään, et ole laisinkaan muuttunut viime tapaamisestamme, ja kuitenkin, kuinka paljon tervettä väkeä sen ajan kuluessa onkaan joutunut nurmen alle, — hän lausui miettivä ilme kasvoillaan.

Müllerin oli tapana aloittaa asialliset keskustelut yleisillä huomautuksilla.

Tästä alkulauseesta arvasin, että hän aikoi virittää pitkän keskustelun vaiheistamme kuluneiden viiden vuoden aikana, mutta kun yksilön elämää ei yleensä sisälly mitään uutta, ennen tapahtumatonta, saipa hän sitten kokea mitä tahansa, en ollut erittäin halukas juuri nyt, uteliaisuuttani jännittävissä olosuhteissa, kuuntelemaan hänen juttujaan, etenkin kun minulla itselläni oli perin vähän kerrottavaa. Senvuoksi hävitin hänen tunnelmansa »nurmen alle joutuneista» tiedustellen häneltä, miksi hän oli tullut Suomeen, oliko hän lähettänyt minulle nimettömän sähkösanoman ja missä tarkoituksessa hän oli saapunut Terijoelle.

Kurt Müllerin kasvoille levisi vakava ilme. Hän nousi, hiipi ovelle ja työnsi sen äkkiä auki. Katsottuaan käytävään ja huomattuaan, ettei siellä ollut ketään, hän sulki oven ja istuutui paikalleen.

— Minä aion käydä Pietarissa, — sanoi hän. — Kaikesti muistat Venäjän yleisesikunnan liikekannallepanosuunnitelman, joka joutui Pietarissa käsiimme sinä yönä, kun viimeksi olimme yhdessä. Se on kätkeyty Saksan lähetystön taloon, ja se on nyt sieltä noudettava, sillä tästä suunnitelmasta käy m. m. ilmi, että Ve-

näjä aloitti liikekannallepanon paljon aikaisemmin kuin Saksassa edes ajateltiin sodan mahdollisuutta. Se oli näet itse asiassa liikekannallepanokäsky, sillä siinä oli tarkoin määrätty, milloin ja mihin paikkaan kunkin joukko-osaston oli saavuttava. Näin ollen se on tärkeä todistuskappale, sillä siitä käy ilmi, kuka on aloittanut maailmansodan. Tulin ensin Viipuriin, mutta kun Terijoelle vaaditaan erikoinen lupa, en pitänyt sen hankkimista aikeilleni terveellisenä, ja sen vuoksi vuokrasin Viipurista halkojaalan, jolla sitten laskea lurittelin englantilaisten nenän ohitse ja saavuin yöllä Terijoen rannikolle, missä jaalan miehet toivat veneellä rantaan minut ja toverini, koivistolaisen kipparin, joka hyvin tuntee Suomenlahden pohjukan.

— Mutta onhan Pietarissa jo jonkinlainen Saksan edustaja? — kysyin häneltä.

— On, mutta tämä asiakirja ei saa joutua Saksan nykyisen hallituksen käsiin. Minut ovat lähettäneet Saksan monarkistien johtomiehet, jotka tahtovat käyttää sitä Saksan hyväksi oikean hetken tullen, — selitti Müller.

— Sinä kaiketi arvelet, että minä tulisin retkelle

mukaan?

— Niin, sitä varten olen pyytänyt sinua saapumaan tänne. Siitä tulee vietävän hauska huvimatka, ja aika on mitä sopivin, sillä bolshevikkien koko huomio on kohdistunut lahden toiselle puolelle — Jude-nitshiin. Sitäpaitsi tarvitsemme jonkun oikein kovakouraisen miehen, sellaisen, joka ei pelkää.

— Sovittu on, — sanoin minä. — Ja tiedän myös miehen, joka tuntee paikat kuin viisi sormeaan eikä pelkää.

*

Illalla pidettiin neuvottelu, johon ottivat osaa Müller, hänen mukanaan saapunut koivistolainen kippari, Lehikäinen ja tämän kirjoittaja. Olimme kokoon-tuneet Müllerin pieneen huoneeseen, ja mielten vir-kistykseksi oli hän ottanut matkalaukustaan pullon whiskyä. Pitkän keskustelun jälkeen päätimme lähteä Pietariin meritse, avoimella, isolla kalastajave-neellä, jossa piti olla sekä purjeet että moottori. Sellai-sen lupasi kippari hankkia. Retki Pietariin oli tehtävä yöllä ja niin läheltä Suomenlahden pohjukan pohjois-rannikkoa kuin mahdollista. Oli myös kysymyksessä matka maitse, mutta tarkka vartiointi Suomen puo-

lella teki sen mahdottomaksi. Matkalle päätettiin lähteä jo seuraavan päivän iltana, pimeään tultua. Kurt Müller lupasi miehille loistavan palkkion, samalla sitoutuen korvaamaan veneen hinnan, jos se vahingoittuisi tai jäisi ryssien saaliiksi. — Ja asian menestykseksi minä juon rajamaan tavoin, — huudahti Lehikäinen ja kaatoi itselleen juomalasin täydeltä whiskyä. Hän kumartui, kävi hampain kiinni lasin reunasta, nosti sen käsin koskematta ylös ja kulautti koko lasillisen pitkään kurkkuunsa, niin ettei ainoatakaan pisaraa valahtanut maahan.

Neuvottelun päätyttyä lähti kippari — kutsumme häntä vain siten — vielä samana iltana yön selkään venettä hankkimaan. Hänen oli määrä saapua seuraavana iltana, pimeään tultua, Terijoen rannikon läheisyyteen, paikalle, jonka Lehikäinen oli määrännyt. Lehikäinen lähti, kuten hän sanoi, suorittamaan matkavalmistuksia, kun taas Müller ja minä jäimme keskustelemaan whiskygrogien ääreen.

*

Koko seuraavan päivän odotimme aamusta pitäen Lehikäistä, mutta häntä ei kuulunut. Müller alkoi jo käydä levottomaksi, mutta minä vakuutin hänelle, et-

tei ole mitään levottomuuden syytä, niin pian kuin minun »salakuljettajani» on ottanut asian hoitaakseen; valmistukset voivat viipyä, mutta ne ovat varmasti oikealla tolalla. Illan suussa, kun jo alkoi hämärtää ja me istuimme ravintolassa juoden teetä, ilmestyikin Lehikäisen kookas vartalo ravintolan ovelle. Hän oli jo matkatamineissaan, yllään nahkatakki ja jaloissaan polven yläpuolelle ulottuvat saappaat. Luotuaan yleissilmäyksen tyhjään saliin hän tervehti meitä ja tuli pöytämme luo istuutuen vapaalle tuolille.

— Kippari on löytänyt sopivan veneen, — ilmoitti hän kuiskaten, vaikka salissa ei ollutkaan muita kuin me. — Mutta tehän olette aivan kuin ette aikoisikaan Pietariin, vai luuletteko, että noissa herraspuvuissa sinne mennään. Minä arvasin sen ja olenkin jo hankkinut teille sopivat puvut, kun taas saappaita teidän on huomenna koeteltava. Niitten on hyvin sovittava jalkaan, sillä Jumala ties, miten paljon vielä tällä retkellä saamme käyttää omia liikennevälineitämme.

— Mutta milloin lähdemme? — kysyi Müller.

— Vasta huomenillalla, sillä kippari ei ennätä veneineen tänne aikaisemmin.

*

Lounaismyrsky vongahteli maston köysissä, aallot pärskyttelivät vettä yli veneen, oli pimeä, vain muutamien sylien päähän voi erottaa vaahtoavan meren. Kuokkalaa vastapäätä olevasta Kronstadtin patterista näkyi tuli, kaukana Inkerin puolella oli taivaanrannalla nytkin tulen kajastus — inkeriläiset kylät paloi-
vat.

— Meillä on onni matkassa! Hyvä lounaistuuli ja pilvinen taivas, juuri silloin on käytävä Pietarissa, — sanoi Lehikäinen, joka oli peräsimessä ja käänsi venettä enemmän Siestarjokea kohti.

Müller istui veneen keulassa, kun taas minä olin ottanut paikan keskituhdolla. Kippari oli jäänyt Terijoelle. Ankarasta tuulesta huolimatta laskettelimme aaltoja täysin purjein. Meidän oli aluksi pyrittävä niin lähelle Kuokkalan rannikkoa kuin suinkin välttääksemme edellämainitun patterin turmiollisen läheisyyden. Nyt olimme siitä jo tarpeeksi kaukana ottaaksemme suunnan Siestarjoen rannikolle.

Vene oli tukeva kalastajavene. Sopimuksen mukaan oli siinä myös voimakas moottori, jota emme kuitenkaan hyvässä tuulessa tarvinneet, ja tuskinpa

olisimme uskaltaneet sitä käyttääkään, sillä sen ääni olisi voinut herättää bolshevikit mainitsemaani patterilla, jonka sivuutimme vain kahden kilometrin päästä.

Olimme kaikki mahdollisimman huonosti puettuja, sillä Lehikäinen, joka pukimet hankki, oli vakuuttanut risaisten ja likaisten vaatteiden olevan parhaan suosituksen Venäjän puolella, ja siinä hän olikin oikeassa.

Sivuutettuumme patterin, joka oli jonkin verran suojellut meitä, alkoi aallokko käydä yhä korkeammaksi. Kaiken lisäksi Lehikäinen suuntasi veneen yhä enemmän sivumyötäisestä sivutuuleen, niin että se arveluttavasti kallistellen kiiti eteenpäin veden kohistessa sen keulassa. Vene painui milloin syvälle aallon laaksoon, milloin taas yht’äkkiä tempautui aallon harjalle, jolloin vesi ryöppynä lensi veneeseen ja sen yli. Müller ja minä loimme toisiimme kysyviä katseita, mutta Lehikäinen istui rauhallisena kuin kotinsa rahilla. Hänen tuima katseensa oli suuntautunut tuulen puolelle, mistä hän odotteli, kuten hän sanoi, »lampaitaan», jättiläisaaltoja, joitten kuohujen lähes-tyessä hän äkkiä käänsi veneen keulan niitä vastaan,

siten välttären varman perikadon.

Aika tuntui pitkältä, tupakoiminen oli jyrkästi kielletty, ja jännityskin laukesi, kun totuimme aal-lokkoon. Jonkin tunnin purjehdittuamme näimme Kronstadtin valot aivan lähellä oikealla. Lehikäinen ohjasi venettä yhä enemmän vastatuuleen, sillä, kuten hän sanoi, meidän oli päästävä Inkerin rannikolta Pietariin johtavalle väylälle, jotta olisimme voineet ilmoittaa olevamme pakolaisia Inkerin puolelta, jos jokin bolshevikkilaiva olisi meidät yllättänyt.

Olimme jo sivuuttaneet Kronstadtin pahaenteiset tulet, kun pimeällä merellä veneemme kulkusuunnalla leimahti palamaan kirkas valo, ikäänkuin aurinko olisi noussut merestä.

Lehikäinen kirosi karkeasti ja käänsi silmänräpäyksessä veneen suoraan Pietaria kohti.

— Joku bolshevikkialus tarkastaa merta valonheittäjällään, — sanoi hän synkästi. — Pian saatte pojat tupakoida. . .

Me näimme, miten kirkas, pitkä valojuova liiteli aaltojen vaahtoissilla harjoilla. Se alkoi uhkaavasti meitä lähetä ja pian se sokaisi silmämme; olimme keskellä häikäisevän kirkkaasti valaistua ryöppyävää

merta.

— No nyt, pojat, saatte panna tupakaksi, — ilmoitti Lehikäinen rauhallisesti, tehden toisella kädellään ilmassa merkillisiä eleitä, ikäänkuin olisi pyytänyt laivaa, joka oli meistä runsaan kilometrin päässä, tulemaan luoksemme.

Me kaivoimme taskuistamme venäläisiä savukkeita, jotka Lehikäinen oli matkaa varten hankkinut, ja pistimme palamaan.

— Hitto vie, jos tuo mies on meidät pettänyt, — kuiskasi Müller saksaksi, jota kieltä Lehikäinen ei osannut.

Kehoitin häntä odottamaan, sillä olin varma miehestäni.

— Nyt olisi kiväärit tarpeen, mutta en uskaltanut ottaa aseita mukaani, sillä Pietarissa olisi meidät joka tapauksessa tarkastettu. Hyvin tähdätty laukaus tuohon kissansilmään, se olisi varmasti sammunut, ja sitten ei muuta kuin suunnan muutos ja pakoon; siinä olisimme varmasti onnistuneet, — sadatteli Lehikäinen.

Yht'äkkiä kuulimme ilkeätä sähinää päittemme yläpuolella, ja mereen, noin 40 metriä veneestämme,

iski räjähtäen granaatti. Samalla näkyi laivalta kirkas tulenleimaus ja hetken kuluttua kuului paukaus.

— Purjeet alas! — komensi Lehikäinen, kääntäen veneen vastatuuleen. — Ne aloittavat diplomaattiset neuvottelut kanssamme, lähettivät ensimmäisen nootin, ja purjeitten laskeminen on toistaiseksi ainoa nootti, jolla voimme heille vastata. Mutta sanon vain toistaiseksi, sillä kyllä vielä annamme heille paremman vastauksen.

Matkoillaan ulkolaisten vakoilijain kanssa oli Lehikäinen oppinut käyttämään diplomaattisia sanoja, josta taidostaan hän oli erikoisesti ylpeä.

Purjeet laskettiin, ja veneemme kellui avuttomana korkeassa aallokossa. Bolshevikkilaiva läheni nopeasti. Se oli pienenlöntä tykkivene, joka luultavasti oli paluumatkalla Inkerin rannikolta Pietariin.

Laivan tultua luoksemme olivat neuvottelut lyhyet. Meidät otettiin laivan kannelle, ja vene, joka kapteenin mielestä oli jonkin arvoinen, kiinnitettiin köydellä laivan perään.

Laivassa oli noin kaksikymmentä bolshevikkia, joitten joukossa näkyi kaksi olosuhteisiin nähden hienosti puettua naista. Toinen heistä, mikäli voin huo-

nossa valaistuksessa huomata, oli tumma, pitkäkö kaunotar, jonka mustat silmät katselivat meitä ikäänkuin sääliä tuntien; hän kaiketi tiesi, millainen kohtalo meitä odotti.

Me seisoimme peräkannella kahden kivääreillä asetetun bolshevikkisotilaan vartioimina. Laivan kapteeni, joka jonkin asian vuoksi oli mennyt laivan keulapuolelle, tuli nyt luoksemme kädessään iso venäläinen sotilasrevolveri, jonka hän ojensi Lehikäistä kohti ja kiljaisi:

— Mistä te olette?

— Olemme inkeriläisiä pakolaisia matkalla Pietariin, — vastasi Lehikäinen rauhallisesti.

— Minä tiedän paremmin kuin sinä, senkin vanha spioni, keitä te olette, mutta minä kysyn, mistä te tullette, muuta en tahdo tietää, sitten on asia selvä! — kiljui kapteeni heilutellen uhkaavasti revolveriaan, samalla kuin hänen ilkeät käärmeensilmänsä kiiluilivat murhanhimosta.

Koko laivan miehistö oli kokoontunut katsomaan tätä heille kylläkin tavallista näytäntöä.

Lehikäinen ei heti vastannut, vaan kuiskasi tuskin kuuluvasti minulle: »Katsokaa varovasti vasemmal-

le.»

Katsoin hänen osoittamaansa suuntaan pimeälle merelle; aaltojen harjoja valaisi nytkin hieno valojuova, samanlainen kuin se, joka oli meidät saattanut sattimeen, mutta kapeampi ja heikompi. Se näytti lähtevän pienestä valonheittäjästä, joka oli meistä noin puolen kilometrin päässä.

— Etkö sinä tolvana vastaa! — kiljui kapteeni.

— Minä en saa vastata ennenkuin tiedän, keitä te olette, mutta jos tämä, kuten luulen, on neuvostohallituksen laiva, niin olen valmis antamaan selityksiä. Mutta siinä tapauksessa ase pois, sillä jo muutenkin saatte vastata käyttäytymisestänne, — saneli Lehikäinen ikäänkuin kirjasta lukien kapteenille hymyillen pilkallisesti. — Minulla on täällä sellaiset paperit, — samalla löi Lehikäinen mahtavasti isolla kämmenellään poveensa, — jotka velvoittavat teidät tottelemaan käskyjäni, ja jollette niin tee, kärvennetään teidät hiljaisella tulella.

Samalla hän rauhallisesti otti taskustaan venäläisen savukelaatikon, avasi sen ja pisti tupakaksi, vedellen pitkiä haikuja, jotka hän röyhkeästi puhalteli kapteenia kohti.

Kapteeni aivan lyyhistyi kokoon, ikäänkuin olisi saanut kipun kylmää vettä niskaansa. Hänen revolverinsa painui alas, ja hän pyysi Lehikäistä näyttämään hänelle paperit.

— Mutta minä tulen Pietarissa syyttämään teitä vielä siitäkin, että te ette valvo teille uskotun laivan turvallisuutta, — jatkoi Lehikäinen aloittamaansa puhetta. — Tuolla on englantilainen torpedomoottorivene, joka pian ampuu laivanne pohjaan. Jos ette ennen ole sellaista nähnyt, niin katsokaa!

Kapea valojuova oli nyt suuntautunut laivan keulaan. Englantilainen oli meistä enintään 200 metrin päässä.

— Tykki kuntoon! — huusi kapteeni juosten miehineen laivan keulapuolelle, missä kannella oli isokokoinen tykki.

— Se oli ensimmäinen vastausnootti, — sanoi Lehikäinen naurahtaen. — Kohta tulee toinen, vieläkin jyrkempi, joka ikipäiviksi tukkii tuon kapteenin ilkeän suun. Kyllä meillä vain »tiplomatia» osataan, eikä sitä vain osata, mutta sitä osataan käyttääkin. Näettekö osaaminen ei tässä maailmassa ole mitään, mutta osata käyttää sitä, mitä osaa, se on pääasia. Ja

Jumal'avita, nyt veneeseen! — huusi hän — Viimeinen nootti on tulossa! — Samalla hän alkoi juosta laivan perään, jonne bolshevikit olivat kiinnittäneet veneemme. Me seurasimme jäljessä.

Olimme jo kaikki kolme päässeet onnellisesti veneeseemme ja Lehikäinen oli parhaillaan isolla puukollaan katkaisemassa paksua köyttä, jolla vene oli kiinnitetty laivaan, kun ankara räjähdys tärisytti ilmaa ja korkea tulipatsas nousi laivan keulapuolelta.

— Hyvästi vain! — huusi Lehikäinen. — Se oli viimeinen nootti. »Tiplomatia» on sittenkin poikaa.

Samalla sai hän köyden katkaistuksi, tarttui airoihin ja alkoi soutaa poispäin uppoavasta laivasta.

Kaikkialle ympärillemme putoili raudansirpaleita, jotka räjähdysten vaikutuksesta olivat laivasta lentäneet ilmaan. Yksi niistä, verraten iso möhkäle, osui olkapäähäni, vierähtäen siitä veneen laidan yli mereen. Tunsin heti jälkeensä koko käsivarressani ankaraa tuskaa, joka väkisinkin pani minut irvistelemään.

Laiva oli sillävälän kokonaan hävinnyt pimeyteen, mutta hirvittävästä ulinasta ja kauhunhuudoista päättäen, jotka kuuluivat veneeseemme, oli se tois-

taiseksi vielä pinnalla. Englantilainen moottoritorpedovene, jonka ansioksi Lehikäinen oli arvellut odottamattoman pelastuksemme, oli sammuttanut tulensa, luultavasti peläten, että sitä torpedon satuttamasta laivasta ammuttaisiin. Jonkin hetken kuluttua kuului suunnalta, jonne laiva oli jäänyt, kauheita hätähuutoja, jotka vähitellen vaikenivat. Tästä ymmärsimme, että laiva oli lopultakin vaipunut meren syvyyteen.

Lehikäinen käänsi veneen paikkaa kohti, missä laiva oli tuhoutunut, ja alkoi hiljalleen soutaa. Jonkin matkaa kuljettuamme ilmestyi pimeältä mereltä näköpiiriimme joku uiva henkilö, joka pian oli aivan veneemme vieressä tarttuen siihen molemmin käsin. Heti sen jälkeen näkyivät laidan yläpuolella kuolemankauhun vääristyttämät kasvot, joitten ilkeännäköiset silmät katsoivat meihin ikäänkuin armoa rukoillen.

— Auttakaa minut veneeseen, hyvät toverit, ja viekää Pietariin, olen laivan kapteeni, — kuului käheä, rukoileva ääni.

Lehikäinen irroitti airon ja iski sen perällä kapteenia päähän, niin että luut rusahtivat.

— Tuossa on sinulle, mene sinä vain sinne, min-

ne aioit meidät lähettää, — sanoi hän rauhalliseen tapansa. — Mutta meidän on tosiaankin etsittävä erästä toista, jos mahdollisesti löytäisimme hänet.

Viimeiset sanat kuultuani ilmestyivät kasvojeni eteen mustat, säälivät naisen silmät, jotka olimme nähneet laivassa.

Lehikäinen alkoi nyt lujasti soutaa, luoden samalla teräviä silmäyksiä ympärilleen merelle. Jonkin matkan soudettuaan hän äkkiä taukosi, alkaen tarkkaavasti kuunnella. Aivan läheltä kuuluikin hiljaisia avunhuutoja, jotka kaikesta päättäen olivat naisen. Lehikäinen kiskoi voimakkain vedoin venettä ääntä kohti, ja pian me nostimmeikin merestä veneeseen naisen, jolla oli nuo samat säälivät, mustat silmät. Hän ei puhunut sanaakaan. Hän oli äärimmäisen väsynyt, kuolemankalpea, ja koko hänen hento ruumiinsa värisi vilusta kuin haavan lehti tuulella. Veneessämme oli vaippoja, joihin käärimme hänet ja asetimme hänet mahdollisimman mukavasti keulaan nukkumaan.

— Asia on niin, että aavistus määrää usein ihmisen kohtalon. Hän oli tuossa kirotussa laivassa ainoa, jonka huomasin säälivän meitä, ja kolhaistuari kap-

teenia päähän heräsi minussa ajatus, että voisimme hänet pelastaa. Senvuoksi sousin paikalle, missä laiva suunnilleen upposi, — saneli Lehikäinen miettiväisenä samalla tarttuen airoihin, joilla hän alkoi voimakkaasti soutaa määrättyyn suuntaan. Tuulen mukaan voin huomata veneen kulkevan laivan uppoamispaikalta sivumyötään vasemmalle, sinne, mistä tuhoisa torpedo oli ammuttu.

*

Lehikäisen voimakkaiden käsivarsien soutamana kulki vene hyvää vauhtia puolittain rakolaineissa. Müller oli peräsimestä ja koetti pitää suuntaa, jonka Lehikäinen oli ottanut, mutta tuon tuostakin hän loi minuun epäilevän silmäyksen, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa, ettei hän koko hommasta ymmärtänyt mitään. Myrsky oli jossakin määrin asettunut, mutta aallokko oli vielä korkea. Olkapäätäni pakotti aivan kuin siihen olisi työnnetty tulikuumalla raudalla. Silmäilin pimeälle merelle ja etenkin Kronstadtin linnoituksiin päin, sillä hiljaisessa mielessäni pelkäsin, että sieltä tultaisiin tarkastamaan, mikä räjähdys merellä oli tapahtunut. Kaikkiällä vallitsi kuitenkin synkkä pimeys ja syvä hiljaisuus, jonka silloin tällöin

katkaisi jonkin aallonharjan sammuva kohahdus.

Yht'äkkiä näkyi suoraan edessämme heikko valopilkku, jonka kaikesta päättäen täytyi olla peräisin jostakin pienehköstä aluksesta, sillä se kohosi ja las-
ki hyvin herkästi aallokon mukaan. Huomautin siitä Lehikäiselle.

— Se on englantilainen. Sitä me juuri etsimme, —
oli hänen lyhyt vastauksensa.

Pian laski veneemme torpedomoottoriveneen kupeelle. Ensimmäinen, jonka sen miehistöstä pimeässä voin nähdä, oli koivistolainen kippari, joka minulle ja Müllerille käsittämättömästä syystä oli jäänyt retkellemme tulematta. Pian huomasin moottorissa myös kaksi muuta miestä öljyvaatteissa, kaikesta päättäen englantilaisia.

— Kaikki hyvin? — tiedusteli kippari Lehikäiseltä.

— Hyvin! — oli lyhyt vastaus.

Nyt alkoi neuvottelu, johon englantilaiset suhtautuivat heille ominaisella välinpitämättömyydellä. Ensiksi pohdittiin kysymystä, oliko matkaa Pietariin jatkettava. Lehikäisen mielestä ei ollut mitään sellaista tapahtunut, mikä olisi estänyt jatkamasta matkaa, ja Kurt Müller, jonka mielipide tietenkin matkan rahoit-

tajana painoi eniten, oli samaa mieltä. Yht'äkkiä Le-
hikäinen teki liikkeen, ikäänkuin olisi muistanut jo-
takin. Hän tuli luokseni, tiedusteli käsivarteni tilaa,
voinko sitä liikuttaa. Minä yritin, mutta pieninkin lii-
ke tuotti minulle kauheita tuskia.

— Ette kelpaa matkalle, — sanoi hän vakavasti. —
Kaiken lisäksi oikea käsi, ja voi sattua, että jokainen
meistä tarvitsee siellä molemmatkin kätensä. Teidän
on palattava englantilaisten veneessä takaisin Suo-
meen. Minä ja kippari tunnemme heidät hyvin, kun-
non poikia. He vievät teidät Koivistolle että hurahtaa.
Kippari seuraa meitä, kuten alussa oli sovittu, vaika
pidinkin lähtiessämme meille turvallisempänä, et-
tä hän vie merelle englantilaisen torpedomoottorive-
neen, jotta se hädän tullen auttaisi meitä. Ja se suun-
nitelma olikin oikea, vaikka olisinhan minä muuten-
kin selvittänyt välimme kapteenivainajan kanssa. Sii-
hen olisi minulla ollut kymmeniä keinoja, mutta ko-
mein selvitys oli kuitenkin se, mikä on tapahtunut.
Samalla on laivan pohjaanmeno matkallemme eduksi,
sillä nyt voimme Pietarissa selittää olevamme upotetusta
laivasta ja antaa tapahtumasta viranomaisille seikkaperäisen kuvauksen. Ja sen minä varmasti

osaan laatia sellaisen, että heidän hiuksensa nousevat pystyyn ja hampaansa kalisevat. Tällaisten kuvausten laatiminen on minun erikoisalani, sillä enhän minä muuten voisi myydä tietoja ulkolaisille vaikoilijoille.

Kun Lehikäinen oli päättänyt olosuhteisiin katsoen ehkä liiankin pitkän puheensa, kääntyi kippari englantilaisten puoleen selittäen heille jotakin ja viitaten minuun. Toinen englantilaisista teki myöntävän liikkeen kädellään, jonka jälkeen minä siirryin heidän veneeseensä.

— Mutta nainen? — huomautin minä Lehikäiselle.

— Hän saa seurata meitä Pietariin, jonne hän oli matkalla. Minä olen jossakin määrin ihmistuntija ja luotan häneen. Muuten, jos hän olisikin petollinen, niin on keinoja tehdä hänet luotettavaksi.

Katsoin veneen keulaan. Nainen lepäsi siellä edelleenkin vaippoihin käärittynä. Hän oli kaikesta päätäten väsymyksestä nukahtanut. Eikä ihmekään, sillä muutkin laivassa olleet, meitä lukuunottamatta, nukkuivat myös — ikuista unta. Ihmiset väsyvät niin pian...

Sotilaallisen kylmien jäähyväisten jälkeen erkani-

vat molemmat veneet toisistaan. Olisin mielelläni sanonut Müllerille sydämellisemmät jäähyväiset, mutta näiden miesten läsnäollessa ei se käynyt päinsä. Heidän tapansa on säästää sydämensä tunteet suurempia hetkiä varten kuin tuollainen vähäpätöinen ero pimeällä merellä, jolloin toinen eroavista saattaa »mahdollisesti» lähteä viimeiselle matkalleen.

KREIVITÄR SONJA.

Kurt Müller ravisti sikaristaan tuhan, joi pitkän kulauksen lasistaan, painautui veltosti nojatuolin selkämystä vasten ja sanoi:

— Niin se on ja tulee aina olemaan. Ihmiset koettavat rakentaa maailmaa, valtioita ja yhteiskuntia aatteellisuuden pohjalle, mutta aatteet eivät ole pysyviä sen vuoksi, etteivät ne toteutettuina vastaa ihmishengen syvintä käsitystä niistä. Esimerkiksi vapaus, tai sanokaamme vapaudet? Onko demokraattisessa valtiossa, joka ne on ottanut perustakseen, mitään niin poljettua ajatusta kuin juuri vapaus. Jokaisella puolueella on siitä oma käsityksensä, ja ne supistavat ja laajentavat sitä omien etujensa mukaan, ja juuri se johtaa lopuksi turmioon. Kaikkien — vallankumouksien tunnuslauseena — on: »enemmän vapautta», ja mikäli sitä saavutetaan, sitä lähempänä ollaan perikatoa. . . . Ja nyt Venäjältä palattuani olen siitä yhä enemmän vakuutettu. Venäjän vallankumous tai oikeammin vallankumoukset perustuivat tietenkin ihanteellisen vapauden pohjalle, mutta mitä on tästä vapaudesta nyt jäljellä? — Veressä kylpevä vä-

hemmistöpuolueiden diktatuuri, joka on monta vertaa kauheampi kuin konsanaan yksinvaltius kaikkine varjopuolineen. . .

Kurt Müller sytytti sammuneen sikarinsa. . .

Oli kolea marraskuun päivä. Me istuimme mukavissa nojatuoleissa erään Helsingin parhaimman ravintolan yksityishuoneessa. Olimme juuri syöneet hyvän päivällisen; kahvia, konjakkia ja sikareja oli pöydällä edessämme.

Se oli ensimmäinen tapaamisemme minulle niin onnettomasti tai ehkä onnellisesti päättyneen Pietarinmatkan jälkeen. Sanoin »ehkä onnellisesti», sillä havaintojen tekemiseen jo riittävän pitkän elämäni varrella olen tullut siihen vakaumukseen, että kaikki, mitä ihmiselle tapahtuu, tuntukoon se alussa vaikka kuinkakin katkeralta, koituu lopulta ihmisen onneksi. Ja tässäkin tapauksessa kertomus, jonka Mülleriltä kuulin hänen matkastaan, saa minut luomaan kiitollisen katseen kohtaloon.

Seikkailustamme — syysmyöhällä Suomenlahden perukassa oli kulunut pari viikkoa. Olimme jo olleet muutamia tunteja yhdessä, mutta Müller ei ollut hiiskunut matkasta sanaakaan: keskustelu oli yksin-

omaan koskenut Venäjän oloja. Mutta hänen kalpeat, laihtuneet kasvonsa osoittivat selvästi, ettei hänen Pietarin-retkensä ollut vain tyvenellä soutamista.

Sytytettyään sikarinsa yritti Müller jatkaa katkenutta lausettaan, mutta kun tiesin, että hän voi viivähtää tuntikausia pötyfilosofiassaan ja nauttia siitä, että saa puhua, keskeytin hänet ja ammuin suoraan nuoleni keskelle hänen Akilleen-kantapäätään kysyen:

— Mutta miten kävi tuon viehättävän, tummasilmäisen naisen, joka jäi veneen keulaan nukkumaan, kun minä merellä erosin teistä? Muistatko?

— Ai, Sonja! — huudahti Müller, ja hänen silmänsä saivat lämpöisen kiillon. — On omituista, että aina kun minä pyrin tekemään jotakin suurta, tarkoitan sellaista, mitä minun elämässäni ja sanomalehtimiesammattissani sanotaan suureksi, siihen aina sekaantuu joku kaunis nainen, joka tekee kaikki tai toisen puolen tehtävästäni tai sitten turmelee sen kokonaan. Heti erottuamme, muistathan tuon yön merellä, Lehiäinen ja kippari nostivat purjeen ja ottivat suunnan suoraan Pietaria kohti. Minä siirryin veneen keulaan hoitelemaan viehättävää holhokkiamme. Hän oli he-

rännyt. Hänen märistä vaatteistaan oli valunut vettä veneen irtopohjalle. Otin vaipan hänen päältään, nostin hänet seisomaan ja puristelin, mikäli voin, veden hänen vaatteistaan. Sitten kiedoin hänet uudelleen kuiviin vaippoihin ja asetin hänet veneen pohjalle keulaa vastaan istumaan. Sen jälkeen riisuin hänen kenkensä ja sukkansa — olisitpa nähnyt, kuinka kauniit, valkoiset jalat hänellä oli — otin varastostamme paksut villasukat ja vedin ne hänen jalkoihinsa, jotka sitten käärin paksuun vaippaan. Hän katsoi minuun tummilla silmillään, joista loisti hiljaisen kiitollisuuden välke, ja kysyi: »Keitä te olette? Minne olette matkalla? Minä olen teille velkaa koko elämäni. . . »

Annoin hänelle lyhyesti hänen pyytämänsä tiedot. Hetkisen vaiti oltuaan hän sanoi: »Minä olen tai olin kerran, joku aika sitten, kreivitär Sha. . . . » — Müllerin mainitsemaa nimeä en tahdo saattaa julkisuuteen — »mutta älkää milloinkaan mainitko sitä nimeä, jollette tahdo saattaa minua perikatoon. Sano-kaa minua Sonjaksi, kai muistatte sen?»

— Minä lupasin itseni ja toverieni puolesta, — jatkoi Müller, — ja kun katsoin hänen viehättäviin, lämpöisiin silmiinsä, olisin voinut antaa hänelle vaikka

koko elämäni, sekä eletyn että elämättömän. Hän tiedusteli, olemmeko matkalla Pietariin, johon vastasin myöntävästi. »Se on hyvä, se sopii nyt minullekin», kuiskasi hän hiljaa. . . »Olisin mielelläni käyttänyt hyväkseni tätä tilaisuutta ja pudistanut ainiaaksi Venäjän saastutetun mullan jaloistani, mutta minulla ei ole mukana varoja, sillä kaikki, mitä vielä omistan, on Pietarissa. Muuten, olkaa hyvä ja pyytäkää toveritanne laskemaan maihin Nevalla, satamassa, missä ennen matkustajalaivat kävivät. Siellä voin olla teille avuksi.»

Matka Pietariin sujui rauhallisesti. Vasta aamun valjetessa voin huomata, miten kuvankaunis todelakin oli meidän uusi matkatoverimme. Hän oli mitä täydellisin Kaukaasian vuorelaistatari-naistyyppi, jonka hyvin tunnet, — muistelen Pietarissa ennen vanhaan usein nähneeni sinut erään tatariruhtinattaren seurassa. Minun mieluisana tehtävänäni oli huolehtia hänestä ja pitää häntä lämpimänä; Lehikäinen ja kippari eivät kiinnittäneet häneen juuri minikäänlaista huomiota, eivät ainakaan sellaista, joka olisi ollut minulle kiusallista. Lähestyessämme Nevan suuta heitimme mereen purjeet ynnä muut sel-

laiset esineet, joista ryssät olisivat voineet huomata, ettemme olleet upotetusta laivasta. Olimme Lehikäisen neuvosta päättäneet Pietarissa tarpeen tullen ilmoittautua upotetun laivan matkustajiksi. Samalta oli Sonja pyytänyt meitä luokseen asumaan.

Sousimme hitaasti vuolasta Nevaa ylöspäin ja saavuin vihdoinkin päämääräämme — satamaan, missä oli muutamia laivahylkyjä kiinnitettyinä laituriin. Koko satama oli ihmisistä tyhjä. Ei ainoatakaan vartijaa, saatikka sitten vartiostoa. Kaikki oli viety rintamalle, tai olivat kurin puuttuessa poistuneet paikoiltaan. Lehikäinen lausui julki syvän halveksumisen sen johdosta, että olimme heittäneet tavaroitamme mereen. »Ei koskaan pidä vaaraa haistaa, ennenkuin sen näkee, sillä vaaralla ei ole minkäänlaista hajua.» Niin hän sanoi, samalla laskien hampaittensa välistä pitkän syljen.

Kun olimme kiinnittäneet veneemme lujasti laituriin, lähdimme kaikki Sonjan kanssa hänen asuntoonsa Pushkininkadun 14:ään. Kadut olivat tyhjät, ja aniharvat vastaantulijat eivät kiinnittäneet meihin minkäänlaista huomiota.

*

Müller ojentautui nojatuolissaan mahdollisimman mukavaan asentoon, kehoitti minua juomaan ja jatkoi:

— Huoneistossa, joka oli kreivitär Sonjan hallussa, käytän tätä nimeä, oli riittävästi tilaa meille kaikille: Lehikäinen ja kippari saivat oman yhteisen huoneen, ja minä sain upeasti kalustetun huoneen lähellä kreivittären omaa, pientä huonetta.

Tultuani huoneeseeni peseydyin ja koetin somistaa itseäni mahdollisuuksien mukaan, manaten ränstistyneitä vaatteita, jotka Lehikäinen oli matkaa varten hankkinut Terijoelta. Hetken kuluttua koputettiin oveeni, kreivitär Sonja pyysi minua teelle.

Hän oli pukeutunut tummaan hameeseen ja vaaleankellertävään silkipuseroon, joka kaulan kohdalta oli teräväkulmaisesti avoin. Hartiain leveydestä, korkealle kohoavasta, kimmoisesta povesta ja solakasta vartalosta päättäen olisi luullut hänen olevan jonkun puolalaisen ylimyksen jälkeläisen, mutta hänen ihanilla, säännöllisillä, tummilla kasvoillaan, joista mustat, salaperäisen kiehtovasti palavat silmät heittelivät vaarallisia salamoitaan, lepäsi itämainen tuntu. Kevyt, yksinkertainen aamiainen oli järjestet-

ty teen yhteyteen.

»Olen lähettänyt seuralaisillenne teen ja aamiaisen heidän huoneeseensa. Minusta on niin parempi, sillä he eivät kuulu sivistyneistöön, jos siitä täällä enää voi puhua», sanoi hän hiljaisella, tasaisella äänellä, samalla istuutuen ja pyytäen minua ottamaan paikan pöydän toisella puolella.

Syötyämme aamiaisen sytytti hän savukkeen, kehoittaen minua tekemään samoin. Hän nojautui rentona tuolin selkämystä vastaan uneksivin silmin katsellen ilmassa leijailevaa ohutta savupilveä.

»Te olette saksalainen?» sanoi hän luoden minuun kysyvän katseen.

»Niin olen», vastasin minä ja samalla katsoin hänen nähdäkseni, minkä vaikutuksen tämä tieto hänen tekisi.

»Ja toverinne ovat molemmat suomalaisia?»

Minä myönsin, samalla ihmetellen hänen terävänäköisyyttään, sillä olimme koko ajan puhuneet venettä.

»En tiedä, mikä on tuonut teidät tänne ihmiskunnan kurjuuden, sen suurimman alennuksen ja häpeän pesään, mutta yhtä pyydän teiltä, kun matkus-

tatte pois, jos yleensä pääsette täältä hengissä, niin ottaa minut mukaanne. Minä puolestani lupaan auttaa teitä kaikessa, missä ikinä voin, lupaan loppuikäni olla vaikka orjananne, mutta minun täytyy päästä täältä ihmisten ilmoille», sanoi hän.

Hänen silmänsä suuntautuivat rukoilevasti minuun, ja välillämme olevan ohuen savupilven läpi olin niissä näkevänenäni kärsimyksien pohjattoman syvyyden. Hänen povensa nousi ja laski tavallista kiivaammin, ja hänen valkeat hampaansa näkyivät punaisten, avointen huulien raosta, samalla kuin hänen sopusuhtaisen nenänsä ohuet sieraimet ikäänkuin värisivät vapaudenkaipuusta.

Tunsin vereni kuohahtavan. En milloinkaan ollut nähnyt sellaisia kasvoja, en kenenkään kasvoilla niin syvää ja voimakasta tunnetta. Hänen alakuloinen katseensa muuttui vähitellen hellästi kysyväksi.

»Kreivitär!» minä tahtomattani miltei kuiskasin hänelle. »Olen valmis tekemään kaikki teidän puolestanne ja teidän hyväksenne. Minä olen valmis uhraamaan...»

Yht'äkkiä kuului eteisestä käsin revolverinlaukaus, kirouksia ja hirvittävä rytinä.

Hypähdimme molemmat ylös. Hän kalmankalpeana.

»Hyvä Jumala!» huudahti hän. »Ne ovat tshekan miehiä! Meitä on sittenkin vakoiltu! Varmaankin teidän tovereitanne koetetaan pidättää.» Samalla hän tempasi huoneessa olevan pienen pöydän laatikon auki, otti sieltä isokokoisen browningin ja ojensi sen minulle.

Otin sen ja riensin eteiseen, mistä kuului yhä hurjempia venäjänkielisiä kirouksia ja hirvittävä tappe-lunmelske. Se oli tyhjä, mutta permannolla virui joko kuolleena tai tajuttomana tuntematon mies. Eteisestä vasemmalle olevan huoneen ovi oli auki, ja sieltä tuli korviini suomalaisia voimakkaita kiroussanoja. Samalla lensi ovesta eteiseen ilmassa pää edellä mies kuin iso tykinluoti. Kuulin miten hänen päälunsa murskautui ja hänen niskansa rysähti, kun hän syöksyi ovea vastapäätä olevaan seinään. Hän jäi liikkumattomana virumaan eteisen lattialle.

Melkein heti hänen jäljessään tuli huoneesta Le-hikäinen ojennettu browninki kädessään. Huomattu-aan minut hän riensi heti eteisestä porraskäytävään johtavalle ovelle, joka oli auki, ja sulki sen.

»Palvelustyttö on ilmiantanut meidät», sanoi Lehi-käinen levollisesti. »Epäilin häntä heti tänne tultuamme. Kimppuumme hyökkäsi viisi asetettua miestä, mutta nyt he eivät enää hengittele, ja useampia en luule tällä kerralla huoneistossa olevan — kadulla mahdollisesti.»

»Mitä nyt teemme?» tiedustelin levottomana Lehi-käiseltä.

»Pakenemme. Meidän on hävittävä täältä niin-kuin meitä ei olisi olemassakaan, mutta ei tuota tie-tä», sanoi Lehiäinen, osoittaen portaisiin johtavaa ovea. »Olen varma siitä, että tshekan miehet ovat pii-rittäneet talon, ja juuri se seikka tekee pakenemisen vaikeaksi. Mutta olen ollut ennenkin tällaisissa tilan-teissa ja luulen tietäväni, miten on meneteltävä. Mis-sä on tyttö?»

»Hän on salissa, mutta missä on kippari?» tiedus-telin Lehiäiseltä.

»Hän on keittiössä palvelustytön kanssa, jolle hän luultavasti tunnustaa ikuista lempeä ja rakkautta. Juuri palvelustyttö päästi roistot sisään tekemättä minkäänlaista hälyytystä», vastasi Lehiäinen nau-rahtaen.

Samassa ilmestyi eteiseen kippari, joka levolliseen merimiestapaansa ilmoitti, että tyttö oli sidottu ja suu tukittu. »Hitonmoinen otus», sanoi hän näyttäen peukalossaan olevia syviä hampaanjälkiä, joista vuosi verta.

Menimme kaikki saliin. Kreivitär oli siellä nojatuoliin vajonneena, ihanat kasvot kätkeytyinä valkoiisiin käsiin. Hänen vartalonsa vavahteli; minusta tuntui, kuin hän olisi itkenyt. Riensin hänen luoksensa ja tartuin hänen käsiinsä, hellästi poistaen ne hänen kasvoiltaan. Hän oli itkenyt.

»Te luulette varmaankin, että minä olen teidät pettänyt?» sanoi hän hiljaisella, värähtelevällä äänellä.

»Emme sitä luule, onhan se mahdotonta, ilmiantaja on palvelustyttönne», kuiskasin hänelle.

»Nyt ei ole aikaa selityksiin. Luotan täydellisesti häneen, hän on samassa kiipelissä kuin mekin, ja nyt on meidän hävittävä täältä kuin rasvattu salama!» sanoi Lehikäinen vakavasti suomeksi ja kääntyen kreivittären puoleen hän toisti sanansa venäjänkielellä.

Kreivitär Sonja kavahti nojatuolista ylös. »Minä tiedän keinon. Me kätkeydymme asuntoni alla olevaan huoneistoon. Se on tyhjä, siellä ei ole moneen

kuukauteen asuttu, ja tuosta palokujaan johtavasta ikkunasta voi köyden avulla, jota aina säilytän tulipalon varalta, helposti päästä suoraan sen alla olevan ikkunan kohdalle ja sieltä sisään. Kun täältä ei mitään kuulu, niin mahdollisesti talon ulkopuolelle jätetyt vartijat tulevat kaikki tähän kerrokseen, ja silloin me livahdamme alemmasta kerroksesta kadulle.»

»Hyvä ajatus!» sanoi Lehikäinen. »Emme kuitenkaan käytä sitä hyväksemme, mutta jälkemme voimme sillä peittää ja johtaa harhaan takaa-ajajat. Onko keittiöön eri portaat?» kysyi hän, kääntyen kreivittären puoleen.

»On», vastasi hän.

»Johtavatko ne, kuten tavallista, myös talon ylisille ja voitteko sanoa, onko siellä katolle antava luukku?»

Kreivitär myönsi niin olevan, sillä hän oli huomannut nuohoojien kulkevan keittiön portaita ylisille, mistä he tietenkin olivat käyneet katolla.

»Nyt toimeen ja ripeästi!» sanoi Lehikäinen. »Missä on köysi?»

Kreivitär toi köyden. Lehikäinen avasi hänen osoittamansa ikkunan, kietoi köyden pään lujasti vyötärölleen, jonka jälkeen minä ja kippiari laskimme hä-

net ikkunasta alas, hiljalleen hellitellen köyttä.

Palokuja oli aivan umpinainen sokkelo rakennuksien välissä, eikä sinne vastaisella puolella olevasta talosta ollut ikkunoita, joten ilmitulon vaara oli ver-raten pieni. Lehikäinen kehoitti kotvan kuluttua py-säyttämään. Kuulimme hiljaisen lasin helähdyksen, kun hän särki ikkunan avatakseen sen. Pian sen jäl-keen hän nykäisi köydestä, ja me kiskoimme hänet ylös. Päästyään huoneeseen hän sitoi köyden pään ik-kunan vieressä olevan ison kirjoituspöydän ympäri ja laski loput köydestä ikkunasta ulos.

»Nyt on selvä!» sanoi hän suomeksi. »Ja sitten on hitto, jolleivät ne verikoirat joudu väärille jäljille. Nyt keittiön portaisiin, mutta sieltä on ensin tyttö kannet-tava niin kauaksi kuin mahdollista. En ilkeä tappaa naista, vaikka hän hyvin sen ansaitsisi.»

Kippari kantoi heti koipiaan sätkyttelevän ty-tön keittiöstä kreivittären makuuhuoneeseen ja sulki oven.

Kaikki oli toistaiseksi talossa hiljaa. Menimme keittiöön, mistä kreivitär otti ruokavaroja, jotka sul-lottiin kipparin isoon nahkalaukkuun. Sen jälkeen pujahdimme keittiön portaisiin ja sieltä ylisille, jonne

johtavan rautaisen oven kreivitär mahdollisimman hiljaa avasi mukanaan tuomallaan avaimella, sulkien sen taas tarkoin.

Ylisiltä johti todellakin katolle luukku. Lehikäinen raotti sitä ja kurkisti ulos, mutta sulki sen nopeasti, ikäänkuin olisi nähnyt katolla käärmeen.

»Täällä olemme kuin rotat loukussa», sanoi hän tarkastaen browninkejaan, joita hän oli saanut sota-saaliiksi kokonaista neljä kappaletta. »Mutta meitä ei helposti oteta, ja tuskinpa nuo hiton vainukoirat laisinkaan löytävät jälkiämme.»

»Emmekö voi piiloutua katolle?» kysyi kreivitär hiljaa. »Minä kyllä pystyn siihen kuin muutkin.»

»Emme ainakaan niin kauan kuin on valoisa. Kadun toisella puolella on melkein samalla tasolla ikkunoita, joista meidät varmasti nähdään. Meidän on täällä odotettava yön tuloa.»

Oli kolmen aika iltapäivällä. Me kätkeydyimme Lehikäisen neuvosta ylisten perälle kasattujen vanhojen huonekalujen ja pakkilaatikkojen taakse, mistä löysimme kodikkaan sopukan, jonne keräsimme vanhoja mattoja ja asetuimme niille levolle. Mutta vain minä ja kreivitär — Lehikäinen ja kippari jäivät istu-

maan jonkin matkan päähän meistä matalalle pakki-laatikolle hiljaa keskustellen. Olimme valvoneet koko edellisen yön ja nukuimme heti tilanteen jännittävyyydestä huolimatta.

*

Oli pilkkaisen pimeä, kun heräsin jonkun kovakouraisen käden ravistellessa minua olkapäästä.

»Olettepa te nukkuneet sikeästi, kun ette ole heränneet vaikka talossa on ollut aivan hitonmoinen melu», kuiskasi Lehikäinen, joka minua herätteli. »Tshekan miehet ovat etsineet koko talon ja vieläpä viereisetkin talot, mutta tänne he eivät ole osanneet. Olemme muuten kipparin kanssa pohtineet tilannetta ja tulleet siihen johtopäätökseen, että meillä ei ole näin ollen muuta edessä kuin mahdollisimman nopeasti ravistaa Venäjänmaan tomut jaloistamme ja koettaa pelastautua, mikäli se yleensä on mahdollista, Suomen puolelle. Herättäkää tyttö! Meidän on ensin vähän syötävä ja sitten matkaan yli kattojen.»

Minä haparoin kädelläni pimeässä ja tapasin vihdoin hänen pehmeän, lämpöisen vartalonsa. Hän hausti unestaan ja nousi. Kun olimme syöneet, meni Lehikäinen luukulle, avasi sen ja kiipesi katolle, ke-

hoittaen kipparia ja meitä seuraamaan häntä.

Olimme viisikerroksisen talon katolla. Yö oli pimeä, taivas pilvessä ja kostea tuuli puhalsi Nevalta, mutta onneksi ei satanut. Lehikäisen johdolla ryörimme mahdollisimman hiljaa pitkin rakennuksen harjaa eteenpäin. Talot olivat yhteenrakennetut ja jotakuinkin samankorkuiset, niin että siirtyminen katolta toiselle ei tuottanut sanottavia vaikeuksia. Minä ja kippari autoimme parhaamme mukaan kreivitärtä, joka rohkeasti, notkeana kuin kissa, ryömi välisämme. Olimme siten kulkeneet jo useiden rakennusten kattojen yli, kun tein sen havainnon, että olimme Nikolain asemaa vastapäätä. Lehikäinen kääntyi oikealle alkaen hiljaa ryömiä Ligovskaja-kadun varrellä olevien talojen kattoja pitkin. Minä ymmärsin: hän tahtoi päästä kaupungin keskuksesta, mikäli se kävi päinsä, mahdollisimman etäälle.

Yht’äkkiä kreivitär Sonja pysähtyi, tarttui minua käsivarteen ja kuiskasi:

»Olemmeko Ligovskaja-kadun varrella?»

»Olemme.»

»Voimme kätkeytyä täällä erääseen taloon. Se on isäni suvun vanha talo, ja siellä on piilopaikka, jo-

ta tshekan miehet eivät ikinä keksi. Kaiken lisäksi on se varustettu elintarpeilla, joita on verraten runsaasti. Asuimme siellä isäni kanssa vielä hiljan, kunnes bolshevikit karkoittivat meidät talosta, ryöstivät miltei kaiken omaisuutemme ja tappoivat isäni. Piilopaikkaan pääsemme ylisiltä», kuiskasi kreivitär, alkaen jotakin miettiä.

Menin tavoittamaan Lehikäistä, joka oli ehtinyt jo seuraavan talon katolle, ja ilmoitin hänelle asian.

»Se on hyvä», sanoi hän kylmästi. »Ainakin hänen on sinne kätkeydyttävä, sillä naisen kanssa on meidän näissä olosuhteissa perin vaikea paeta. Mutta mikähän talo se lienee?»

Sonja, joka kipparin kanssa oli saavuttanut meidät, ilmoitti hänelle talon numeron.

»Sen pitäisi olla kolmas talo tästä lukien, jollen pahasti erehdy», sanoi Lehikäinen, ja me jatkoimme matkaa.

Taivas alkoi selvitä. Jokunen tähti näkyi pilvien lomista, ja kuu, jonka valossa meidät olisi ollut helppo huomata torilta tahi talojen ikkunoista, uhkasi jo pistäytyä pilvestä esiin. Kaukaa Nevskin puolelta kuului yksinäisiä kiväärinlaukauksia.

»Taas kotitarkastus. Tappavat ihmisiä», kuiskasi Sonja.

Saavuttuamme perille sanoi Lehikäinen:

»Meidän on joka tapauksessa ja vieläpä heti kätkeydyttävä tämän talon ylisille, olipa se sitten etsimämme talo tai ei, sillä tuon kirotun ja aina salakavalan kuvatuksen vuoksi, joka ilkkuen katselee meitä pilvien välistä, emme enää ilmitulematta voi jatkaa näitä ryömimisharjoituksia. Kunhan vain löytäisin kattoluukun, jos tässä talossa sellaista yleensä on olemassa.»

Kreivitär Sonja katseli tarkoin alas talon edustalla olevalle pienelle aukeamalle ja huudahti hiljaa, ilosta värisevällä äänellä:

»Tämä on meidän talomme. Kattoluukku on tuolla savupiipun vieressä. Sieltä johtavat paloportaat katon harjalle.»

— — —

Müller painoi kellon nappia, sytytti uuden sikarin ja edeskäyvän tultua hän tilasi vielä konjakkia ja kahvia.

— Ehkä sinusta tuntuu jaaritteluni jonkin verran kuivalta ja pitkäveteiseltä, — sanoi hän hymyillen. —

Mutta, kuten tiedät, valheet ovat paljon kiintoisempia kuin totuus, ja minä puhun nyt kerrankin sinulle totta. Tapahtumat ovat nimittäin sellaisia, että ne painavat ja ovat painaneet häviämättömästi jälkensä minun elämääni, ja senvuoksi ei minulla ole halua valehdella tai värittää elämyksiäni. . .

Palotikkaita kulkien pääsimme kattoluukun kautta helposti talon ylisille. Siellä oli pimeä kuin säkissä, mutta Sonja kulki edellä ja vei meidät lähellä olevan seinän luo, missä hän jonkin verran hapuiltuaan avasi jonkinlaisen oven. »Siellä on portaat, jotka johtavat alas, mutta ne ovat jyrkät, olkaa varovaiset ja ennen kaikkea hiljaa, ei pienintäkään melua», kuiskasi hän, kehoittaen Lehikäistä astumaan sisään. Lehikäinen painautui ovesta portaisiin notkeana ja äänettömästi, ja pian huomasimme hänen kapuavan alaspäin.

»Täällä on pimeä kuin helvetissä!» kuiskasi hän hetken kuluttua. »Emmekö voi ottaa valoa, minulla on taskulamppu mukanani.»

»Ottakaa, ei se siellä ole vaarallista», sanoi Sonja.

Hetken kuluttua valaisi Lehikäinen portaita lampullaan. Näimme kapean, jyrkästi alaspäin viettävän, puisilla portailla varustetun käytävän, jonne ylisiltä

johti matala ovi.

»Menkää», sanoi Sonja. »Suljen sitten oven, se on salaovi.»

Menimme porraskäytävään, jota Lehikäisen taskulamppu himmeästi valaisi. Se näkyi yhä jatkuvan alaspäin, häviten pimeyteen. Sonja sulki tarkoin oven, hiipi meidän sivuitsemme ja otettuaan Lehikäiseltä taskulampun alkoi hiljaa hiipiä portaita alas, kehoittaen meitä tulemaan jäljessä.

Olimme laskelmieni mukaan jo tulleet alimpaan kerrokseen, kun näin käytävän päättyvän kapeaan, matalahkoon oveen. Sonja avasi sen, ja pian olimme pienessä huoneessa, josta johti ovi jonnekin, ehkä toiseen huoneeseen. Kalustus oli erittäin upea. Kaksi pehmeätä nahkasohvaa oli seinustoilla ja huoneen keskellä nelikulmainen pöytä sekä sen ympärillä kallisarvoisia antiikkisia tuoleja. Nurkassa oli iso vanhanaikuinen astiakaappi, ja toiseen nurkkaan oli seinään kiinnitetty kallisarvoinen, marmorinen pesuallas, jonka yläpuolella oli vesijohto. Minun oli jano, jonka vuoksi menin heti koettamaan, tuliko vettä, ja sitä tulikin. Lupaa kysymättä otin astiakaapilta viher-tävän viinilas, täytin sen ja tarjosin Sonjalle. Hän

hymyili valjusti ja joi. Sen jälkeen me muutkin sammutimme janomme. Sonja nousi tuolille ja sytytti pari kynttilää pöydän yläpuolella olevassa komeassa kattokruunussa.

»Tämähän on vasta hitonmoinen paikka», sanoi Lehikäinen hiljaa venäjäksi. »Onko täältä muuta uloskäytävää kuin se, mistä olemme tulleet, ja minne johtaa tuo ovi?»

»Se vie pyhättöön, jonkin verran isompaan ja vielä upeampaan huoneeseen», sanoi Sonja naurahtaen. »Täältä on toinenkin salainen ja paljon helpommin kuljettava uloskäytävä, mutta sen näytän myöhemmin. Nyt on meidän jotakin syötävä ja sitten nukku-
maan. Luulisin ainakin teidän olevan levon tarpeessa. Muuten ei täältä kuulu ulkopuolelle mitään, vaikkapa huutaisitte.»

Hän nousi pehmeältä nojatuolilta, johon oli istunut, ja pyysi minua avukseen. Sen jälkeen hän työnsi syrjään huoneen oikeanpuolista seinää osittain verhoavan kallisarvoisen gobeliinin, joka riippui messinkitangosta yläreunaan kiinnitetyissä renkaisaan. Sen takana oli pieni ovi, jonka hän avasi. Siellä oli varastohuone, jonne oli kerätty suuret määrät

erilaisia säilykkeitä, kuivia korppuja, suolattua voita, kuivattuja hedelmiä y. m. sellaisia elintarpeita, jotka eivät äkkiä pilaannu. Tavarat olivat hyllyillä oivallisessa järjestyksessä.

»Kaikki ovat hyvin säilyneet, vaikka ovatkin jo kuukauden olleet täällä», sanoi hän raskaasti huoaten, luultavasti muistellen isäänsä. »Keräsimme ne pahanpäivän varalta, mutta meidät yllätettiin niin äkkiä, ettemme ennättäneet paeta tänne.» — Samalla hän avasi varastohuoneesta pieneen komeroon johtavan oven. Kun valaisin sinne mukanamme olevalla kynttilällä, näin siellä pienellä pöydällä sievän öljykeittimen kaikkine keittoastioineen.

Kreivitär Sonja valmisti nopeasti muutamista lihasäilykkeistä maukkaan keitoksen, jota täydensimme mukanamme olevilla eväillä. Kun olimme syöneet, toi Sonja viereisestä huoneesta ison patjan ja muutamia tyynyjä, jonka jälkeen hän sanoi meille hyvää yötä ja poistui samaan huoneeseen, sulkien oven.

»Jos tuo nainen ei meitä kavalla, jota minä puolestani en usko, niin hän on kaikkia maailman aarteita arvokkaampi», sanoi Lehikäinen suomeksi. »Ja ai, ai, millainen nainen! Vartalo hänellä on notkea kuin hei-

nä ja silmät kuin hirven vasikalla! Pitäkää varanne, herra Müller! Vähemmälläkin Jumalan antimilla nainen panee miehen pään niin sekaisin, että se on kuin vanha, risukkoon ajautunut verkko, jota saa selvittää vaikka loppuikänsä. Vai mitä sinä, kippari, arvelet?»

Mutta kippari, joka oli vetänyt saappaat jaloistaan, nukkui jo sikeästi toisella sohvalla vaippaan kääriytyneenä.

Lehikäinen alkoi hänkin vetää saappaita jaloistaan ja jatkoi:

»Tuon miehen, kipparin, olen tuntenut jo pojasta lähtien. Olemme yhdessä kalastelleet ja meriä kynäneet, mutta hän on aina ollut samanlainen. Hänellä ei ole edes niin paljon tervettä mielikuvitusta, että hän osaisi olla varovainen, puhumattakaan siitä, että hän pelkäisi.» Samalla hän otti taskuistaan neljä browninkia, veti varmuuslukot auki ja pani ne vierelleen pöydälle. »Te kai tahdotte nukkua patjalla, jonka hän luultavasti toi juuri teitä varten. Minä puolestani nukun mieluimmin sohvalla, sillä hädän tullen täältä pääsee nopeammin jaloilleen», sanoi hän, kääriytyi vaippaansa ja laskeutui levolle.

Minäkin vapautin jalkani raskaista saappaista,

sammutin valot ja heittäydyin lattialle, levittäen vai-
pan päälleni.

Oli pilkkaisen pimeä. En voinut heti nukkua. Vie-
reisestä huoneesta kuului Sonjan kevyttä liikehtimis-
tä. Hän luultavasti riisuutui. Mieleepäni tulivat Lehikäi-
sen sanat: ai, ai, millainen nainen!

...Mutta älkäämme unohtako konjakkia! Terve!
lasit pohjaan! —

Me joimme pohjaan, ja Müller alkoi ääneti imes-
kellä sammunutta sikariaan.

— Sinä tunnet minut, — jatkoi hän kotvan kulut-
tua, — ja tiedät ajatukseni naisesta, varsinkin län-
simaisesta, niinsanotusta sivistyneistön naisesta. En
tietenkään tarkoita äitiäni, enkä sinun äitiäsi, enkä
heidän aikalaisiaan. Ne olivat kainoja liljoja Herram-
me yrttitarhassa. Ja jos mies johonkin niistä rakastui,
niin hän joko ikuisesti häntä muisteli tai sitten poi-
mi ja ikuisesti kantoi häntä rinnallaan. Mutta minä
tarkoitan nykyajan naista ja ennen kaikkea sivisty-
neistön naista. Yhtä suuressa määrin kuin entisajan
naiset olivat hiljaisia ja kainoja, ovat nykyajan naiset
julkeita. He tahtovat olla kuin miehet, mutta juuri sil-
loin kun nainen alkaa matkia miestä, muuttuu hän

vastenmieliseksi. Se, mikä sopii miehelle, ei sovi naiselle. Niin on elämän laki, ja niin erilaisiksi, eri tarkoituksia varten on Jumala luonut naisen ja miehen. . .

Müller sytytti sammuneen sikarinsa.

— Ja oikeita naisia tapaa nykyään ani harvoin. Mutta Sonja, hän on oikea nainen. Hän on noita kainoja, vaatimattomia, oman tehtävänsä tuntevia naisia, joita nykyään enää harvoin tapaa lännessä, mutta vielä verraten usein idässä. Hän on juuri niitä naisia, joita miehen täytyy rakastaa, kunnioittaa ja kunnioittaa ja joitten takia mies on valmis uhraamaan kaikkensa, vaikkapa oman elämänsä.

Huomasin, että Müller oli taas vajoamassa mielialheeseensa — jaarittelufilosofiaan, jonka vuoksi kohotin lasini ja me joimme pohjaan.

Müller täytti lasit ja oli jatkamaisillaan, kun keskeytin hänet:

— Sinä sanoit, että patjalla loikoessasi kuulit, miten Sonja liikehti toisessa huoneessa.

— Niin, ja sitten kuulin, miten hän meni vuoteeseen. Kaikki hiljeni. Ei pienintäkään ääntä kuulunut mistään, lukuunottamatta Lehikäisen ja kipparin tassaista hengitystä. Tunsin olevani kuin haudassa, ja

sitten minäkin vaivuin uneen.

Aamulla heräsin Lehikäisen ja kipparin hiljaiseen keskusteluun. Pöydällä palava yksinäinen kynttilä heitti huoneeseen valjua valoaan.

»En aio tässä rotanloukussa kauan viipyä», kuulin Lehikäisen sanovan. »Tarvitsen raitista ilmaa ja liikuntaa. Jo ensi yönä lähdemme vanhoja tuttuja polkujamme metsien läpi Suomeen. Herra Müller voi seurata meitä, mutta naista emme missään tapauksessa voi ottaa mukaan, sillä jos meidät yllättää joku bolshevikkivartio, herättää hän heti epäilyä, ja jos meidän täytyy tapella, kuten usein on sattunut, on hän meille suureksi haitaksi ja paetessamme hän ehdottomasti joutuu bolshevikkien vangiksi. Hänen on oman turvallisuutensa vuoksi jäätävä tänne, voimahan sitten Suomen puolella suunnitella jotakin pelastaaksemme hänet tästä helvetistä. Ja minä takaan varmasti tekeväni sen, sillä sellaisen naisen takia voi mies paljonkin vaarantaa. Mutta nyt, kun tshekan miehet on kerran hälyytetty ja he ovat kintereillämme, olisi se sulaa hulluutta.»

»Mutta luuletko Müllerin jättävän hänet? Mikäli olen huomannut, ovat he jo liiankin syvästi katsoneet

toisiaan silmiin», sanoi kippari.

»Jollei jätä, niin jääköön tänne. Kätköpaikka on ainakin naisen kertomuksesta päättäen täysin turvallinen. Heillä on täällä riittävästi elintarpeita, ja raittiin ilman ja liikunnan korvaa rakkaus. Voin sitten nousta heidät viikon parin kuluttua, kun bolshevikit ovat meihin nähden rauhoittuneet», vastasi Lehikäinen.

»Niin, ja jos me jäämme tänne, ovat elintarpeet pian lopussa. Olen nytkin jo nälissäni, eikä minua haluta paastota», sanoi kippari.

Nousin vuoteeltani, miehet nolostuivat, kun huomasivat, että olin kuunnellut heitä, mutta minä ilmoitin täysin hyväksyväni heidän suunnitelmansa, joka mielestäni olikin ainoa järkevä. »On selvää», sanoin heille, »etten voi jättää naista tänne yksin, jonka vuoksi minä jään. Pelastuksemme riippuu sitten joko teistä, Lehikäinen, tai muista ehkä piankin ilmaantuvista mahdollisuuksista. En ole minäkään ensikertaa pappia kyydissä.»

Samassa tuli kreivitär Sonja huoneeseen. Hän toivotti meille hyvää huomenta, kysyi miten olimme nukkuneet ja loi minuun unen kirkastamista, mustista silmistään katseen, joka sai vereni kuohahtamaan.

Hän meni varastuhuoneeseen, mistä hän hetkisen kulluttua kantoi pöydälle leipää, voita, erilaisia säilykeitä, suolattua liikkiötä y. m. herkkuja sekä vihdoin höyryävän teekeittimen.

Syödessämme tein selkoa hänelle suunnitelmistamme. Hän loi minuun syvästi kiitollisen katseen, tarttui molempiin käsiini ja sanoi:

»Kuinka hyvä ja jalo te olette. Te uhraatte itsenne minun puolestani. En millään ehdolla olisi uskaltanut jäädä tänne yksin. Mieluummin olisin mennyt kadulle ja antautunut tshekan vangiksi. Minä olisin pelännyt täällä niin, että olisin tullut hulluksi. Täällä kummittelee. . .»

Kippari höristi korviaan ja loi epäilevän katseen ylisille johtavaan oveen. Lehikäinen naurahti, ja minä puristin Sonjan pehmeitä käsiä. Niin oli asia päätetty.

Syötyämme Sonja vei minut huoneeseen, jossa hän oli nukkunut. Se oli kaunis, suurehko huone, ilman ikkunoita. Heikko valaistus tuli kahdesta kynttilästä, jotka paloivat katosta riippuvassa isossa kruunussa. Kalusto oli vanha, antiikkinen ja harvinaisen hyvällä maulla valittu. Huoneen perällä, kallisarvoi-

sen, paksun silkkiverhon takana, oli leveä, kullalla koristeltu sänky.

Istuimme Sonjan kanssa huoneessa olevalle pehmeälle sohvalle. Hän loi minuun suurista silmistään, jotka kynttilän heikossa valossa välkkyivät kuin mustat jalokivet, surunvoittoisen, pitkän katseen ja sanoi:

»On kirjoitettu, että isäin pahat teot lankeavat lasten päälle kolmanteen ja neljänteen polveen, mutta tässä pienessä, kätkeyssä huoneistossa näette erään minun esi-isäni kauhistuttavan pahanteon, joka nyt ehkä kolmannessa polvessa on tullut minulle siunaukseksi, pelastaen minut vihollisten käsistä ja ehkä vielä antaen minulle elämän suurimman. . . » Hän vaikenä, punastui ja jatkoi hetken kuluttua: »Isäni kertoi, että tällä paikalla on aikaisemmin ollut pieni metsikkö, jossa oli venäläisen ylimystön palatsimaisia huvilarakennuksia. Joku hänen esi-isistään oli myös rakentanut tänne valtavan suuren palatsin, talon, jossa me nyt olemme. Samalla oli hän teettänyt tämän salahuoneiston ja elävänä haudannut tänne ihanan, nuoren vaimonsa, jota hän epäili uskottomuudesta. Täällä oli mustasukkainen mies viettänyt vaimonsa kanssa öitä, täällä oli syntynyt hänen ainoa

poikansa, kreivi. . . Venäjän historiassa kuuluisa henkilö, ja täällä oli vaimo vihdoinkin kuollut miehensä syliin noin kymmenen vuotta kestäneen vankeuden jälkeen. Mies oli tulisesti rakastanut häntä aina viime hetkeen, hän oli saanut kaikki, mitä ikänä oli tahtonut, ja vieläpä enemmän kuin hän osasi toivoa, mutta ei vapauttaan eikä muitten ihmisten seuraa, paitsi miehensä. Mitä te pidätte sellaisesta rakkaudesta?»

»Se on venäläistä rakkautta», pääsi huuliltani tahdomattani. »Mutta miten tuli vaimo toimeen ilman raitista ilmaa ja liikuntaa?»

»Sen kysymyksen selvittää salainen käytävä täältä yllisille ja katolle, joka aikaisemmin on ainakin osittain ollut tasainen ja jonne mahdollisesti kesäiseen aikaan oli laitettu pieni puutarha. Muuten eivät käytävä ja tämä huoneisto siihen aikaan olleet niin salaiset kuin nykyään unohduksiin joutuneina. Uskollisimmat palvelijat olivat varmaankin tietoiset niiden olemassaolosta. Vasta jälkeinpäin, vuosikymmenien kuluttua, ne ovat unohtuneet. Niin on kertonut isäni.»

Me nousimme ja menimme neuvottelemaan Lehi-käisen ja kipparin kanssa heidän pakenemissuunnitelmastaan.

Oli saman päivän ilta, — jatkoi Müller. — Lehikäinen ja kippari olivat lähteneet rohkealle retkelle. He olivat menneet samaa tietä ylisten kautta kuin olimme tulleet, sillä Lehikäinen tahtoi kattoja pitkin päästä mahdollisimman kauaksi keskikaupungilta, voidakseen turvallisemmin hiipiä Pietarista maaseudulle.

Jäätyämme kahden olimme minä ja kreivitär Sonja hiljaa keskustellen kuluttaneet aikaamme. Hän oli viehkeästi hymyillyt, ja vakavasta asemastamme huolimatta oli hän leikillisesti huomauttanut, että me olimme nyt kahden, yksin maailmassa, kuin Aatami ja Eeva paratiisissa. »Pitäkää varanne», oli hän sanonut minulle, »voin vielä tarjota teille omenan hyvän ja pahan tiedon puusta». Sitten hän vaikenä, kävi vakavaksi, melkein päsurulliseksi, ja katseli minua haaveellisilla silmillään. Tunsin vereni kuohahtavan ja olin jo sulkemaisillani hänet syliini, kun hän äkkiä nousi, sanoi hyvää yötä ja poistui hiljaa huoneeseensa sulkien oven.

Niin kävin minäkin levolle ja sammutin kynttilän. Ajattelin Lehikäisen ja kipparin vaikeata matkaa, en-

kä tarkoin tiedä, milloin nukahdin.

Yht’äkkiä heräsin siihen, että jääkylmä käsi laskeutui otsalleni, painaen päätäni tyynyä vastaan niin lujasti, etten suurimmillakaan ponnistuksilla voinut kohottaautua. Samalla kuiskasi käheä ääni korvaani: »Jos vain koskettekin kreivittäreen, olette kuoleman oma.» Käsi vetäytyi sitten äkkiä otsaltani. Minä hypähdin silmänräpäyksessä ylös sohvalta, jolla nukuin, ja kylmän hien virratessa koko ruumiistani etsin tulitikkuja pöydältä, jolle olin ne levolle mennessäni asettanut. Samalla tunsin, kuinka kylmä tuulenhenki jostakin puhalsi kauhunhiestä kosteille kasvoilleni. Sääreni vapisivat kuin väräjävät bassoviulun kielet. Tunsin selvästi tulevani hulluksi, kun vihdoin löysin tulitikut ja sain sytytetyksi pöydällä olevan kynttilän. Huone oli tyhjä, mutta varastohuoneeseen johtava ovi oli jonkin verran raollaan, vaikka muistin varmasti, että se levolle käydessäni oli suljettu.

Otin kreivitär Sonjan antaman browningin ja tarkastettuani, että se oli ladattu, hiivin hiljaa kynttilä vasemmassa kädessäni varastohuoneen ovelle, jonka äkkiä työnsin kokonaan auki. Samalla tunsin taas

kasvoillani kylmän tuulahduksen, joka oli siksi voimakas, että kynttilän liekki vähääkään lepattamatta sammui. Olin taas pilkkoisen pimeässä. Kahuani on mahdoton sanoin kuvailla. Olisin huutanut, mutta pelkäsin niin, etten uskaltanut. Ja mitä olisikaan huuto auttanut sellaisissa olosuhteissa; ketä olisin kutsunut avukseni? Viereisessä huoneessako nukkuvaa hentoa naista, joka muutoinkin oli minulle väittänyt, että huoneistossa kummittelee ja että hän kummituksen nähdessään kuolisi kauhusta. Horjuvin askelin kuljin hapuillen pöydän luo, löysin vihdoon tulitikut, sytytin kynttilän uudestaan ja katsoin ympärilläni huoneessa. Se oli nytkin tyhjä, mutta varastohuoneen ovi, jonka olin työntänyt auki, oli nyt kauhukseksi suljettu.

Sytytin vielä kaksi kynttilää katossa riippuvassa kruunussa, asetin browningin pöydällä olevan kynttilän viereen ulottuvilleni ja istuin tuolille siten, että voin pitää silmällä varastohuoneen ovea. Minulla ei enää ollut minkäänlaista halua mennä sitä aukaisemaan... En ole arka, mutta omituiset olosuhteet, viime päivien järkyttävät tapahtumat, kreivitär Sonjan kertoma vanha tarina ja kaiken yhteyden mah-

dottomuus muitten ihmisten kanssa tekivät aivoihini lamauttavan vaikutuksen. Otin browningin käteeni ja kolmen kynttilän lepattavassa valossa aloin tuijottaa tylsästi tuohon salaperäiseen oveen, joka vähitellen vaaleanharmaine maalauksineen ja koristeellisine piirteineen hypnotisoi koko olemukseni, ikäänkuin käärmehuuhkaja, jonka se aikoo niellä. Minusta tuntui toisinaan, kuin se olisi tullut lähemmäksi, toisinaan olin varma siitä, että sitä raotettiin ja että raosta pistäytyi esiin kylmää uhkuva, karvainen käsi. Ja kun ponnistin näköhermojeni, olin näkevinäni, miten ovi taas hiljaa sulkeutui ja alkoi lähestyä minua, hitaasti, kiduttavan hitaasti, kunnes se oli niin lähellä, että työnsin sitä browningilla, joka vajosi siihen kuin tyhjään, jonka jälkeen ovi hitaasti vetäytyi paikoilleen ja taas näin jonkun salaperäisen sitä raottavan.

En tiedä, kuinka kauan olin näin istunut, kun kuulin kreivitär Sonjan heleän äänen kysyvän viereisestä huoneesta: »Vieläkö nukutte? Juommeko teetä?» Hypnoosi raukesi. Ilmoitin heti olevani valmis, mutta en ollut tuntea omaa ääntäni; minusta tuntui, kuin vieras henkilö olisi vastannut puolestani.

Peseydyin nopeasti, pukeuduin ja kuiskasin hil-

jaa: »Olkaa hyvä.» Ovi avautui. Kreivitär Sonja lehahhti huoneeseen kuin tuoksuva ruusu.

»Kuinka kauan te nukuittekaan», sanoi hän, ojentaen minulle molemmat kätensä. »Olette nukkunut niin sikeästi, että olette aivan kalpea. Emme saa nukkua niin kauan, vaikka meillä onkin ikuinen yö. Kellohan on jo yksitoista aamulla. Olen jo kauan ollut pukeutuneena ja kuunnellut, nousisitteko vuoteesta, mutta täällä on ollut hiljaista kuin haudassa. Ette saa nukkua niin kauan, sillä minun on ollut teitä ikävä.»

Ja hän loi minuun elämän kuuminta tulta hehkuvista silmistään leikkisän, puolittain moittivan katseen, puristi kerran vielä käsiäni, otti kynttilän pöydältä ja lähti joustavin askelin varastohuoneen ovelle päin.

Minä sieppasin browningin pöydältä ja hiivin hänen jälkeensä, sillä olin vakuutettu siitä, että sinne oli kätkeytynyt joku vieras henkilö. Hän avasi oven, meni huoneeseen, ja minä seurasin hänen kintereillään valmiina ampumaan. Siellä ei ollut mitään, kaikki oli ennallaan, yksinpä keittiökomerokin oli tyhjä. Hän loi minuun kysyvän katseen, mutta minä sanoin tahdovani auttaa häntä. Browningin olin jo ehtinyt pistää

taskuuni.

Syötyämme olosuhteisiin nähden loistavan aamiaisen toi hän varastosta pullon vanhaa viiniä. Minä avasin sen ja kaadoin pöydällä oleviin kristallilaseihin. Hän ehdotti, että joisimme onnellisen pelastumisemme maljan, erikoisesti painostaen sanaa onnellinen. Me joimme. Hän istuutui viereeni sohvalle.

Katselin hänen korkeana kaartuvaa poveansa, jonka viehkeitä, vietteleviä piirteitä verhosi vain ohut, avokaulainen aamupusero. Hänen suurien, pitkien ripsien varjostamain, sysimustien silmiensä katse oli suuntautunut suoraan eteenpäin, ikäänkuin hän olisi tahtonut nähdä kauaksi tulevaisuuteen. Hänen rintansa nousi ja laski hiljaa, ohuitten, hienosti kaarehtivien sieraimien värähdellessä. Kirsikanpunaiset, pehmeät huulet olivat pusertuneet toisiinsa vasten. »Millainen nainen!» ajattelin, tuntien veren suonissani kohisevan. Yht’äkkiä hän kavahti kuin unesta heräten, täytti lasit kukkuroilleen, katsoi pitkään, ääneti minuun, ja joi pohjaan. Minä tein samoin.

»Uskotteko kohtaloa?» kysyi hän.

»En, me saksalaiset, samoin kuin pohjolan kansat,

uskomme vain voimaan. Jos se pettää, niin me sorrumme, jos se kestää, niin me voitamme tai ainakin pysymme pinnalla. Muuta kohtaloa ei ole», sanoin minä.

»On, mutta te ette sitä ymmärrä, teissä on liian paljon juuri voimaa, joka estää teidän henkenne käsittämästä, mikä on kohtalo. Se vie ihmistä kuin vuolas virta venettä, eikä ihminen tiedä mihin, mutta se vain vie. On aivan yhdentekevää, ponnistelemmeko vastaan, sillä kerran me kuitenkin väsymme ja virta vie. Mutta jos olemme kovin ponnistelleet, niin olemme uupuneet ja katkeroituneet emmekä enää voi nauttia siitä, että kohtalo meitä vie, eli toisin sanoen itse elämästä. Siinä on ero itämaisen ja länsimaisen elämänkatsomuksen välillä. Itämainen elämänkatsomus ei ponnistele kohtaloa vastaan, joka kuitenkin on välttämättömyys, ja senvuoksi se antaa ihmiselle voiman nauttia elämästä aina viimeiseen pisaraan. Ja miten sitten on tällä hetkellä meidän kohtalomme laita? Onko meillä suuriakaan toiveita milloinkaan päästä täältä elävinä? Mutta me voimme täällä elää hetken aikaa, niinkuin on laita yleensäkin maailmassa, erotus ei ole kovinkaan suuri. Ja kuinka usein

ihmiset tuolla ulkona elämässä ovat yksin juuri sen vuoksi, että siellä on niin paljon ihmisiä, kun sen sijaan me emme voi olla yksin, meitähän on vain kaksi — minä ja te. Ja kohtalo sitten? Sanotaan, ettei naisen sovi puhua, niinkuin minä nyt aion puhua, mutta me olemme kahden, kahden omassa suljetussa maailmassamme näitten seinien sisällä, näissä huoneissa, joista me tuskin milloinkaan pääsemme elävinä muuten kuin enintään bolshevikkien kidutettaviksi ja murhattaviksi. Niin, minä tahdoin sanoa, että kohtalo on ainakin minulle ollut lempeä. Minä rakastan sinua! Ota minut! Tiedän, että rakastat minua!»

Hänen silmänsä, jotka liekehtien katsoivat syvälle silmiini, saivat omituisen kiillon, hänen huulensa värähtelivät, sieraimensa laajenivat, ja hän heitti pehmeät, paljaat käsivartensa kaulani ympäri, painautuen rintaani vastaan. Tunsin, miten koko hänen lämmen ruumiinsa vavahteli kuin vilutautisen. Minä olin kuin huumeessa ja etsin huulillani hänen huuliansa, kun yht’äkkiä korvissani soi kauhea, käheä ääni:

»Jos koskette kreivittäreen, olette kuoleman oma!»

Yön kauhut halpaannuttivat minut. Minä tunsin taas jääkylmän käden painavan otsaani. Olin näke-

vinäni, miten varastuhuoneen ovi hiljaa avautui, ja kun katsoin tarkemmin, niin se sulkeutui, mutta alkoi samalla hitaasti lähetä minua. Minä tempauduin irti hänen syleilystään, syöksyin kuin mielipuoli keskelle lattiaa ja sopersin käheällä, kauhun tukahduttamalla äänellä:

»Ei koskaan, ei koskaan! Ei ainakaan täällä!»

Hän korjasi puseroaan, jonka minun käteni oli saattanut epäjärjestykseen. Hän oli kalmankalpea, ja suuren rakkauden kyynelten vielä vierieessä hänen poskillaan hän katseli minua hämmästyksen ja kauhun ilme silmissään, kuiskaten:

»Jumalani, voi Jumalani, ettehän vain ole tullut hulluksi! Vastatkaa!»

Hetken kuluttua minä vähitellen aloin rauhoittua. Katsellessani sohvalla istuvaa kalpeata naista minut valtasi suuren säälin ja häpeän tunne. Minä säälin häntä, sillä tunsin ja olin jo aikoja sitten tuntenut häntä rakastavani. Sinä tiedät, että olen nähnyt jalkaini juuressa polvillaan naisia, uhkeita, kukoistavia, yhteiskunnan korkeimmilla huipuilla olevia naisia, jotka ovat rukoilleet minulta yhtä ainoata hyväilyä. Ja minä olen sanonut »ei» ja poistunut kylmänä heidän

luotaan. Ja tämän olen tehnyt vain sen vuoksi, etten ole tahtonut menettää vapauttani, tai selvemmin sanoen, että olen tahtonut elää vapaana, niin vapaana, ettei yhdenkään naisen muisto eikä hänen ajatuksensa minua sido. Kysyt ehkä, miksi näin menettelen ja minä vastaan: Jos naista kerran hyväilet, minä tarkoitan sanan varsinaisessa merkityksessä kunnon naista, niin hän ei koskaan voi sitä unohtaa. Hän joko ajaa sinua takaa kuin elämänsä, ja jos hänet työntävät luotasi, niin hänen ajatuksensa, katkerat ajatuksensa seuraavat sinua, ja juuri tällaisia ajatuksia on pelättävä enemmän kuin vihamiehen puukkoa, sillä ne muodostuvat näkymättömäksi voimaksi, jonkinlaiseksi radion tapaiseksi, jonka pahansuopa aalto seuraa sinua vaikka maan ääriin ja johtaa sinut varmasti kauheaan onnettomuuteen ja kärsimyksiin, jotka ovat monta vertaa vaikeammat kuin vihamiehen nopea, elämästä vapauttava puukonpisto . . . Ja minä halveksin itseäni sen vuoksi, että kerrankin rakastin naista ja olisin tahtonut sulkea hänet syliini, mutta en uskaltanut, olin raukka, pelkäsin yhden ainoan yön harhanäkyjä, harhatuntuja — ehkä kauheata todellisuutta . . . Siinä lattialla seisoessani ajattelin, että sa-

non hänelle kaikki, mutta toiselta puolen olin varma siitä, etteivät hänen hermonsä olisi sitä kestäneet. Ja miksi olisin hänet pelättänyt, saattanut kauhun valtaan, vienyt öitten rauhallisen unen heikolta naiselta, jota rakastin.

»Kreivitär Sonja!» kuiskasin hänelle. »En minä ole menettänyt järkeäni, en ole hullu. Minä rakastan teitä, ja heti kun pääsemme täältä, olen sen osoittava. Olen silloin kokonaan teidän, koko elämäni uhraan teille, elämäni ainoana ajatuksena tulette olemaan te, mutta ei nyt. Minä en voi täällä sulkea teitä syliini, en silitellä suortuvianne, jotka ovat minusta kultalankoja kauniimmat. Minulla on omat vakavat syyni, jotka myöhemmin teille selitän, mutta nyt en voi tehdä edes sitäkään. Jos sen voisin, niin te ymmärtäisitte minut. . .»

Näin puhuessani näin, miten hänen kalpeat kasvonsä saivat takaisin luonnollisen värinsä ja hän kysyi hiljaisella äänellä:

»Mutta luuletteko todellakin, että me joskus pelastumme täältä?»

»Olen siitä varma», vastasin minä. »Jollei muuta pelastuksen mahdollisuutta ole, niin odotamme Lehi-

käisen toimenpiteitä. Mikäli olen voinut hänestä päätellä, on hän sellainen mies, ettei hän meitä jätä.»

*

— Edelläkerrotusta tapahtumasta huolimatta vietimme jäljelläolevan päivän kaikessa sovussa, joskin huomasin, että hän suhtautui minuun hillitysti, ehkä jossain määrin kylmästikin. Hän toi huoneestaan Katarina II:n aikuista kirjallisuutta; myöhempää ei siellä ollut. Me luimme, söimme hyvän päivällisen viinien kera, joita huoneistossa oli runsas varasto, ja Sonja kertoi minulle elämästään maalla, isänsä suurella maatilalla, »vanhassa aatelispesässä».

Kello oli 11 illalla. Sonja oli mennyt huoneeseensa, ja minä istuin browninki pöydällä lueskellen Katarina II:n aikuisen ja hänen tappamansa kirjailijan Rodishtshevin »Matkustusta». Pöydällä paloi kynttilä ja kattokruunussa kaksi. En voinut enkä aikonutkaan käydä levolle, sillä pelkäsin edellisen yön tapahtumain toistuvan.

»Katselin ympärilleni» — kirjoittaa Rodishtshev — »Matkustuksen» alussa — »ja minun sieluni täyttyi inhimillisistä kärsimyksistä. Käänsin katseeni omaan sisäiseen itseeni, ja minä huomasin, että ihmisen on-

nettomuudet ovat lähtöisin ihmisestä ja usein vain sen vuoksi, ettei hän katso suoraan häntä ympäröiviin olosuhteisiin.» Ajattelin lukiessani Rodishtshevin kohtaloa: Juuri hän itse ei katsonut suoraan häntä ympäröiviin olosuhteisiin, ja senpä tähden Katariina II antoikin tuomita hänet kirjoittamansa kirjan vuoksi kuolemaan. Ajattelin Katariina II:ta, joka kaikes ta päättäen oli sangen oikukas, kuten vallassa olevat naiset yleensä, sillä muistelin jostakin Venäjän kirjallisuudenhistoriasta lukeneeni, että jos Rodishtshev olisi julkaissut kirjansa joitakin vuosia aikaisemmin, niin hän olisi päässyt Katariinan suosioon. . .

Olin kaikesta päättäen nukahtanut, kun yht'äkkiä heräsin — huone oli pilkkopimeä. Kuvaamattoman kauhun valtaamana hapuilin vapisevin käsin etsien tulitikkuja, jotka olin asettanut viereeni pöydälle, mutta niitä en löytänyt. Joku oli varmaankin ne ottanut. Etsin browninkia, mutta sekin oli viety. Nousin seisomaan ja huitaisin käsilläni ympärilleni; ainakaan ei minun lähelläni ollut ketään, mutta minusta tuntui, kuin joku olisi ollut huoneessa. Silloin kuulin jostakin pimeydestä hiljaisella käheällä äänellä, joka kuului kuin haudasta, kuiskattavan: »Te olette

koskenut kreivittäreen, olette kuoleman oma!» Välttääkseni ainakin toistaiseksi suoranaista hyökkäystä kauhean kuiskaajan puolelta siirryin hiljaa toiselle puolelle huonetta ja pian kuulinkin jonkinlaista hii-pimistä juuri sieltä, missä olin ollut. —

Kurt Müller nousi tuoliltaan, käveli pari kertaa huoneessa edestakaisin ja taas istuuduttuaan hän jatkoi:

— Sinun täytyy myöntää, ettei asemani ollut lainkaan miellyttävä. Minä en pelkää, kun tiedän, kuka minulla on vastassa, olipa sitten vaikka musertava ylivoimakin, mutta tämä kätkeytyi kokonaan pimeyteen, sillä, kuten Sonja oli vakuuttanut, huoneiston olemassaolosta ei tietänyt kukaan, eikä yksikään ihminen voinut sinne tulla. Ja juuri tuo salaperäisyys, se herätti minussa kuvaamattoman kauhun tunteen, joka herpaisi sekä henkiset että fyysiset voimani ja kohotti kylmän hien ruumiini pinnalle. Olin yhtenä ainoana korvana. En vielä milloinkaan ole niin kovasti jännittänyt kuuloani kuin silloin, sillä minusta tuntui, että pelastukseni riippuisi siitä, miten kauan pystyin tuota salaperäistä olentoa välttämään. Mutta kummituksellani lienee ollut jokin käsittämätön vai-

nu minun olinpaikastani, tai sitten hän näki, sillä tunsin yht’äkkiä, että joku oli aivan lähellä minua. Vetäydyin mahdollisimman hiljaa taas syrjään, sain pöydästä kiinni ja kiersin haparoiden sen toiselle puolelle. Taas jännitin kuuloani, mutta en kuullut pitkään aikaan mitään. En tiedä, kuinka kauan näin seisoin äärimmäisen jännityksen valtaamana, mikä pani koko ruumiini värisemään, kun yht’äkkiä tunsin, miten kurkkuni ympäri kietoutui kaksi jääkylmää, raudanlujaa kättä. Koetin huutaa, mutta en saanut kurkustani kuin jonkinlaisen heikon korahduksen, joka heti sammui puristuksen yhä lujittuessa kaulani ympäri. Oli kuin veri olisi tunkeutunut ulos silmistäni, ja vastustamaton voima kaatoi minut lattialle, luisevien polvien painaessa rintakehäni ja jääkylmien, kosteitten käsien yhä puristaessa minua kurkusta. Olin varma siitä, että hetkeni olivat luetut.

Yht’äkkiä huomasin, mikäli enää voin nähdä, kuinka kirkas valonsäde liiteli pitkin huonetta ikäänkuin jotakin etsien. Vain hetkinen, ja se kohdistui minuun. Kirkkaassa, keskitetyssä valossa näin silmänräpäyksen ajan ahdistajani julmat, kalpeat kasvot, hänen raivosta mielettömät silmänsä ja harmahtavan par-

ran ympäröimän inhoittavan, puoliavoimen suunsa, josta tippui vaahto. Mutta vain silmänräpäyksen ajan. Heti sen jälkeen menin tajuttomaksi, mutta minusta on jälkeensä tuntunut, kuin ennen sitä olisin kuullut jonkinlaisen omituisen rasahduksen, ikäänkuin jotakin kovaa kuorta olisi murskattu yläpuolellani.

Kun tulin tajuihini, kannatti pehmeä käsivarsi päästäni ja suuhuni kaadettiin tulista, virkistävää nestettä, jonka tunsin konjakiksi. Avasin silmäni; vieressäni oli kreivitär Sonja.

»Mies parka, miten teidän silmänne ovatkaan punaiset!» kuiskasi hän.

Nousin ylös. Kaulani ja kurkkuni olivat niin kipeät ja arat, että tuskin voin puhua, mutta muuten tunsin olevani täysin voimissani. Katselin ympärilläni hyvin valaistussa huoneessa. Mitä ihmeitä? Pöydän ääressä istui rauhallisena Lehikäinen edessään joukko varastohuoneen parhaita herkkuja ja iso viinipullo. Hän söi ikäänkuin ei olisi koko vaiherikkaassa elämässään vielä kertaakaan nähnyt ruokaa. Kun hän huomasi minun olevan pystyssä, katsoi hän puoleeni ja naurahti hyväntahtoisen pilkallisesti.

»Vai niin», sanoi hän veitikkamaisesti hymyillen. »Te väititte lähtiessäni, että te ette ole ensimmäistä kertaa pappia kyydissä, mutta kylläpä sillä papilla sitenkin on huono kyytimies, joka luulee olevansa tekemisissä kummituksen kanssa ja antaa vanhan ja heikon äijärähjän puristaa itsensä puolikuoliaaksi. Jollen minä olisi sattunut juuri parahiksi tulemaan, niin makaisitte varmasti nyt tuolla nurkassa hänen asemestaan. Mutta teillä on tosiaankin hitonmoinen onni, jota ette ole laisinkaan ansainneet. Mutta niinhän sanotaankin, että Jumala pitää heikoista huolta.»

Lehikäinen kaivoi haarukalla säilykerasiasta suuren lihapalan, tunki sen suuhunsa, haukkasi leipää ja joi aimo kulauksen viiniä.

Puristin hänen isoa, karkeata kättänsä, kiittäen häntä hengestäni ja samalla tiedustellen, miten hän oli niin pian tullut takaisin.

»Ilmoitan vain», sanoi Lehikäinen, jatkaen syömistään, »että tie täältä rajalle on nyt täysin selvä ja jotakuinkin turvallinenkin. Etappilinja on hyvin järjestetty ja vartioitu. Kun täältä lähdimme kipparin kanssa, onnisti meitä hiton hyvin, melkeinpä yhtä hyvin kuin teitä tänä yönä. Oli pimeä kuin säkissä, mut-

ta siitä huolimatta kuljimme helposti noin kymmenkunnan talon katon yli aina pysytellen niitten harjoilla, jotta emme olisi tulleet liian lähelle räystäitä ja pudonneet. Katot alenevat vähitellen, joskaan pudotus katolta toiselle ei ole missään metriä korkeampi. Se tuotti minulle ja kipparille kuitenkin jonkin verran vaikeuksia, sillä pimeässä emme nähneet, kuinka suuri pudotus kulloinkin oli, jonka vuoksi meidän oli pakko narun avulla luodata, aivan kuin tehdään merellä. Ja sen työn suoritti kippari suurella asiantuntemuksella. Viimeinen talo on vain kaksikerroksinen, ja sieltä johtavat hyvät tikapuut maahan. Päästyämme niitä myöten talon pihalle totesimme koko talon olevan asumattoman, joten sieltä oli helppo päästä kadulle. Olimme silloin verraten kaukana keskikaupungilta ja aloimme hiipiä aseet valmiina pitkin tyhjiä ja aivan pimeitä katuja maaseudulle, jonne saavuttuamme suuntasimme tuttuja teitä kulkumme Suomen rajalle. Aamun sarastaessa olimme perillä ja siellä tapasimme sattumalta kaksi tuttavaa, tottuneita rajamiehiä hekin. Selitin heille, mistä oli kysymys, ja samalla lupasin teidän kukkarostanne heille kohtuullisen palkkion, jos he auttavat meitä. He suostui-

vat empimättä etappimiehiksi. Sitten menimme Suomen puolella erääseen taloon, missä söimme ja nukahdimme. Illalla lähdimme matkalle ja nyt olen tässä. Tie on täysin turvallinen, ja me lähdemme heti, kun olen syönyt. Kehoittakaahan Sonjaa tuomaan pöytään enemmän ruokia, niitä ei enää täällä tarvita. Sitten on kaikkien syötävä ja nopeasti pukeuduttava, sillä meillä on kiire.»

Lehikäinen vaikenä ja jatkoi syömistään.

Minä etsin silmilläni Sonjaa. Hän oli asettanut kaksi palavaa kynttilää huoneen nurkassa olevan, lakanalla peitetyn ruumiin pään kummallekin puolelle ja hän itse oli polvistuneena sen viereen nähtävästi hiljaa rukoillen. Kun hän hetken kuluttua nousi ylös, selitin hänelle lyhyesti asian. Mitään sanomatta hän toi nopeasti varastuhuoneesta ruokaa, söi itse jonkin verran ja meni sitten omaan huoneeseensa pukeutumaan. Hän oli kaikesta päättäen hyvin järkytetty.

Hänen mentyään kerroin aivan lyhyesti Lehikäiselle mitä minulle oli tapahtunut.

»Tuo kuollut mies, tuolla nurkassa», sanoi Lehikäinen yhä jatkaen syöntiään, »oli, mikäli Sonja teidän ollessa tajuttomana minulle kertoi, tämän per-

heen vanha palvelija, joka maailmansodassa oli tullut hulluksi. Ikävä kyllä, että tulin antaneeksi hänelle liian kovan iskun revolverini kolvista, mutta hän oli teidät kuristamaisillaan. Kaikesta päättäen mies tunsu tämän salaisen huoneiston ja myös varastohuoneesta suoraan kadulle johtavan salaoven, josta hän on tullut sisään meidän lähdettyämme ja kuullut teidän täällä Sonjan kanssa keskustelevan. Hän odotti niin kauan, kunnes Sonja oli mennyt huoneeseensa, ja sitten tuli hänen sekavaan päähänsä ajatus varoittaa teitä koskemasta tyttöön, minkä hän oivallisesti suorittikin. Sen jälkeen mies luultavasti poistui saman salaoven kautta ja nyt yöllä hän sai mielijohteen, että te ette ole häntä totellut, jonka vuoksi hän tuli uudelleen tänne ja yritti ottaa teidät hengiltä. Siinä on koko juttu, ja jos te ette olisi uskonut kummituksiin, niin olisitte helposti selviytynyt hänestä.» — Lehikäinen hymyili pienen veitikan kurkistaessa hänen harmaansinisistä, rehellisistä silmistään. Minua jonkin verran hävetti ja harmitti.

»Mutta miten te menettelisitte, jos herätessänne kylmä käsi painautuisi otsallenne ja jokin käheä ääni kuiskaisi teille jotakin sellaisessa paikassa kuin on

tämä?»

»Se olisi varmaan ollut sen miehen viimeinen teko tässä maailmassa. Yhtä hyvinhän minä tänne tullessani taskulampun heikossa valossa olisin voinut pitää häntä kummituksena ja antaa hänen kaikessa rauhassa kuristaa teidät», vastasi Lehikäinen. —

Kurt Müller vaikenä, joi lasinsa pohjaan ja sytytti uuden sikarin.

— Tämän jälkeen on minulla enää vain vähän kerrottavaa, — sanoi hän väsähtäneesti. — Lähtiessämme otti kreivitär Sonja mukaansa kaikki perhekalleutensa, joten hän on nyt hyvissä varoissa. Aamun sarastaessa olimme jo Suomen puolella. Minä maksoin Lehikäiselle ja hänen apulaisilleen runsaat palkkiot ja nyt olen täällä.

— Entä salaiset paperit, joita menit noutamaan? — kysyin minä.

— Ne ovat edelleenkin Pietarissa hyvässä tallessa. Teen sinne vielä kerran retken, mutta en aivan pian, — vastasi Müller.

— Mutta kreivitär Sonja? Onko hän Helsingissä?

— On, ja hän tahtois tavata sinut. Mutta nyt menemme jonnekin kävelemään, tarvitsen raitista il-

maa ja sitten haemme hänet illalliselle, — sanoi Müller omituisen surunvoittoisella äänellä.

KAKSINTAISTELU.

— Tapahtumat, joista nyt aion kertoa, — jatkaa muistiinpanojaan suomalainen sanomalehtimies, — ovat ainakin omasta mielestäni perin valitettavia ja surullisia, enkä ainakaan minä, jos ne yleensä olisivat olleet vältettävissä, olisi tahtonut olla niitten aiheuttajana. Olen näinä elämäni ehkä viimeisinä päivinä, jotka mielestäni ovat omituisen lyhyitä, useasti pohtinut kysymystä, ovatko kunniantunto ja sivistyksen vaatimukset keskenään ristiriidassa. Ja niin täytyy olla, sillä sivistys kieltää sammuttamasta elämää, kun taas loukattu kunnia vaatii hyvitystä, mikä vielä nytkin niinsanottuna sivistyneenä aikakautena voi ilmetä verisinä tekoina. Sanotaan, että laki kieltää kaksintaistelut, mutta mikä merkitys on sellaisella lailla, joka pohjautuu yhteiskuntaan ja valtioon, jotka ovat kiireestä kantapäähän aseissa käyttääkseen niitä monestikin paljon ala-arvoisempien syitten perusteella kuin on yksilöön kohdistunut kunnianloukkaus. Ja maailman suuret valtiomiehet, nämä rauhanenkelit, joita kaikki kunnioittavat ja kumartavat, mutta joiden jäljissä verivirrat vielä vuolaina kuohuvat

ja kyynleet vuotavat, nämä sodan ja rauhan inhoittavat parittajat, korkean kulttuurin ja ihmisällyn kukkaset, noudattavatko he sivistyksen vaatimuksia toimiessaan muka kansojensa ja isänmaittensa hyväksi? Eivät tietenkään, sillä silloin ei sotia olisi, eikä yhteiskuntain eikä valtioiden tarvitsisi olla asestettuina toisiaan vastaan.

Minulla, yksilönä, on siis täysi syy olla asestettu. Vanha, hyvä coltini on pöydällä tätä kirjoittaessani, ja sen luodit on tarkoitettu lävistämään viholliseni, vanhan tuttavani ja ystäväni sydämen, tai sitten minä kaadun hänen coltinsa luotien lävistämänä. Niin, minä ehkä nyt häviän jälkeä jättämättä ja tuskin kukaan mainitsee nimeäni, eikä minua kaivata, lukuunottamatta yhtä ainoata ihmistä.

Kysyn itseltäni, pelkäänkö kuolemaa, ja siihen on minun vastattava: »En.» Miten minä voisin pelätä sellaista, joka on hamasta syntymästäni lähtien irvistellen juossut kintereilläni, niinkuin hyeena haavoitetun leijonan perässä, odottaen, milloin se tulee voimattomaksi. Mutta minun on muuten raskasta olla: minut on vallannut syvä, kyynelöivä säälintunne. En sääli itseäni enkä vastustajaani, entistä ystävääni,

vaan säälin suuria, mustia silmiä, jotka kuoltuani jos-
sakin kaukana kyyneltyvät. Tosin elämän alkeellisin
laki on, että naisesta on miesten taisteltava, mutta on-
ko sitten voittaja yhtä tervetullut naisen luo kuin olisi
ollut se, joka makaa nurmen alla?

Tätä kirjoittaessani olen Terijoella, ja huomenna
päivän valjetessa me taistelemme — minä ja Mül-
ler. Se tapahtuu rajalla, mahdollisimman yksinäisellä
paikalla ja ilman todistajia. Tällaista järjestelyä olem-
me pitäneet sopivana sen vuoksi, ettei eloonjäänyt
joutuisi tekemisiin lain kanssa, sillä jos joku löytäisi
kaatuneen ruumiin rajalta, niin otaksuttaisiin aivan
varmasti, että mies on saanut surmansa bolshevik-
kien luodeista. Ovathan tällaiset tapahtumat rajalla
nykyään aivan tavallisia. Taisteluehdot ovat muuten
aivan yksinkertaiset: Kumpaisellakin on panostettu
colt. Me asetumme jollekin avonaiselle paikalle noin
sadan askelen päähän toisistamme, jonka jälkeen lä-
henemme toisiamme ja kukin saa ampua, milloin ha-
luaa. Maastosta ei saa etsiä suojaa.

— — —

»Tunsin jo Pietarin-matkalla, katsellessani meren
syleilystä veneeseemme nostettua tyttöä, hänen suu-

ria, sysimustia, sielukkaita silmiään, kalpeita, ihania kasvojaan ja notkeata, täyteläistä vartalooan, joka on niin viettelevänä poikkeuksena nykyajan muotinaisen luurankovartalosta, niin, minä tunsin selvästi, että jos kerran vielä tapaan tämän naisen, on hän kohdaloni. Ja minä tapasin hänet.

Ilta alkoi jo hämärtää, kun Müllerin kanssa menimme hotelliin, missä kreivitär asui. Müller tervehditi häntä silmäänpestävän hellästi ja kysyi: »Tunnetteko toisenne?» Hän katsoi minua pitkään, ja yht’äkkiä ilon säde valaisi hänen kasvojansa. Hän tuli luokseni molemmat kädet ojennettuina huudahtaen:

»Ystäväni veneestä! Tekin olette pelastunut meren kauhuista! Miten on olkapääänne laita?»

»Oikein hyvin», vastasin minä. »Onnittelen teitä, kreivitär, pelastuksenne johdosta. Herra Müller on kertonut minulle teidän urhoollisuudestanne.»

»Saamme kaikki kiittää ystäväämme, Lehikäistä!» huudahti kreivitär. »Millainen mies hän onkaan! Hän ei pelkää eläviä eikä kuolleita, ei edes kummituksena esiintyvää vanhaa ukkorahjusta.» Kreivitär naurahti pilkallisesti, ja minä huomasin Müllerin kalpenevan. »Jos hän omaisi vähän enemmän sivistystä ja käyttäi-

si syödessään enemmän haarukkaa kuin veistä, niin menisin varmasti hänen kanssaan naimisiin. Sellaisista miehistä minä pidän. Onko täällä Suomessa heitä enemmänkin?»

»Minua lukuunottamatta ovat kaikki miehet täällä sellaisia», vastasin.

»Tehän olette itse vaatimattomuus», sanoi hän käyden vakavammaksi. »Mutta tiedättekö, että vaatimattomana esiintyminen on usein tyhjää kerskailua. En kuitenkaan ajattele teistä niin pahaa. Lehiäinen sanoi, että te olette, mikäli hän voi arvostella, oikea mies. Hän kehoitti minua luottamaan teihin ja tarpeen tullen pyytämään teiltä apua. Muuten olen jo avun ja neuvon tarpeessa ja tahtoisin keskustella kanssanne.»

Huomasin Müllerin kasvojen ikäänkuin kivettyvän. Hän katsoi kelloa.

»Suo anteeksi», sanoi hän jäätävän rauhallisesti. »Olin unohtaa erään kohtauksen, jolle minun on heti lähdettävä. Te sallitte, kreivitär. . .»

»Mutta sinähän lupasit syödä illallista?» huomautin hänelle.

»Menkää Seurahuoneelle. Tulen sinne tunnin ku-

luttua. Minun on nyt ehdottomasti lähdettävä.»

Hän kumarsi kylmästi ja poistui.

»Tuntui siltä, kuin herra Müller olisi ollut jostakin pahoillaan», huomautin minä kreivittärelle.

Hän kohautti tuskin huomattavasti siroja olkapäitään ja sanoin hymyillen:

»Minusta on yhdentekevää, onko hän pahoillaan vai ei. Yleensä hän asettaa minuun nähden liian suuria vaatimuksia. Hän kai luulottelee pelastaneensa minut, vaikka sen teki Lehikäinen teidän pyynnöstänne.»

»Kuka teille on niin sanonut?» kysyin minä.

»Lehikäinen itse», vastasi kreivitär naurahtaen. »Kun kiitin häntä ja tarjosin palkkiota, kieltäytyi hän ylpeästi kaikesta ja sanoi, että jos tunnen jotakin kiitollisuutta, mikä hänen mielestään oli tarpeetonta, niin on minun kohdistettava se yksinomaan teihin, sillä mitä hän oli minun hyväkseni tehnyt, oli johtunut yksinomaan teidän nimenomaisesta pyynnöstänne. Ja tiedättekö, minä olen teille syvästi kiitollinen. Minä toivon, että te edelleenkin autatte minua ja olette turvanani, sillä olenhan vain heikko nainen ja aivan yksin maailmassa.»

»Mutta herra Müller?» huomautin minä.

»Ei puhuta hänestä. Tuskin mikään olisi minulle tällä hetkellä niin mieluista kuin vapautua hänen ikävästä ja vaativasta henkilöllisyydestään. Saanko tarjota savukkeen», sanoi kreivitär, ojentaen minulle savukekotelon.

Sytytin savukkeen ja ajattelin Müllerin kertomusta. Niin se on. Olipa nainen millainen tahansa, ei hän voi, jos hän on oikea nainen, sietää miehessä sellaisia ominaisuuksia, joita hänessä on itsessään ja joita hän pitää heikkouksina. Ja toiseksi, kaunis nainen ei koskaan tarjoa miehelle kahta tilaisuutta, sillä hänen perisyntinsä on kopeileminen. Müller parka! Hän oli todellakin liian arka tavatessaan »kummituksen», jonka selväjärkinen Lehikäinen vähän revolverin perällä napauttaen paljasti. Ja kuitenkin ei Müller ole arka mies, mutta hänen hermonsä pettivät. . .

Menimme Seurahuoneelle, Kuten jo ennakolta saatoinkin arvata, ei Müller tullut sinne. Me vietimme illan kahden. . .

Sen jälkeen tapasimme kreivittären kanssa joka päivä. Suhteeni häneen kävivät yhä kiinteämmiksi ja saivat täysin määrätyn muodon. Eikä ihmekään,

sillä olen vakuutettu siitä, ettei koko maailmassa ole miestä, joka ei polvistuisi hänen ihanan olemuksensa edessä. Me miehet olemme koko maailmansivun olleet naisellisen kauneuden kumartajia, ja on turhaa puhua miehen rakkaudesta silloin, kun nainen, vaikkapa he olisivatkin jonkinlaisessa avioliitossa, ei ole kaunis. Ja kun naisen kauneuteen yhtyy vielä sie-lukkuus, missä väräjää pyhä, ikuinen antautumisen sävel, silloin on miehen kohtalon hetki lyönyt, olipa hän sitten kuka tahansa. Hän repii silloin rikki kaikki vanhat siteet. Hänellä ei ole ystävää, ei vaimoa, ei perhettä, vaan hän tuntee ikuisen rakkauden värähtel-vän suonissaan. Se on vanhojen jumalien humalaa, joka antaa hänelle rohkeuden hymyillä kuolemalle-kin. Niin on ollut ja niin tulee aina olemaan.

Eräänä iltana, marraskuun lopulla, istuimme, Son-ja ja minä, Tähtitorninmäellä, Haaksirikkoisten luo-na. Talvi ei ollut pitänyt kiirettä; maa oli vielä paljas, meri ja satama lainehtivat vapaina jäistä, ja kaukana pimeällä ulapalla pilkehtivät laivain tulet. Me olim-me vaiti kuunnellen kaupungin salaperäistä humua, jota mereltä puhaltava kostea yötuuli hiljaa säesti.

»Ne ovat kuolevan ja samalla ikuisen elämän ää-

niä», sanoi hän hiljaa, pyrskähtäen samalla hermostuneeseen itkuun.

»Kreivitär Sonja», sanoin minä, tarttuen hänen käteensä, »teidän hermonne eivät ole kunnossa, te olette sairas».

»En ole sairas, mutta tunnen olevani niin yksin maailmassa. Suokaa anteeksi, mutta te ette käsitä, miltä tuntuu menettää ja menettää eikä mitään saada. Minulla ei enää ole sukua, ei isänmaata, eikä ystäviä», sanoi hän hiljaa, pyyhkien kyyneleitä.

»Teillä on mies, joka on valmis antamaan vaikka henkensä puolestanne», kuiskasin, puristaen hänen kättänsä. . .

Kun lähdimme, nojautui hän turvallisesti käsivarteeni, mutta kaukaa mereltä puhalsi syysyön kostea, kylmä tuuli.

En tiedä, mitä seuraavana päivänä oli tapahtunut kreivittären ja Müllerin välillä, mutta kaikesta päätäten oli Müller saanut kuulla totuuden. Vielä iltapäivällä hän tuli luokseni. Hän oli kalpea ja väsyneen näköinen. Emme puhuneet paljoa; minä arvasin, mistä oli kysymys. Sovimme kohtauksesta rajalla, jonne päätimme matkustaa heti ensimmäisessä junas-

sa. Kirjoitin Sonjalle kirjeen, jossa ilmoitin lähteväni matkalle ja palaavani ehkä parin päivän kuluttua.

En välitä itsestäni, olen valmis menemään turpeen alle, enkä liioin Mülleristä, vaikka hän sinne joutuisi; itse hän on niin tahtonut ja siten loukannut minua. Mutta minä säälin kyyneliin asti *häntä*, jollen voisikaan palata hänen luoksensa. Se nähdään aamulla.

Nämä muistelmat otan mukaani rajalle ja ilmoitan Müllerille, missä niitä säilytän. Jos kaadun, saa hän hävittää ne, mutta jos jään henkiin, säilytän ne muistona vanhasta, hyvästä ystävästäni, joka sai surmansa minun kädestäni.
